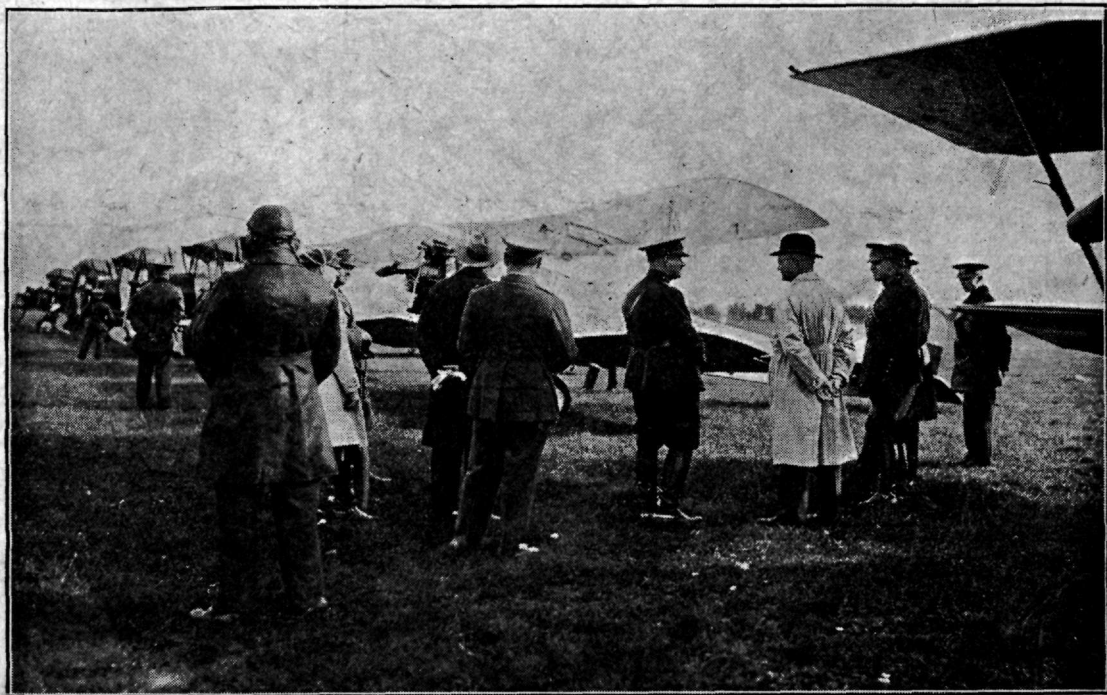

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

№ 37/38

20. SEPTEMBRIL 1930.

Esimesed kaltsevõe lennuvõistlused 4. sept. 1930.

Kodukaitsjad!

**Iga isamaalane
toetab Eesti tööstust!**

Tarvitage
järjekindlalt ainult Eesti tubakavabrikute saadusi:

Extra-Extra

Erisort

20 tükki 35 senti.

Aino

20 tükki 35 senti.

TUBAKATEHAS

A.-S. Astoria.

Semmik-paberossid

Mikaado

25 tükki 25 senti

väljavalitud parimatest tubakatest.

TUBAKAVABRIK

H. Anton & Ko.

Salm ja Kavalier

25 tükki 15 senti.

TUBAKAVABRIK

A.-S. Regina.

Möödunud lennuvõistlustest.

4. septembril s. a. teostati esimesed kaitseväge lennuvõistlused Eestis. Lennuvõistluse eesmärgiks oli kontrollida lendurite orienteerimisevõimet, mootori ökonoomset kasutamise oskust ja lennuki juhtimise kindlust.

Nende eesmärkide kohaselt olid koostatud ka võistluse määrused. Lennumatk läbib idapoolse Eesti maa-ala; matka üldpikkus 590 kilomeetrit pakkus küllaldast võimalust kontrollida orienteerimise oskust.

Mootorite ökonoomse kasutamise kontrolli otstarbel oli iga lennukitüübi jaoks eraldi kindlaks määratud lennukestvus 590 km matka sooritamiseks ja normaal bensiini kulu selleks. Iga minut, mille võrra lend lühenes ja iga kilogramm bensiini kokkuhoidu andsid teatud arvu punkte lennu sooritamise paremuse kindlaks määramiseks.

Lennuki juhtimise kindluse kontrolli teostati lennumatka lõpul maandumise katsetega Lasnamäe aerodroomil.

Lennuvõistlustele oli luba saata igal väeosal 2 meeskonda, meeskonna koosseisus üks lendur ja üks aviomotorist.

Lennuvõistluseks startisid Lasnamäe aerodroomilt 10 lennukit ja lõpetasid matka 9 lennukit. Üks osavõtjaist oli sunnitud mootori rikke tõttu lennu Tartus katkestama. Juba see fakt, et 90% lennukitest lennumatka reeglipäraselt lõpetasid, näitab, et materjalosa, s. o. lennukite ja mootorite korrashoid on lennuväe osades täitsa rahuldav, — järelikult võime loota ka lahinguülesannete täitmisel samasugust reeglipärasust.

Vahekohtunikude aruandeid üksikasjaliselt uurides selgus, et ainult kaks osavõtjat oli Tartu—Nursi—Laatre—Tartu vahelisel matkaosal 8—10 minutit aega kulutanud Nursi või Laatre aerodroomi otsimiseks. Teised kõik olid kogu matka ulatusel antud suundadest täpsalt kinni pidanud.

Võistluse määruste kohaselt antud normaali lennuajast sooritasid matka lühema ajaga 4 lendurit ja pikema ajaga 5 lendurit.

Bensiini normaalkulust tarvitasid bensiini vähem 7 lendurit ja rohkem 2 lendurit. Need arvud näitavad, et võistluste eel teostatud katsetel saadud normaal-kiirused ja bensiini kulu oli lähedane tegelikudele andmetele ja tõendab ka mootorite ökonoomse kasutamise oskust lendurite poolt, sest suurem osa teostas matka vähema bensiini kuluga kui see ette nähtud oli.

Matka lõpul teostatud maandumise katsed sooritasid täitsa rahuldavalt 7 lendurit, maandudes lähemale kui 100 meetrit määratud joonest; ainult kaks lendurit ületasid selle normi.

Kokkuvõttes peab tähendama, et võistluse tulemused, vaatamata esimesele seesugusele katsele, olid täitsa rahuldavad. Omandati terve rida praktilisi andmeid nii lennukite kui mootorite võime, samuti ka bensiinikulu kohta, andmeid, milliseid normaalõppetöö juures peaaegu võimata saada.

Peale puht-sõjalise õppeotstarbe taotlesid veel lennuvõistlused lennuasjanduse propaganda eesmärgi. Rohkearvuline pealtvaatajate kogu eriti Tartu ja Rakvere aerodroomidel, ja ajakirjanduse elav huvi võistluste vastu lubab oletada, et ka sellest seisukohast lennuvõistlused täitsid oma ülesande.

Nagu eelpool tähendatud 4. septembril s. a. lennuvõistlusest osavõtnud lennukitest tulid Tallinna lõpupunkti kohale üheksa, kuna üks mootori vigastuse tõttu oli sunnitud Tartus lennuvõistlust katkestama.

Üldpunktide arvu järele tuli esimesele kohale meeskond — kv. lendur leitnant Martson ja aviomotorist veltv. Turu — Lennukoolist lennukil Avro 504 R

Riigivanema O. Strandman'i osavõtt 1. kaitseväe lennuvõistlustest 4. sept. 1930.

1. Ahvatlemine... Pildil: Riigivanem, õhukaitse ülem kol.-leitn. R. Tomberg ja kindral P. Lill.
2. Riigivanem riietumas lennuülikonda. 3. Lennuvalmis.

Paremal: Kaitseminister hra O. Köster jälgib lennuvõistlusi Tartu aerodroomil.

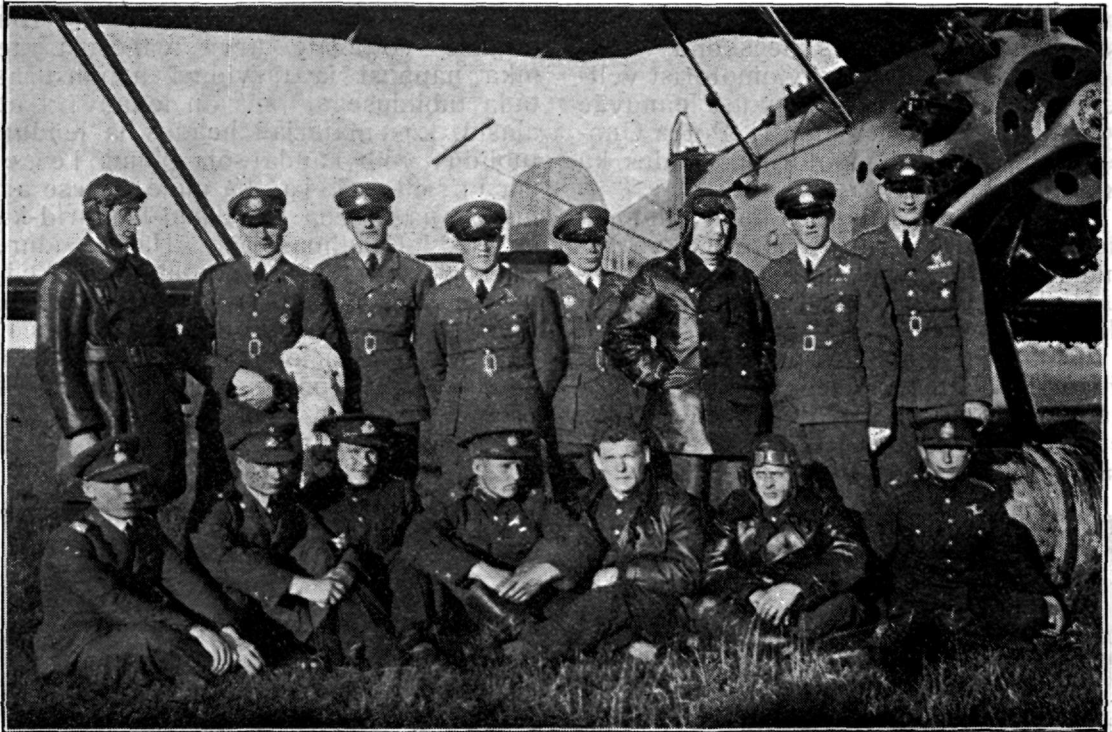
Leitnant Martensi väljalend Nursi kontrollpunkti.

Mongoose mootoriga, võites seega riigivanema rändauhinna — suure hõbekarika kotkal ja isiklikud auhinnad.

Teisele kohale tuli meeskond — kv. lendur leitnant L ä t e ja aviomotorist rms. P e e t — Üksikust lennuväe divisjonist nr. 1 — sama tüüpi lennukil, saades isiklikud auhinnad.

Kolmandale kohale tuli meeskond — kv. lendur kapten R o t b e r g ja aviomotorist n. a. o. L u h t — Üksikust lennuväe divisjonist nr. 1 — sama tüüpi lennukil, saades isiklikud auhinnad.

Kaitseministri rändauhinna — hõbekarika suurima punktide arvu eest kiiruses bensiini ülekuluta võitis meeskond — kv.

Lennuvõistlusest osavõtjad.

Lennuvõistluse võitjad.

lendur kapten Döring ja aviomotorist
v. a. o. Kalle — Üksikust lennukiväe di-
visjonist nr. 3 — lennukil Avian, Genet

Major mootoriga, saades ka isiklikud
auhinnad.

Kaitseväge staabi ülemä rändauhin-

na — hõbekannu suurima punktide arvu eest maandumises võitis meeskond — kv. lendur leitnant K u u l ja aviomotorist veltveebel T o r o k o f f — Üksikust lennuväe divisjonist nr. 2 — lennukil H. Potez Gnome Rhone Jupiteri mootoriga, saades ka isiklikud auhinnad.

Firma Gnome Rhone esitaja auhinnad võistluseks selle firma mootoriga varustatud lennukite vahel võitis meeskond — kv. lendur leitnant K u u l ja aviomotorist veltv. T o r o k o f f.

Firma Siddeley Armstrongi esitaja auhinnad võistluseks selle firma mootoriga varustatud lennukite vahel võitis meeskond kv. lendur leitnant M a r t s o n ja aviomotorist veltv. T u r u.

Kui pidukõnedes meil sagedasti rõhutadakse võitlejate arvu vähesust, tehnikka nappust ja tarvidust nappust asetada tublidusega, siis on lennuvägi neid alasid, kus materjali headus ja lendurite tublidus võib kanda sõja puhul legendaarset vilja ka meie vähese arvu juures, nagu seda tõendasid lendurid-kangelased Maailmasõjast. Häid lendureid tuleb kasvatada ja koolitada. Neile peab loodama ka vastav materjalne olukord, mis lubaks neil kauemalt kanda lendurikutse raskusi ja annaks neile rõõmu pingutusteks. Töörõõmu on tarvis. See tõuseb, kui tööd vääriliselt hinnatakse.

Võistlejad lennukid joonravis.

Rändauhinnad võidab lõpulikult see väeosa, mille lennuki meeskond võidab neid auhindu kahel lennuvõistlusel järjestikku, või kolmel lennuvõistlusel vaheldumisi.

*

Lennuväe aerodroom Lasnamäel ei ole meil nii kergesti kättesaadav, et võiksime sageli jälgida seda tööd, mis seal tehakse. Kuid need vähesed päevad, õhtud ja ööd, mil võimaldatud on jälgida tööd lennuväes, eriti viimaseil aastail ja kuil, lubavad konstateerida suurt edu. Lennuvägi on väeliik, kus saab veel sooritada turniire, katsuda tublidust masin masina ja mees mehe vastu. Maailmasõda on jätnud meile selles otse legendaarseid nimed, nagu prantsuse sõjaväe kapten George G u y m e n e r, kes oma noorusel (sündinud 1894, langes 1917) vaatamata võitis 75 õhuturniiri, hävitades sealjuures 54 vaenlase lendurit ja lennukit; või sakslane R i c h t h o f e n, kelle võitude arv olevat tõusnud koguni 87-ni.

Võistluste hommikul kees töö Lasnamäe aerodroomil. Peagi olid masinad „söödetud ja joodetud“, puhtad kui peiud joonsirgelt ravis (või à la Araktšejev: „joondatud eest ja seljatagant“). Veel varahommikul hoovihmane ilm muutus kella 9-saks, võistluste alguseks, selgeks. Kella 0845 paiku saabus aerodroomile riigivanem hra O. Strandman kaitseministri k. t. hra A. Anderkopi saatel. Kaitsevägede staabi ülem kindral J. T õ r v a n d, 3. diviisi ülem kindral G. Jonson, Kv. Ü. Õppeasutuste ülem kol. U. B r e d e ning palju teisi kaitseväge juhte olid juba aegsasti kohal. Õhukaitse ülem kol.-leitnant R. T o m b e r g võtab vastu Riigivanema ja esitab võistlejaid. Minut enne kella 9 tõmbab Riigivanem stardijoonel asuvasse vardasse riigilipu, selle järele vahekohtu esimees major A. V e r n i k langetab starter-lipu, mille peale tõuseb õhku „Avro 504 R“ leitnant P a r s m a n lendurina ja veltveebel P õ l d r o o s aviomotoristina.

Grupp võistluste jälgijaid.

Iga 10 minuti tagant tõuseb õhku uus võistleja ja nimelt: kapten U n d e r, ltn. L ä t e, kapt. R o t b e r g, leitn. M a r t s o n — kõik „Avro 504 R-il“, leitn. S e p p ja kapten D ö ö r i n g „Avro-Avianil“, ltn. K i t s a p e a, ltn. K u u l j a n. ltn. O l t — kõik „Potez“-del. Lenduritega sõitsid kaasa aviomotoristid.

Peaaegu ühel ajal viimase võistleja õhkutõusmisega tõusis õhku masinal „Avro 504 R“, mida juhtis veltv. Šmidt, Riigivanem, et lennata Rakvereni ja tagasi. Riigivanemat saatsid Õhukaitse ülem kol.-leitn. R. Tomberg luurelennukil ja Lennukooli ülem major A. Vernik õppe-lennukil.

*

Võistlejad võttis vastu Rakveres ja Tartus pidulik meeleolus rahvas. Tartu aerodroomile võistlejaid tervitama oli ilmunud ka ravitsemisel viibiv kaitseminister hra O. K ö s t e r.

Esimesed lennuväe võistlused sooritati õnnelikult.

G. B. S h a w arvates*) „Sõdurile ei ole häbiks, kui ta uhkustab oma sõdimis- oskusega“. Seda geniaalse Shaw mõhet meie 1. lennuvõistluse tulemuste puhul võiks julgesti ümberfraseerida: Meie lenduritele ei ole häbiks, kui nad uhkustaks 4. septembri lennuvõistluste saavutistega!

—ng.—

*) G. B. Shaw: „Inimene ja üliinimene“, lehekülg 150. A. Orase tõlge 1924.

Vaatlusi Prantsuse Kõrgema Sõjakooli tööst.

Meie oleme võtnud tarvitusele oma sõjaväe kaadri väljaõpetamisel Prantsuse Kõrgema Sõjakooli praktilise töömeetodi, teda kohandades kas väiksemate või suuremate muudatustega oma oludele.

See töömeetod on käsitusel Kv. Ühendatud Õppeasutuses juba mitmeid aastaid. Meie Kõrgema Sõjakooli ning Pataljoni- ja Kompaniülemate Kursuste kaudu see töömeetod ja selle abil levitatud põhimõtted on kantud diviisidesse ja väeosadesse.

Kuid nagu kõik asi evolutsioneerub, nii ka need põhimõtted, millele järgi korral-

datakse juhtide ettevalmistust Prantsuse Kõrg. Sõjakoolis.

Enam kui õppeviisid aga evolutsioneeruvad taktikalised põhimõtted ise.

Seepärast kõigile neile, kes teevad tegemist meie juhtkonna väljaõppega olgu see õnneasutustes, diviisides või väeosades, tohiks pakkuda teatavat huvi saada ülevaadet sellest, mis suunas on arenenud töö Prantsuse K. Sõjakoolis viimasel õppeaastal. See tohiks pakkuda teatavat huvi ka kõigile neile juhtidele, kes oma isikliku töö kestel sõjalistes ainetes tahavad saada materjale selleks, et võrrelda

oma individuaalset tööd tööga, mis tehakse teisel.

Järgnevad read tahavad puudutada mõnda neist küsimustest, mis omavad huvi meie olukorras kas väljaõppe korraldamise või taktikalise seisukorras.

I. Üldpõhimõtteid töö korraldamisel.

1. Märkeid õppekavast.

Prantslastel on viisiks iga aine kohta peetavas esimeses sissejuhatavas loengus fikseerida terve aine ulatus õppeaasta kohta kui ka näidata eesmärgid, mida tahetakse saavutada teatava aine käsitamisega ning abinõud selle eesmärgi saavutamiseks. Esimese üldtaktika kohta käivas sissejuhatavas loengus selle ala vanem professor möödunud aasta sügisel märkis üldiseid vaateid ja põhimõtteid, mis on võetud aluseks Kõrgema Sõjakooli õpilaste ettevalmistamisel ning õppekavade kokkuseadmisel.

See loeng kujunes teataval määral koolijuhatause „deklaratsiooniks“ selle kohta, mida nad tahavad pakkuda õpilaskonnale kahe-aastase koolisviibimise kestel ühelt poolt kui ka teenäitajaks sellele, kuidas õpilaskond peab töötama ja toimima selleks, et saavutada üllesseatud eesmäärke.

Nii selles „deklaratsioonis“ kui ka väljastatud õppekavast selgus kohe, et töö raskuspunkt koolis lasub taktikal. Seejuures kool seab endale kõigepealt ülesandeks „mitte seevõrt pakkuda kuulajaskonnale võimalusi teatavate taktikaliste olukordade arutamiseks, kuivõrt anda alused kindla otsustusvõime kujundamiseks, ilma et langeda dogmatiseerimisele.“

Koolitöö eesmärgiks ei ole mitte ainult staabi tööjoudude, vaid ka juhtide ettevalmistamine.

„Ei saa olla head staabi ohvitseri (tööjõudu) ilma juhtimise oskuseta.“ Seepärast koolis tarvitusel olev töömeetod on seesugune, et haarab küsimusi nii juhtimise kui ka staabitöö seisukohast, andes juhtimisküsimustele vastuvaidlemata esijärgu tähtsuse.

Kool ühtlasi tahab anda hea meetodi intellektuaalseks tööks. Ta ei tee seda aga mitte sel viisil, et pakuks rida teoreetilisi loenguid selle küsimuse kohta, vaid terve koolitöö korraldamisega eeskujulik viisil ja viisil, mis tagab kõige produktiivsemat intellektuaalset tööd. Kuulajate töö raskuspunkt lasub kodusel isiklikul

tööl. Töö koolis on osalt sissejuhatuseks kodusele tööle, osalt isikliku koduse töö kontrolliks.

Pea ükski lektoritest ei jäta allakriiputamata seda põhimõtet oma aine käsitamisel.

Värskuse ja huvi alalhoidmise vajadust töö vastu prantslased hindavad eriti.

Juhtimisoskuse omandamise peamiseks allikaks kool loeb „möödunud sündmuste uurimist, kuid tingimusi, et see uurimine oleks üksikasjaline ja tervikuline“. Möödunud sündmuste uurimiste kõrval on teiseks juhtimisoskuse omandamise allikaks isiklikud kogemused. „Kuid see, mis annab isiklikele kogemustele tõelise väärtuse ja takistab neid kujunemast ohtrikuks rutiiniks, see on intellektuaalne uurimistöö.“

„Sõjaväe juhi intelligentsus, ta iseloom ei kujune, otsustusvõime ei tugevne teisiti, kui alalise töö arvel.“

Sõja ajaloo uurimisele pannakse seepärast koolis suurt rõhku. Kuid just sel alal on õige vähe loenguid. Ainult tuleb käsitada iseseisva koduse töö näol.

2. Manööversõja domineerivus.

Aastast aastasse on olnud märgata K. Sõjakoolis püüet vabaneda positsioonisõja mõjust. Võib öelda, sel aastal sellest on vabanetud pea täielikult: taktikaliste küsimuste käsitamisel manööversõja olukorras on täieline domineerivus.

Ühenduses manööversõjaga väga teravalt annab end tunda tiivmanöövri otsimise tendents. Ja seda nii väikeses kui suures maasstaabis. Pealetungil, eriti lähenemisel, aga endiselt on jäänud maksma ettevaatlikkuse põhimõte. Liigutakse ühest soodsast „lahingsoonist“ (zone de combat) teise, tagades liikumist kõikide võimalikude julgestusabinõudega. Lahingusse astumisest ootamatult ei või olla juttugi. Julgestusosade ešeloneerimisele sügavusse pannakse väga suurt rõhku, sest oletatakse vastasel „motoriseeritud üksusi“.

Vastandina endisele peajõud pealetungil püüavad liikuda võimalikult kaua koondatult selleks, et vältida väsimust ja saavutada kiirust. On loodud kindlad alused ka lennuväe kasutamise kohta manööversõja oludes.

3. Määrustiku autoriteet.

Seevõrt kui määrustikud veel „värsked“ ja vastavad tarvitusel olevatele võitlusvahenditele, arvestatakse neid.

Kool ei kohku aga põrmugi tagasi kritiseerida neid seal, kus see vaja ja väljendada oma vaateid taktikaliste küsimuste kohta. Määrustiku paragrahvide tsiteerimine ei saa olla kunagi küllalt mõjuvaks abinõuks oma vaadete tõestamisel, kui puuduvad muud loogilised argumentid.

Püüab mõni kuulaja siiski opereerida kuivade määrustiku paragrahvidega, siis professori harilikuks vastuseks on ütetus: „meie oleme juba teisel sõjanädalal ja rahuaegse määrustiku järele ei tegutseta juba ammugi“. Sellega sunnitakse kuulajaid otsima loogilisi argumente oma väidete tõestamiseks ja püütakse juhtida nende tähelepanu vajadusele, kiiresti kohaneda alatasa muutuvale sõjaolukorra tingimusele.

Harjutustel kaardil tihtipeale minnakse kaugemale tegevuse arutamisest praegu tarvitusel olevate võitlusvahenditega ja üksuste organisatsiooniga ning püütakse näha ette tegevust juhulks, kui analoogilises olukorras tegutsesid üksused modernima relvastusega ja organisatsiooniga. Nii näiteks käsitatakse ratsadiviisi luuretegevust praeguse organisatsiooni juures ja ühtlasi juhul, kui see diviis oleks „motoriseeritud“.

4. Sõjalise õhkkonna loomine.

Rahuaegses sõjaväe ja ta juhtide väljaõppe-töös on kahtlemata üheks raskemaks küsimuseks nende mõteline asetamine tõelisse lahingulisse olukorda, n. n. sõjalise õhkkonna loomine. Nii kerge on siin sattuda libedale teele, unustades lahinguvälja realiteet ja pühendades tähelepanu vaid õppeplatside ladustele evolutsioonidele. Veel kergem on unustada seda realiteeti opereerides soojas toas ja paberil. Nii raske on aga tegelikult lahinguolukorras juhtimise protsess. Dešifreerida vastase tegevust, näha ette sadandeid võimalikke taktistusi, tungida oma meeskonna meeleollu — need on tegevused, mis nõuavad juhitl kõige intensiivsemat vaimlist jõu pingutust. Kajastada tervet seda lahinguvälja õhkkonda harjutusel kaardil on loomulikult raske töö. Prantsuse K. Sõjakoolis püütakse seda teha kõikides võimaluse piirides. Olukordade kokkuseadmisel seda on täpsalt arvestatud. Harjutuse kestel professori poolt antavad täiendavad andmed püüavad viia kuulajaskonna täielikult lahingulisse õhkkonda, panevad ta sündmust „kaasa elama“. „Ärge süvenege mitte ainult olukorda (Situation), milles tuleb tegutseda, vaid tungige ka sellesse õhkkonda (ambiance), milles teil tuleb

ülesannet täita,“ need olid kooliülesõnad mitmel kaardiharjutuste kokkuvõttel.

Näide sellest, kuidas võeti tõesti nõutakse mitte ainult olukorda, vaid ka õhkkonda süvenemist: Diviis on pealetungil, läheneb. Ta edasiliikumine pannakse kella 18 paiku ühe jõe joonel seisma. Diviis on jõudnud parajasti välja päevasele lõppmärgile ja peatub öösiks, ilma et võtta ette suuremaid katseid jõe forsseerimiseks. Järgmisel hommikul pealetung peab jätkuma. Selleks tuleb korpusest vastav käsk kella 21 paiku. Käsule on lisatud juurde luureandmete kokkuvõte. Seda üksikasjalikult uurides paistab olevat tõenäolik, et vastane järgmisel hommikul katseb avaldada jõe joonel visat vastupanu. Seda tõendavad ka kõik diviisi allüksustest kella 18 ja 21 vahel saadud andmed. Korpuse luureandmete üldises kokkuvõttes aga seisab lõplause: „vaenlase kiire taandumine näib olevat tõenäolik“. Sellele luurekokkuvõtte lõplausele tuginedes mitmed diviisi juhid rajavad oma järgmise päeva tegevuskava ja kulkuvad sellega muidugi rängasti sisse. Kui siis kujuneb elav vaielus kuulajaskonna ja professori vahel ning kuuldavale tulevad üksikud laused õpilaste „sissevedamisest“ luurekokkuvõtte lõplausega, siis sellele professor vastab jällegi klassikaliselt: „ärge lugege üksikuid lauseid, vaid süvenege õhkkonda, milles teostus korpuse luurekokkuvõtte kokkuseadmine. Arvestage seda, mil kellaaajal see sündis, missugused andmed olid siis korpuse staabis olukorra kohta ja kuidas arenes tegevus vahepeal. Arvestage seda, mis sünnib tegelikult teie rindel ja ka seda, et korpuse staabis luureandmete kokkuseadja ohvitser lihtsalt võis eksida.“

Nii tõesti sunnitakse kuulajaskonda „pugema selle juhi nahasse“, kelle seisukohast ta küsimust lahendab. Püütakse luua sõjalist õhkkonda nii palju kui see võimalik ka harjutustel kaardil.

II. Mõningaid märkeid üksikute ainete käsitlemisest.

1. Üldtaktika ja staabiteenistus.

Loengud.

Kõik üldtaktika alal seni peetud loengud on käsitanud küsimusi diviisi piirides.

Vastandina eelmise aasta käsitlemisviisidele, ettekandja professor ei tarvitanud oma mõtete selgitamiseks mitte

konkreetseid olukordi, vaid pidas puht teoreetilisi ettekandeid.

Mitmes küsimuses lektor aga tungis üksikasjadesse, püüdis pretseerida küsimusi, mis seni olnud lahendamata. Erilise tähelepanu vääriliseks saab loengutes juhtimise organiseerimise küsimus.

Ettekannete kohta on antud välja ka loengud. Nende kohta võib öelda, et nad endas väljendavad kõige selgemal viisil prantsuse viimasaja ametlikku doktriini. Selgelt ja kokkuvõtlikult tõlgitsevad nad kõiki prantsuse ametlike määrustikke ja annavad ülevaatliku pildi prantsuse taktikast.

Võrreldes neid muu taktikalisi küsimusi käsitava prantsuskeelse kirjandusega on nad kahtlemata sel alal parimad.

Harjutused kaardil.

Prantslastel on viisiks nõuda enne harjutuse algust kaardil igalt kuulajalt tema isiklikku lahendust. See sunnib kuulajaid juba enne töö algust põhjalikult süvenema olukorda, tutvunema kõikide teoreetiliste alustega käsitusel olevate küsimuste lahendamiseks.

Oma lahenduse kuulajad peavad esitama juhi otsuse (käesoleval aastal divül) näol.

Juhi otsuse väljendamisviisina prantslased tunnustavad kolme meetodit:

- otsuse dikteerimine staabiülemale,
- otsuse märkimine kaardile,
- juhi poolt isiklikult kirjutatud otsus.

Eelistatakse ja harjutatakse ning nõutakse viimast. See otsus peab sisaldama kõigepealt kõiki neid elemente, mille kohta juht isiklikult on vastutav.

Selle otsuse täpsale väljatöötamisele, mõtete selgele väljendamisele, sisu analüüsimisele pannakse väga suurt rõhku.

Muidu harjutused kaardil üldtaktika alal kujunevad nagu meilgi. Arutusele klassis järgneb käsu redigeerimine kodus. Seega: enne tööd klassis — tegevus juhi seisukohast, otsuse võtmine; peale seda — staabis tehnika harjutamine.

Ajaarvestus

Suurt rõhku pannakse sellele, et ka harjutustel kaardil ajaarvestus sõjategevuse võimaliku arenemise kohta sünniks tegelikule olukorrale vastavalt. Sellega püütakse kõrvaldada vale ettekujutus operatsioonide tegelikust arenemiskäigust.

Üldiselt arvestatakse, et selleks, et diviis tegevusse võiks astuda järgmise päe-

va hommikul, peab ta saama käsu eelmisel päeval lõunapaiku või varajasel pealelõunal.

Ka harjutuste arenemisel tullakse tagasi alatasa küsimusele, kui palju üks või teine tegevus modern-lahingus võib nõuda aega. Ja seda eriti siis, kui jutt on väeliikide koostööst. Õpilaskonnal seega kujunevad kindlad mõisted operatsioonide võimalikust arenemiskiirusest, teatavad mõisted sellest, kui palju on aega sündmustele reageerimiseks.

Seda aja-elementi, tema tähtsust juhi otsuse võtmisel, püüti rõhutada ka veel eriti maailmasõja ajaloo välissõidul. Ja see on küsimus, mis omab seda enam tähtsust, mida enam tegemist sõjakoolides õpilaskonnaga, kellel puuduvad sõjakogemused.

Julgeolek.

Sõna „julgeolek“ prantsuse sõjaväe doktriinis omab maagilise mõju. Ülevõetud üldisest sõja-politilisest olukorrast, esineb ta mõjuva tegurina ka taktikas.

Ta on see tegur, mis sunnib vägisi tegutsema äärmise ettevaatlikkusega, äärmiselt süstemaatlikult. Ta määrab ära väeliikide — jalaväe ja ratsaväe, jalaväe ja suurtükiväe, jalaväe ja lenn väe koostöötamise põhimõtted ja viisid.

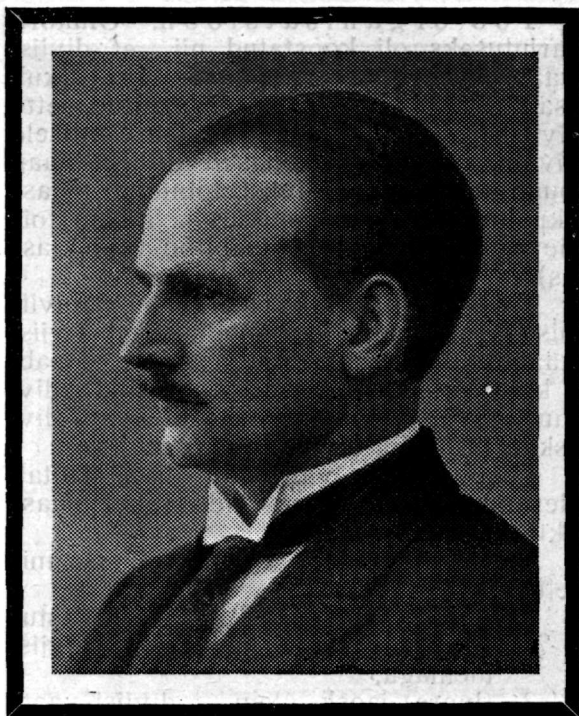
Ta määrab ära jalaväe ja ratsaväe edasilikumise viisid „ühhest soodsast lahingzoonist teise“; määrab ära ta juhtimis põhimõtted. Need põhimõtted nõuavad väga suurt tsentraliseerimist juhtimises pea igas olukorras: olgu see lähenemisel, kontakti loomisel või kallaletungil. Ja ainult siis kui vastane juba täitsa murtud, kui tegemist edu arendamisega, juht (jutt ikka divülist) laseb lödvemale ohjad, moodustab n. n. „groupements tactiques“ — annab neile ülesande, suuna, raskuspunkti ja laseb neid tegutseda iseisvalt.

Need põhimõtted vähe teostuvad meie oludes, diviisi juhtimisel on aga täitsa arusaadavad siinses olukorras, kus on vaja kooskõlastada võrdlemisi kitsal diviisi rindel jalaväe ja rohkearvulise suurtükiväe tegevust, kus jalaväe tegevus väga suurel määral kujuneb olenevaks suurtükiväest, ja kus lõpuks terve juhtide ettevalmistussüsteem rajatud nii, et sunnib neid väga väikestele isetegevusele. Sellest ka tingitud prantslaste

tendents juhtimisel käskida paar astet allapoole.

Prof. Dr. phil. Peeter Põld †

Sündinud 30. juunil 1878. a. Jõhvi kihelkonnas Puru küla kooliõpetaja pojana, suri 1. septembril 1930. a. Tartus ülikooli pedagoogika korralisena professorina. Võttes osa 1908. a. saadik Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi tütarlaste eestikeelse keskkooli õppetööst ja olles hiljem kooli juhatajaks kuni 1918. aastani, sammus seega esiridades nendega, kes kasvasid eesti iseteadvust ja vabaduseiha. Eesti iseseisvuse päeval töötanud Tartu ülikooli uuestisünniks. Tunnustatud kirjanik pedagoogikas. Väljapaistev karskustegelane ja poliitik. Kui inimene võitis Peeter Põld kõikide lugupidamise ja poolehoiu.

Nii näiteks divül alati tungib rügüli kompetentsi jõudude jaotamisel rügemendis, rügül toimib samuti patüli suhtes jne. See meetod on võetud tarvitusele väljaõppel peamiselt kahel põhjusel: esiteks selleks, et sundida õpilasi küsimusi lahendamata teataval määral kahe juhi seisukohast: divül ja rügül, rügül ja patül jne. Teiseks selleks, et harjutada juhte mõtlema ja käskima rahuajal palju selleks, et nad sõjakorral käsiksid vähemalt midagi. Eriti sõjaajaloo välisõidul toodi esile ja näidati, kuivõrt just kõrgemate juhtimisinstantside passiivsus juhtimises 1914. a. esimestes lahingutes oli ebaedu põhjuseks. Ja seda õpist müüd koolitöö korraldamisel ei taheta unustada.

Juhtimisküsimus.

Kuigi juhtimisküsimuse käsitlemisel võetud aluseks mitmeti puht-pedagoogilised nõuded, nagu tähendatud eelpool, ei puudu neis ka sel kujul suur kavakindlus. Maailmasõja kogemustel on kujunenud välja prantsuse sõjaväes väga kindel juhtimistehnika.

Seda juhtimistehnikat kõigis tema üksikasjades käsitletakse ka kõige põhjalikumalt K. Sõjakoolis.

Täpsalt on nähtud ette iga juhi tegevus igal üksikul juhtumil. Mitte liig palju ega mitte liig vähe ei pea ta käs-

kima. Tundub, et need juhtimistehnilised küsimused on läbimõeldud väga peenelt, väga põhjalikult. Need on tihti peale püüasjad, kuid püüasjad, millede heast või halvast lahendamisest võib oleneda edu või ebaedu.

Neid juhtimistehnika üksikasju on kriipsutatud alla kõikide väeliikide taktikaks. Erilist tähelepanu aga sellele küsimusele pühendati üld- ja jalaväe taktikaks.

Kaitset laiadel rinnetel, ja sellega ühenduses olevat „tuleloori“ (rideau de feux) loomist on käsitletud nii üldtaktikaks kui ka jalaväe taktikaks sel aastal mitmel korral.

See on küsimus, mis siin loetakse siiski võrdlemise kõrvaliseks ja harukordseks, kuid mille lahendamisele meil vaja panna erilist rõhku.

Ta on seotud mitmeti tehniliste üksikasjadega, mida vaja teha teatavaks juhtidele. Seda „tuleloori“ küsimust meil on uuritud võrdlemise vähe. Kuid see on kahtlemata üks neid küsimusi, mis meie jalaväe taktikaks vajab põhjalikku käsitlemist.

Staabiteenistuse harjutus.

Töö eesmärk: Anda K. Sõjakooli kuulajaskonnale võimalusi praktiseerimiseks staabitöö alal.

Töö organisatsioon. Olukord harjutuseks oli koostatud nii, et diviisi staabi töö osalt kujuneks maastikul, osalt staabis. Temas oli nähtud ette diviisi transport autodel armee lahtisele tiivale. Olukorra kohaselt diviisi staap jõuab kohale enne diviisi, toimetab maastiku luuret (töö maastikul) ja hiljem toimetab kõik vajaliku staabitöö (töö klas-sis).

Töö läbiviimine. Töö läbiviimiseks on gruppides moodustatud diviisi staabid. Esinevad divül, stabül, staabi 4 kindralstaabi ohvitseri (jaoskülid), div. suurtükiväe ülem, inseneriväe ülem, div. eskadrilli ülem, diviisi intendant.

Enne luurele väljasõitu divül jaotab ülesanded staabi ohvitseride vahel maastiku luureks.

Need ülesanded jagunevad järgmiselt:

1. (koosseisude) jaosk. ülem — vastu-panu positsiooni luurel ühes diviisi ülemaga,
2. (luure) jaosk. ülem — diviisi vaatluspunktide valik ja nende jaotus väeliikide ning diviisi oma vaatlusorganite vahel,
3. (oper.) jaosk. ülem — 2. positsiooni luurele.
4. (seljataguse) jaosk. ülem — seljataguse teenistuse asukohtade valik.

Diviisi staabi tõlk — side loomiseks ees töötava ratsa korpusega.

Isikliku luure tagajärjel ja oma staabi tööjõududelt saadud andmete põhjal divül teeb otsuse, mis on aluseks järgmise päeva staabitööle. See sünnib Pariisis, koolis, harilikus õppesaalis. Divül, stabül, jaoskonna ülemad jne. — kõik töötavad ühes ruumis. Kõik jaoskonnad on ametis omal erialal. Niimoodi staap töötab ääri intensiivsusega 31/2 tundi.

Ehk küll võrdlemisi lihtsalt organiseeritud, annab seesugune harjutus siiski täielise mulje staabitööst.

Staabitöö harjutuste organiseerimine sel kujul on võrdlemisi kerge, nõuab väikesi kulusid ning on heaks abinõuks staabi tööjõudude koostöö harjutamiseks.

2. Suurtükiväe taktika.

Loengud.

Loengud suurtükiväe taktika alal on meetodilt täieline vastand loengutele üldtaktika alal. Kuna viimastel professor käsitas küsimusi puht teoreetiliselt, tegi seda suurtükiväe professor ainult konkreetsete ülesannete varal.

Viimane meetod õpilase seisukohast on kahtlemata parem, kuid teistest küljest seejuures pole võimalik nii paljude küsimuste käsitlemine kui puht teooria ettekandmisel.

Omapärase loengu viisiga esines professor, kes käsitas vastase suurtükiväe vastu võitlemise küsimust. Käsitades küsimust konkreetse olukorra varal, tegi ta seda enamasti ettekandena, kuid ettekande kestel seadis tihti küsimusi kuulajaskonnale, sundides viimaseid seega terve aeg aktiivsele kaastööle.

Seesugune ettekande viis on veidi pikaldasem kui harilik ettekande, kuid oma tulemuste poolest ja kuulajaskonna aktiivse kaastöö seisukohast palju produktiivsem. Ta tõhiks olla eriti sobiv informatsiooni loengul.

Ettekandes endas kriipsutati alla selle ala (vastase suurtükiväe vastu võitlemise) keerulsust, vajadust rohkearvulise suurtükiväe järele selleks, et saavutada sel alal resultate, vajadust heade vaatlus- ja sideabinõude järele, — elemendid, millede puudumisel enam-vähem rahuldavad tagajärjed ei ole mõeldavad.

Harjutused kaardil.

Õppemeetodilt harjutused kaardil suurtükiväe taktika alal on vastuvõetavata paremad. Ja seda just selle ala professori suurte isiklikkude kogemuste tõttu.

Harjutuste lõpul suurtükiväe professoritel on viisiks lasta teha üldist õpiste kokkuvõtet läbimindud ainst kuulajail endil. Seesugune meetod pedagoogilisest seisukohast on väga kasulik: ta sunnib kuulajaid väga teravalt, kriitiliselt jälgima terve õppuse käiku ja annab lõpiks pildi tema tähelepanekust, annab pildi sellest, kui võrt õpilane suudab eraldada käsitatud küsimustest olulisi vähe tähtsatest, kui võrt ta suudab teha sünteesi.

Suurtükiväe kasutamise põhimõtted K. Sõjakoolis on uue suurtükiväe vanema professori kolonel-leitnant de la Porte de Theil'i nimetamisega mitmeti muutunud. Kol.-lt. de la Porte de Theil'i loetakse üheks parimaks tooniandjaks Prantsuse suurtükiväelaseks. Ta on üks neid väheseid prantsuse ohvitseri, kes Kõrgema Sõjakooli brevet on saanud kätte, sooritades kooli juures eksami eksternina. Suurte sõjakogemustega, terava loogika ja vaatlusvõimega ohvitser, on ta püüdnud vabaneda sellest taktikaliste vaadete umbikust, mis oli tekkinud kauakestnud positsioonsõja tagajärjel ja on

suutnud teha teravad vahed suurtükiväe kasutamises positsioonisõja ja manööversõja oludes.

Ta põhimõtted seejuures on võrdlemisi lihtsad ja on rajatud vaid olukorra elementide väga täpsale, reaalsele kaalumisele ja loogiliste järelduste tegemisele. Mingit šablooni seejuures!

Neist põhimõttest väljaminees koolitöö kestel palju kordi on käsitatud suurtükiväe vastulöögi tulede küsimust (C. P. O.). Need tuled figureerivad ka meie „Jalaväe eeskirjas“ ja figureerivad loomulikult ka taktikaliste ülesannete lahendamisel. Kuid on figureerinud seni minu arusaamisel veidi liig ohtralt, ilma et seejuures oleks arvestatud kõiki neid eeltingimusi, milliseid oleks vaja, et need tuled tõesti annaksid reaalseid tulemusi, nagu suurtükiväe mass, mis kasutada nende tulede moodustamiseks, tema kaliiber, laskemoona arv ja tihti ka aeg, et teha kõiki vajalikke ettevalmistusi.

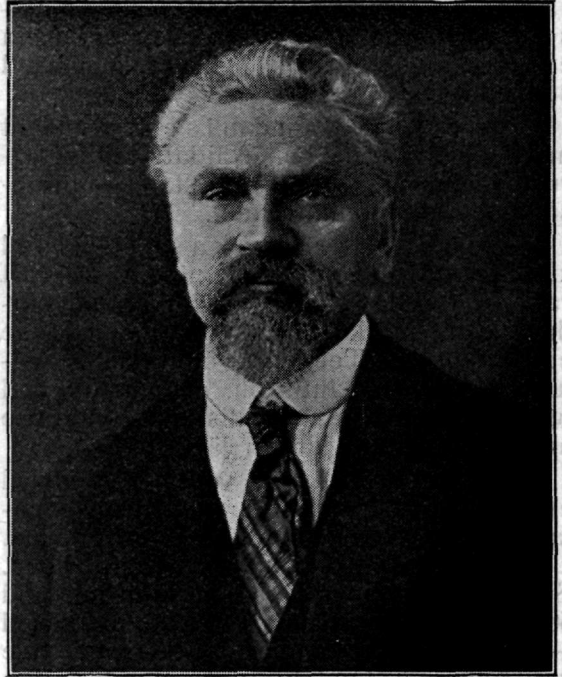
Praktilistel töodel laskemoona normidena teatava efekti saavutamiseks (traattökke purustamiseks, klp. pesade purustamiseks jne.) võetakse arvesse normid, mis on saavutatud sõjakogemustega, mitte polügoonilistel katsetel. Selle küsimuse tähtsusele on juhitud tähelepanu mitmel korral. See küsimus sai ka käsitatud meil möödunud aastal patulide kursuste praktiliste tööde kestel Jägala polügoonil. Meie suurtükivägi näitas üles seejuures suurepäralist laskeosavust (umbes 100 lasuga läbikäik traattökkesse), kuid teha sellest üldiseid järeldusi efektide kohta sõjas — oleks vast liig riskeeritud.

Nagu teistel aladelgi, nii ka suurtükiväe taktikas pannakse suurt rõhku juhtimisküsimuste käsitamisele.

Suurtükiväe ja jalaväe koostöö aluseks on jalaväe liikumise ja suurtükitulede manöövri täppis kooskõlastamine enne operatsiooni algust. Seepärast sellele küsimusele ülesannete lahendamisel pannakse ka suurimat rõhku. Küsimusest ülelibisemist üldlausetega siin ei ole.

Tegelikud laskmised (Ecole de feux) Bitchi laagris.

Selle õppuse eesmärgiks oli — tutvustada Kõrgema Sõjakooli kuulajaskonda suurtükiväe tegelikkude võimete ja mitmesuguste lahingülesannete täitmisel, demonstreerida kuulajaskonnale mitmesu-

M. Martna.

17. sept. s. a. pühitses Riigikogu abiesimees ja vanemaid eesti politikategelasi Mihkel Martna 70-dat sünnipäeva. Kõrgele vanadusele vaatamata võitleb juubilar väsimatult Eesti Vabariigi heakäekäigu nimel.

Soovime lugupeetud juubilarile veel palju aastaid, jõudu ja tervist!

guseid suurtükiväe tuleviise, näidata aegu, mis läheb vaja suurtükiväel ühe või teise ülesande täitmisel, tule ülekandmisel ühelt märgilt teisele jne.

Lõpuks sel väljasõidul demonstreeriti ka motoriseeritud suurtükiväge, s. o. üht 75 mm grupp, mis veetav kegress-autodega.

Katsetatud laskmistest huvitavamaiks kujunesid järgmised:

Liikuvate tankide tulistamine ühe 75 mm patarei poolt. Tulemused — täitsa negatiivsed: kaks tanki liikusid läbi umbes 800 m pikkuse ala, ilma et oleks saanud ühtki tabavust. Suurtükiväe professor seega leidis tõenduse oma väitele, et tankide otsekohene tulistamine mitte-spetsiaal suurtükiväe poolt tagajärgi ei anna. Selleks, et tabada tanke, on vaja valmistada nende liikumisele tuletõke ja lasta tanke liikuda sellesse tuletökkesse.

Tulerulli edasiliikumine, järkjärgulised tulekoondamised. Kõik need tulistamised jätsid väga efektse mulje massiliselt kasutatud suurtükiväe tõttu.

Tule ülekandmised ühelt märgilt teisele. Näidati, millist kiirust seejuures võib arvestada mitmesugustel lahingolukordadel.

Suurtükiväe kasutamisel kontakti loomisel näidati kuivõrt raske on selles faasis suurtükiväele näidata kätte märke, mis talkistavad jalaväe edasiliikumist. Teravalt rõhutatakse seejuures, kuivõrt tähtis on, et suurtükivägi igas olukorras saaks tulistada vaatluse abil, mitte ainult kaardi järgi.

Vastase suurtükiväe vastu võitlemisel esialgu luuakse olukord, kus vastase patarei asukohta koordinaadid täpsalt teada. Lasketulemused seejuures väga head. Siis antakse vastase patarei koordinaadid 50-meetrilise täpsusega. Lasketagajärjed — väga vähepaikkuvad. Seevastu tule kontrollimine lennuki abil annab väga häid tagajärgi.

Traattõkete purustamine. Katse, purustada traattõkkeid öösi, ei anna mingeid tagajärgi, sellele vaatamata, et enne seda kõik vajalikud laskeandmed olid väljaarvestatud. Päeval sel alal tehtud katse annab tagajärgi juba 200 lasuga. Kuid sellele vaatamata professor juhib tähelepanu vajadusele, pidada kinni selle ala kohta käivatest määrustikkulistest normidest.

Suurtükiväe välisõit.

Välisõidul tulid arutusele järgmised küsimused:

- suurtükivägi lähenemisel,
- suurtükivägi kontakti loomisel,
- suurtükivägi rünnakul,
- suurtükivägi kaitsel, ja vastukallaletungil.

Suurtükiväe välisõit oli jalaväe välisõidu kõrval parim ettevalmistatuist ning tööviis sõidu kestel oli seatud kokku nii, et vastas võrdlemisi täpsalt tegelikule sõjalisele olukorrale.

Töö läbiviimiseks osad olid jaotatud kuulajate vahel, kusjuures harilikult tegutsesid divül ja diviisi suurtükiväe ülem, diviisi suurtükiväe rügementide ja gruppide ülemad, korpuse suurtükiväe ülemad ja diviisi rügementide ülemad. Töö arenemisel pandi väga suurt rõhku sellele, et koostöö ja jutuajamine jalaväe

ja suurtükiväe juhtide vahel areneks ainult ja täpsalt neis piirides, nagu ta areneks tegelikus olukorras. Kõik üleliigsed jutuajamised, kõrvalekaldumised ametlikust jutuajamisest kategooriliselt katkestati grupijuhtide poolt. Töö maastikul arenes kuulajate otsuste kohaselt. Neisse otsustesse professorid mingeid korrektuure ei toonud. Vast töö lõpul suurtükiväe ala vanem professor esines oma poolt pakutava lahendusega.

Üksikuid taktikalisi tähelepanekuid sellest välisõidust. Suurtükiväe kasutamisel lähenemisel.

Vastandina prantsuse määrustiku nõudele (suurtükiväe määrustik II osa, § 202), et suurtükiväe lähenemisel peab liikuma ešeloneeritud ja hüpetena ühelt positsioonilt teise, suurtükiväe professor pooldab terve diviisi suurtükiväe liikumist ühes jalaväega, võttes seejuures aga tarvituks kõik abinõud selleks, et suurtükivägi vajaduse korral väga kiirelt suudaks avada tule jalaväe toetuseks (positsioonide järkjärguline luure, side- ja vaatlusorganid ees jne.).

Seesugune vaade suurtükiväe kasutamise kohta lähenemisel on seega väga lähedane vene ametlikule vaatele.

Kuid teisest küljest on kindel, et see idee prantsuse sõjaväes esineb täiesti uudsusena. Üldtaktika professorite poolt need ideed veel tunnustamist pole leidnud.

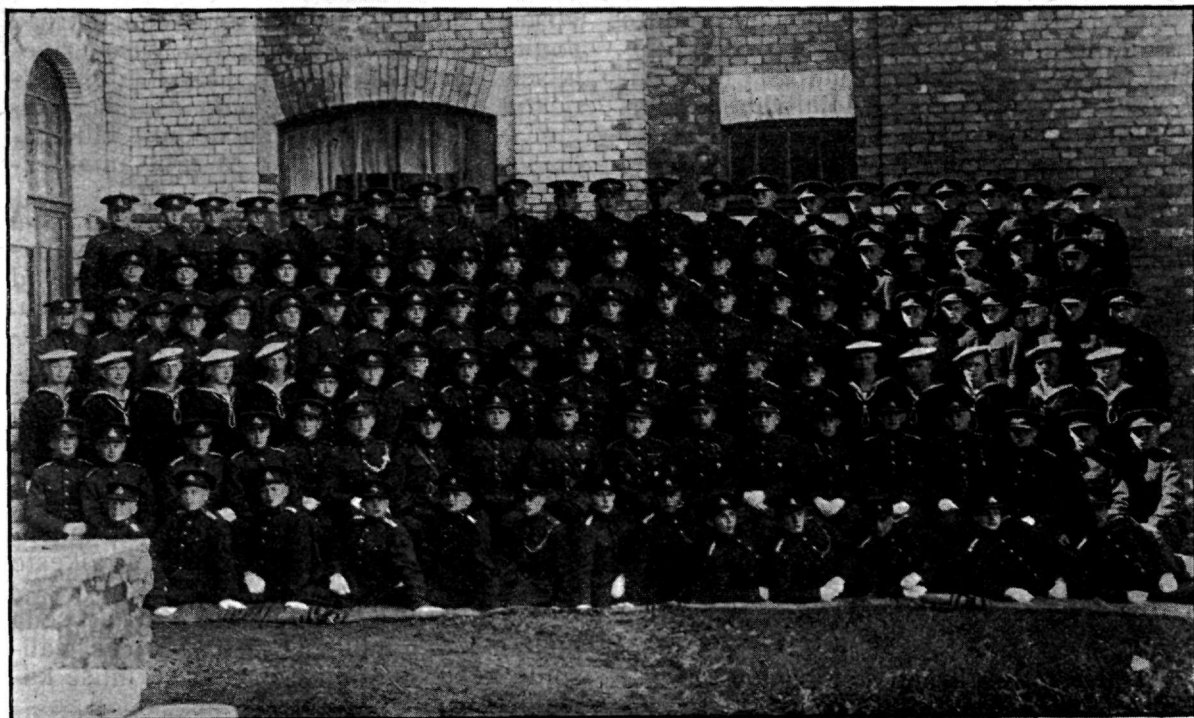
Seejuures suurtükiväe ešeloneeritud liikumist hüpetena suurtükiväe professor näeb ette ainult juhustel, kui varstine kokkupuutumine vastase tugevamate eelosadega kindel.

Üldse suurtükiväes tuleb ilmsiks tendents, nõuda jalaväelt enam iseseisvat tegevust, mitte teda hellitades igal kui tühisemal kokkupuutumisel vastasega tugeva suurtükiväe toetusega.

Tähelepanu väärib ka see, et prantslased arvestavad palju pikemaid aegu suurtükiväe tegevusse astumisel kontakti loomisel kui meie. Seda ajalementi püütakse kriipsutada alla väga kavakindlalt.

Eriiselt arvestatakse sidevõrgu loomise pikaldust. See töö areneb meie arvestusega võrreldes ligi kaks korda pikaldasemalt.

Silma paistab ka suurtükiväe vaatlejate asetamine liigkaugel eseljalatahjalaväest. Ka siin mängib kahtlemata suurt osa suurtükiväelaste „julgeoleku“ küsimus, olgugi et jalavägi ehk selle all palju kannatab.

Sõjakooli 1. aspirantide kompanii, juuli 1930.

Keskel K. Ü. Ö. ülema k. t. kol.-lt. Jaakson, kol. Trossi, kapt. Margusson, kapt. Schönhardt, leitn. Köhler, n.-leitn. Römberg ja n.-leitn. Herm.

Suurtükiväe taktikaliste küsimuste arutamisel on võetud aluseks alati olukorrad, nagu neid arvatakse tekkivat tulevikusõja esimestel nädalatel.

Seejuures arvestatakse Prantsuse tege-likke materjaalseid võimalusi, mees-konna väljaõpet nii, kuidas ta võiks olla mobiliseeritud sõjaväes sõja esimestel nädalatel.

Tule ülekanndmine rinnetpidi.

Sellele küsimusele pöörati väga palju tähelepanu välisõidu kestel. Väga täpsalt kaaluti selle läbiviimise tehnilisi võimalusi ja näidati, kuivõrt see on ärarippuv headest vaatluspunktidest ja heast sidevõrgust.

See küsimus vajab erilist kaalumist meil, kus tegemist laiade rinnetega.

Tõkkesuure väljakutsumine.

Ka seda küsimust uuriti välisõidul väga üksikasjalikult. Kokkuvõtte sellest uurimisest: prantslased näevad ette, et suurtükiväe tuletõkke kutsuvad välja jalaväe kompanii rühmaülema otsekohe rakettide abil neilt patareidelt ja gruppidele, kes nähtud ette

selle ülesande täitmiseks, ilma vahepealse ülesmuse vahelesegamata.

Meil seni oli tendents jätta see õigus kompaniiülema resp. pataljoniülema. Muidugi on see ühest küljest ka laskemootori küsimus, miks seda küsimust nii lahendati, kuid teisest küljest peab siin teravalt pidama silmas, et see tuli mitte liig hõlpsalt avataks.

Üldiselt on aga prantslastel järgmine põhiidee suurtükiväe kasutamisel kaitsel: kasutada seda ka kaitsel aktiivselt, andes vastasele lööke enne seda, kui ta asunud kallaletungile.

Eelduseks selle põhimõtte kasutamisel on muidugi see, et kaitsja omab kõik andmed vastase tegevuse kohta ja aja kõikide vajalikkude ettevalmistuste tegemiseks, et vastast tabada tõesti temale kõige valusamasse kohta ja õigel momendil.

3. Jalaväe taktika.

Loengud.

Meetodilt need on vahepealsed üld- ja strvää taktikale.

Osa loengust on puht teoreetilised, osa konkreetsete olukordade käsitlemine. Viimased domineerivad.

Professorid enamasti kannavad ette isiklikult üleelatuid episoodide suurest sõjast. Nad tungivad seejuures meeleldi kõikidesse jalaväe elu detailidesse, puudutavad väga palju lahingu psükholoogilist külge. Nende ettekanded tihti muutuvad ilusateks psükholoogilisteks esseedeks, mis ettekantud suure elavusega ja väga piltlikult, pakkuvad palju huvitavat.

Harjutused kaardil.

Meetodilt need harjutused on korraldatud veidi teisiti, kui teistel aladel. Nimelt on neil harjutustel kaardil, samuti nagu harjutustel maastikulgi, osad kuulajate vahel jaotatud. Kuid töö klassis näitas, et see on väga hästi läbiviidav ja huvitavam, kui et kõik kuulajad lahendavad küsimusi ühe ja sellesama juhi seisukohast.

Üksikuid taktikalisi tähelepanekuid neist tööd.

Erivaatluse alla on võetud jalaväe tuletõkke moodustamise küsimus manööversõja oludes. Jalaväe tuletõkke viimases olukorras mitmeti erineb tuletõkkest positsioonsõja oludes. Ta ei ole kõigepealt üks, vaid ta on juba vastupanu positsiooni eelserva ees järkjärguline sügavusse asetatud, mis puhkeb vastavalt vastase jalaväe edasijõudmisele. Esimese tuletõkke, olgugi et vast hõreda ja katkendilise, avavad rasked kuulipildujad kaugetele distantsidele (kuni 3000 mtr.). Lähematele tuletõketele seltsivad k. klp.-te ja laskurite tuled.

Motiivid selle küsimuse lahendamiseks sel kujul: ei või lasta vastast karistamata läheneda kuni 500—400 meetrini.

On küsitav, kas siis veel jalavägi, kes pole sügugi või vähemalt väga pealiskaudselt on kaitstud traadiga, moraalselt suudab avaldada vastupanu vastasele rünnaku puhkemisel. Positsioonsõja oludes see oli ümberpöörduvalt: siin vastased olid paarisaja meetri, tihti vähemalgi distantsil üksteisest ja siin teisi võimalusi, peale ühe tuletõkke avamise, ei olnudki. Kus see vähegi võimalik, valitakse jalaväe positsioone loomulikkude tuletõkete taha, selleks et jalaväele pakkuda kaitset vastase soomusmasinate ja tankide vastu.

Üksikuid taktikalisi märkeid välisõidult.

Kaitselahingu arutamisel pannakse väga suurt rõhku lahingeelpostide tege-

vusele, nende toetamisele suurtükiväe poolt taandumisel, nende tegevuse erinemisele päeval ja öösel. Öösel lahingeelpostid alati muudavad oma asetuse, paigunevad vastupanu positsioonilt lähemale, valvavad ainult teid ja tähtsamaid liigipäase viimasele.

Pealetungil käsitati võrdlemisi palju jõgede forsseerimise küsimust, ikka väljaminek sellest, et ka vastane püüab end kaitsele asetada loomulikkude tõkete taha.

Esmakordselt seejuures arutati küsimust udulooride moodustamise kohta lennukiväe poolt. Katsetel sel alal olevat Prantsusmaal andnud väga häid tagajärgi.

Erilisel ülesandel arutati vastase tuleloori (rideau de feux) läbimurdmise küsimust. Põhimõttena selle küsimuse lahendamisel esineb tegevus öösiti väikeste üksustega.

Lõpuks ei saa mainimata jätta seda põhjalikkust, millega käsitati terve välisõidu kestel juhtimise organiseerimise küsimust.

4. Ratsaväe taktika.

Üldiseid põhimõtteid ratsaväe kasutamisel.

„Kiirus, toorus (brutalité), manööver“ (haaramis) — on need sõnad, mis võetud põhimõteteks ratsaväe kasutamisel.

Nii julgelt kui need põhimõtted ka ei kõla, tundub nende kasutamises siiski enam tagasihoidlikkust. Neist sõnadest võiks nagu lugeda välja suurt liikuvust, püsimatut kiiret tungi edasi, kuid tegelikult ka siin meie näeme ilmuma esile seda tungi „julgeoleku“ järele, mis tingib suurte ettevaatuse abinõude tarvitusele võtmist, mis tingib väga plaanikindlat, kooskõlastatud ja seega tsentraliseeritud liikumist. Nii näeme ka ratsa diviisi liikumas hüpetena ühest „lahingzoonist“ teise, olles kaugel ees kaetud luure ja julgestusorganitega.

Kõrvuti liikuvate joendumise nõue, edasilikumine märgilt märgile ainult kõrgema juhi korraldusel — kõik need on nõuded, millede elluviimine nõuab aega, ja seega vähendab propageeritud kiiruse küsimust.

Teisest küljest aga seesugune komplitseeritud mitmest eriüksusest koosneva väekoondise juhtimine, nagu seda on moodne ratsadiviis oma ratsabrigaadidega, jalgratturitega, autodel transporditava jala- ja suurtükiväega ja väga raske seljatagusega on probleem, mis pole leid-

nud kindlat lahendamist mujal, kui paaril rahuaegsel manöövri.

Sellest ka tingitud täiesti kindlate põhimõtete puudus selle suure segakoondise kasutamisel. Üldiselt aga siiski ta kasutamise põhimõtted on seni kujunenud järgmisteks: ratsabrigaadid ees, esijärjus, kaetud kaugele ettesaadetud luureorganitega, milledele antud juurde soomusautod.

Teises eeloni raturid ja autodel transporteeritav jalavägi ning suurtükivägi moodustab diviisi löögijõu. See löögijõud, jalaväe diviisi omaga võrreldes siiski võrdlemisi nõrk, suunitakse tegevusse sinna, kus maastik kinnine, lähene misvõimalused vastasele paremad. Tema kasutamine seega täieline vastand jalaväe kasutamisele, kes prantslastel pea erandita annab pealöögi seal, kus maastik lah tine, kus suurtükiväel soodsad toetamise võimalused.

Selle õppeaasta kestel küsimusi lahendati ratsadiviisiga, kelle jalavägi transporteeriti harilikudel autodel, mis seotud teedega. Ülesanded tuleval aastal lahendatakse ratsadiviisiga ja korpusega, kelle jalavägi transporteeritakse kegressautodel. Ratsaväe reorganiseerimine selles suunas olevat praegu Prantsusmaal käimas.

Välisõit.

Ratsaväe välisõit oli organiseeritud veidi teisiti, kui teiste väeliikide välisõidud. Vastandina teistele sellel välisõidul tehti palju staabitööd. Töö ennelõunat harilikult teostus maastikul, pealelõunat ruumis, kusjuures redigeerimisele tulid kõik üheks operatsiooniks vajalikud käsud ja korraldused. Seejuures osad kuulajate vahel olid jaotatud ning igaüks pidi täitma tema funktsioonidele vastavaid ülesandeid. Kõikide korralduste aluseks oli jällegi diviisiülema kirjalik otsus. See töö sel viisil kahtlemata annab kuulajaskonnale parima treeningu, on huvitav, sunnib töötama kiirelt, kooskõlastatult. Kuid ta eeldab väga head ülesannete ja olukordade ettevalmistust, väga ettenägelikku töö organisatsiooni.

5. Lennuväe välisõit.

Manöövri organisatsioon.

Pannes viimasel ajal lennುವäe küsimuste selgitamisele ikka enam ja enam rõhku, Kõrgem Sõjakool sel aastal korraldas esmakordselt lennುವäe välisõidu (manöövri). Selle välisõidu eesmär-

giks oli — lasta Kõrg. Sõjakooli kuulajaid ühe päeva kestel elada üle diviisile juurdeantud lennueskadrilli tegevust ja harjutada diviisi staabitööd koostöötamisele lennುವäega. Töö läbiviimiseks olid moodustatud diviisi staabid Kõrg. Sõjakooli kuulajast, kus figureerisid divül, stabül, II ja III jaoskondade ülemad, diviisi suurtükiväe ülem, ja peale selle korpuse suurtükiväe ülem ning korpuse suurtükiväe grupiülemad. Manöövri tegutses peale selle üks eskadrill 34. lennುವäe rügemendist mängus oleva diviisi eskadrillina ning rida väikesejõulisi eralennukeid estafett-lennukitena. Töö läbiviimiseks oli moodustatud olukord: diviisi kaitsel korpuse koosseisus. Kaugele ettesaadetud eelosad kaitsevad esialgu jõe ülekäike, siis taanduvad, avaldades vastupanu mitmel vahepealsel positsioonil. Neid vaja toetada kaugelelaskja suurtükiväe tulega ja selleks nende tegevuse arenemise kohta juhatus peab olema informeeritud.

Siit kujunevadki peale luureülesannete ülesanded lennುವäele ja sellel alusel areneb manööver.

St. Cyri sõjakooli õppeväli Versailles juures kujutas diviisi eskadrilli tööaerodroomi (terrain de travail). Siinsamas, telkides, töötas ka diviisi staap ning veidi eemal lennುವäe barakkides juhatus staap ja korpuse suurtükiväe juhatus. Rindel ees tegutsevad ratsaväe ja jalgratturite osad, kes markeerivad omi eelosi. Nende vastu tegutsevad vastase ratsaväe ja autodel transporteeritavad osad ühes suurtükiväega, arvult umbes kaks pataljoni, kaks eskadroni, kaks suurtükiväe gruppi. Viimased omavad manöövri juhatus poolt suure tegevusvabaduse, kuna oma pool tegutseb vastavalt manöövri juhatus ja diviili manöövri ideele. Mõlemi poole tegevust rindel reguleerivad vahekohtunikud. Selles kaadris arenebki lennುವäe tegevus.

Üldolukorra kohaselt diviisi käsutusse antud lennu-eskadrill pidi ka täitma korpuse nõudeid nii luure kui suurtükiväega koostöötamise alal ja sellest tekkis temale võrdlemisi palju ülesandeid. Eskadrillis tegutsesid vaateajatena Kõrg. Sõjakooli ohvitserid, kes omasid lendurvaatleja kutse.

Töö läbiviimine.

Manööver oli nähtud ette kaheks päevaks. Esimene päev kulus selleks, et tutvuneda olukorraga, asetada tegevusse diviisi eelosad, kontrollida loodud sidevõrku, lennukeid, koode, raadiot, seadida

kokku tulekavad jne. Teine päev oli tegelik manöövri päev, kus tegevusse astus ka lennuvägi. Sel päeval arenevad lahingud mõlema poole vahel rindel. Diviisi staap töötades täies koosseisus, käsitab kõiki operatsiooniga ühenduses olevaid küsimusi, väljaarvatud seljataguse teenistusega ühenduses olevaid küsimusi. Kuna aga enamjagu käske adresseeritakse fiktiivsetele või markeerijatele üksustele, lähevad lennuväe kohta käivad käsud juurdeantud eskadrillile ja see täidab neid, sooritades tegelikke lende, toimetades luuret, fotografeerides vastase kolonne, juhtides kaugelaskja suurtükiväe tuld jne. Nii õppus areneb hommiku kella 8-st kuni kella 12-ni ja siis jälle kella 14-st kuni kella 18-ni.

Kokkuvõtte õppusest.

Hästi ettevalmistatud ja läbiviidud andis see õppus rida praktilisi näpunäiteid lennuväe kasutamise üksikasjade kohta. Ta viis selle väeliigi, mis muidu võrdlemisi veel võõras teistes väeliikides ja staapides, mille kasutamise kohta puuduvad veel selged ettekujutused paljudel juhtidel, meile palju lähemale ja oli seega ilusaks praktiliseks kokkuvõtteks kõigile aasta kestel käsitatud teooriale.

6. Maailmasõja ajalugu.

Eelpool rääkis sellest töö meetodist, mille võtnud prantslased omaks Maailmasõja ajaloo küsimuste käsitamisel ja mis seisab mõne üksiku operatsiooni uurimises, kuid selle eest uurimises kõikides üksikasjades. Nad teevad seda selleks, et esile tuua sündmustiku tõelikke põhjuseid, et anda pilti juhtimisprotsessi komplitseeritud tööst sõjakorral.

Sellel aastal Maailmasõja ajaloo välisõidul tuli uurimisele Guise lahing augustis 1914 ja kõik ettekanded semestri

kestel koolis olid määratud selleks, et selgitada sündmustikku enne seda lahingut, selleks et aru saada selle lahingu tähtsusest sündmustiku tervikus.

Juba ettekannetel auditooriumis tungiti palju üksikasjadesse, kuid kõiki neid ettekandeid ületas oma avalikkusega, otsekohesusega, sündmustiku ja isikute halastamatu kriitika.

Välisõit.

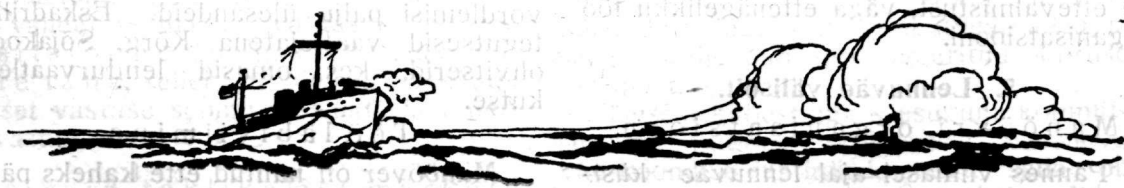
Prantslaste otsekohesus, reaalsus ja objektiivsus, sündmustiku ettekandmisel oli siin imestamisevääriline. Ei mingit tungi ilustamisele, pehmendavate motiivide otsimisele seal, kus ebaedu — vaid kaine, halastamatu sündmustiku ja isikute hindamine kõikjal.

Nelja päeva kestel liikudes autodel ühest heast vaatluspunkti teise, kirju kaleidoskoobina lasti mööda kuulajate silmade eest sündmuste arenemine Guise (St. Quentin) lahinguväljadel.

Prantslased loevad seda lahingut üheks paremaks oma seisukohast sõja algpäevil. Ja sellele vaatamata tuleb imestada, kui võrt palju siin oli korralagedust, kui võrt vähe juhtide ettenägevust, aktiivsust, kui võrt halvasti olid valmistatud ette sõjaks staabid ja vanemad juhid. Kuid kõiki seda prantslased uurivad nüüd selleks, et paremini korraldatud rahu-aegse väljaõppe abil kõrvaldada puudusi, mis tulid ilmsiks möödunud sõja ajal, et neid järgmise sõja puhkemisel mitte enam korrata. Vast siis alles, kui on õpitud tundma ajaloo välisõidul prantslaste esimese ebaedu tõelikke põhjusi, nende juhtimissüsteemi puudulikkust, saab aru, miks nad nüüd kõikidel õppustel nii määratud suurt rõhku panevad juhtimisküsimuste käsitamisele.

H. Fr.—

Pariisis, 27. aug. 1930.

Gasi Mustafa Kemal paša.

Jaan Lintrop.

Kurdide mässuga (juuli — august 1930) päevakorrale kerkinud Türgi-Pärsia konflikti puhul. Toim.

Kui ma mõtlen: Türgi vabariik, siis kerkib mu silme ette üle keskmist kasvu monumentaalne kuju, tarmuka ja iseteadliku tegumoeaga, silmad uurivalt piluli, kulumud skeptiliselt kipras, kumer otsmik tunduva kallakuga ülespoole, palistatud pika lidus juusega. Sarnad tungivad pisut isemeelselt esile, kuid võimas nina paneb enda nende kiuste maksma. Huuled on otsustavalt surutud kokku, ja kui nad avanevad, siis lühikesi, kindlaid käske sisen-dama või pilkki ja põhjalikke mõttekäike arendama, veenvaid ja kategoorilisi, mis ei tunnusta vastuväiteid ega kannata kõrvalekallet. Meelevaldne näoilme, teotsev ja käskiv: Mustafa Kemal.

Hästi riietatud. Midagi ei puudu, midagi ei ole üleliia. Isikliku maitsega valitud rõivas ei kata sel määral toekaid keha-vorme kui tõstab väärikalt sisemuse valitsevale kohale kaasaegse rahva etteotsa. Muidu ootaks seda kuju kohata mõnes antiikses skulptuuri galleriis, tseesarite büstide ja staatuede keskel.

Ja kui ma mõtlen: Mustafa Kemal, siis mäen varisemas kokku vana idamais maailma, ignorantsi ja fanaatilise, kus räbalais lõmitava orjakarja elu ja surm oleneb tema kõigevõimsama taevase ja maises isanda despotlikust tahtest ja oheldamata tujudest. Kõike ähvardavad rusud matta eneste alla, kellelgi ei näi pääsmist, hukkumine kõige täiega. Ent seal ilmub varemetest üks kohkumatu, kogub enese ümber jõugu toimekaid mehi, kes kohe panevad käed külge ja endisele õuele kerkib uus hoone, moodis ja stiilis Türgi vabariik.

Välimuselt lääne kultuuri viimane sõna. En face avastub mõningaid idamaiseid jooni: pilusilmad ja teravad põsenukid viitavad kaugemasse itta. Profiilis liig mehiselt ilus pea, et kuuluda moodsale eurooplasele. Tõepoolest aga seda ja teist, jõu ja vaimu süntees. Geeniuse õnnestunud kehastusi: andekamaid sõja- ja riigimehi ühes isikus. Kes igas olukorras leiab pääsetee ja igas keerdkõikumuses langetab otsuse, mida asjade käik ja järgnevad sündmused õigustavad.

Põhiseaduslik kord maksmas ja unionistid valitsemas, pööris politikale selja, ja oli ihu ning hingega sõjamees. Erines võimukandjailt liiaks et nemdega koos kanda vastutust riigijuhtimisel. Ühte ta nõudis: et sõjaväge ei segataks politikasse. Hoiatas astumast Maailmasõtta, — Türgi ei ole veel nii kaugel. Aga et see siiski sündis, siis tegi mis võis. Ei oodanud sellest aga midagi head ja ütles Saksa peakortris, kuhu ta ühes troonipärija Vahideddin efen-diga komandeeritud, Ludendorffile näkku, et sakslased ei saa sõda võita. Määras ajagi, mil nad paratamata hakkavad kaotama. Vastustas avantüüre, mida kindral Falkenhayn türki rindel kavatses, ja soovitas teha rahu, et vähemast päästa sõjavägi. Aga tema nõu ei võetud kuulda nagu jäid täitmata tema ettevaatusabinõud frondi kindlustamiseks. Kus see ainult temast olenes, seal tegi imet: Dardanellide kaitsmine, Anafarta lahing.

Õigel ajal, tasa ja targu esialgu, läks siis valitsusega avalikku vastollu, teostades oma plaane igas faasis ainult nii palju kui olukord võimaldas. Siis jälle päris sõjas, á la guerre comme á la guerre, viivitas ja organiseeris, põikles ja taganeski, kuigi teadis millised tagajärjed sel menetelul seljataga. Aga polnud parata, Türgi ei olnud veel nii kaugel et kreeklastega otsustavalt võidelda. Vääramatu strateeg ja oivaline taktik. Kuidas ta võimu koondas oma käte ja kõik ettevalmistused tehtud, lahingud võitis. Nii lõi ta riigi, kõigi välimiste vaenlaste ja sisemiste vastaste kiuste, ja kes tahaks seda talle panna pahaks, et ta teda samuti valitseb nagu rakindas.

Kust oli ta tulnud, see mees, kes kõrvaldas troonilt Osmanide, juba XIII kristlikust sajandist valitseva suguvõsa, XV sajandi teisest poolest peale Ida-Rooma riigi pärijatena? Nüüd majanduslikult laastunud, poliitiliselt alandatud ja sõjaliselt purustatud, ootas tema alamaid vaid poliitiline ja majanduslik orjus.

See on väikese tolliametniku poeg Salonikist, sündinud 1883. Isa ta kaotas varsti, teda kasvas ja koolitas leskema, kes näib olnud andeline ja tragi inimene. Saanud alghariduse, Mustafa astus Monastiris keskkooli, kust aga peatselt lahkus araabia keele õpetaja halva kohtlemise pärast ja siirdus Harbie sõjakooli

Stambulis. Ta osutus heaks õppijaks, kel olid erilised anded matemaatikas. Selle ainese õpetaja nimi oli ka Mustafa ja ta nimetas oma lemmikõpilast „kemal“, mis araabia keeles tähendab täiuslik. Kaasõppuritega Mustafa Kemalil sobis selline vahetõde, et, kuigi ta varakult hakkas politikaga tegemist tegema ja Abdul Hamidi despotismi arvustama, keegi tema peale ei kaevanud. Nuhkimisesüsteem aga oli sultanil viimse võimaluseni arendatud.

A. 1904 ülendatakse leitnandiks, arreteeritakse ja peetakse mitu nädalat Yildiz Kioskis ülekuulamiste risttule all. Aga neist ei tõestu ta süü, ta saadetakse Damaskusse teenima. Seal asutab salaseltsi „Vatan“ (Isamaa). Jaffast peab sõprade abil ühendust Salonikiga, kus organiseeritakse samasugust liikumist Euroopa provintsid. Hiljem need ringid ühinevad seal „Ühendus ja Edu“ komiteega. Juba on valitsusel tema tegevusest teateid, aga sõbrad päästavad ta vangistusest. Koguni tema asigi ununeb, ta saab aukõrgenduse ja saadetakse Salonikisse, vabaduse liikumise peastaapi.

Pühendades oma tööjõu põhiseadusliku Türgi sõjaväelisele rakindusele, viib prantsuse manöövril 1910 ja tõuseb Tripoli sõjas majoriks. Ruttab sealt Balkani sõtta, aga vaheajal selle esimene järk on juba lõppenud türklaste kaotusega. Teises sõjas komandeerib koloneliina armeekorpus Gallipoli poolsaarel, kus tutvub väinade kaitseküsimusega. Pärast Türgi-Bulgaaria rahu sõjaväe esinajaks Sofias.

Maailmasõjas: Dardanellide kaitseväge juhataja, kelle kaugelenägevus, isiklik osavus ja vahvus päästsid seisukorra, kui ülemjuhatus kaotas pea. Briti viimasel rünnakul sai kranaadikillu rindu, just südame kohta, aga hoop tabas uuri. Kindraladjutandina Kaukaasia rindel, kust Vene revolutsiooni puhul määrati Sii-riasse; hiljem Mesopotaamiasse, kust kavatseti sõjakäiku Bagdadi vastu. Lahkelide tagajärjel sakslaste vahelesegamise pärast üldse ja Bagdadi ekspeditsiooni pärast eriti lahkus teenistusest ja alles sultan Mehmed VI Vahideddini pealekäimisel nõustus juhutama VII armeekorpus Palestiinas. Seal suutis vaid purustatud korpuse riismed hoida koos. Vaheahu allakirjutamisel lahkus jälle teenistusest ja uuris Stambulis tekkinud seisukorda.

Ent sultan on nii kiindunud Mustafa Kemal pašasse, oma auadjutandisse, kelle

seltsis ta troonipärijana külastas Saksa peakorrit, millest peale tal ikka jälle olnud juhust veenduda tema pädevuses ja võimetes sõjalistes küsimustes, et ka kapituleerimine ei näi mõeldav ilma tema kaastöötä. Ta usaldab Mustafa Kemalile oma viimase austava ülesande — Türgi surmaotsuse täidesaatmise. Et see toimuks vastavalt vahevahingimustele. Mustafa Kemal võtab sellegi ameti, millega padišaa talle avaldab oma soosingut, tänuga vastu ja asub 3. armeespektori kohuste täitmisele Anatoolias. Mitte padišaaale truualamlust osutama, vaid rahvast andumuses teenima.

„19. mail 1919 ma maabusin Samsunis“*) nende sõnadega algab türgi rahvaepos peakangelase enese jutustusel. Sultani volitused annavad talle õiguse astuda ühendusse XX armeekorpusse Angooras ühes sellele alluvate sõjaväe-inspeksiooniga, Diarbekiri armeekorpusse ja kõigi tsiviilvalitsuse juhtidega peaaegu kogu Anatoolias. „Te küsite ehk enestelt, kuidas usaldasid need, kes mu saatsid Anatooliasse, selle sihiga, et mind Konstantinoopolist eemaldada, mulle nii kaugeulatusega volitusi anda. Selle peale peab kostma, et nad ei annud enestele sellest mingit aru, mis nad tegid, kui mind nende volitustega varustasid.“) Kindralstaabi ülem näib oma osas esinevat kaasvandeseltslasena, ei ole võimalik, et tema ka „enesele ei annud aru“, kui ta kirjutas volitused nagu dikteeriti.

„Padišaa-kalliifil oli ainult üks mure, kuidas päästa oma elu ja rahu, samuti valitsus. Rahvas, kel enam polnud juhti, ilma et ta ise sellest oleks olnud teadlik, elas teadmatuses ja pimeduses tulevate sündmuste ootel. Armees oletses ainult nime järele... Rahvas ja sõjavägi ei teadnud padišaa-kalliifi reetest midagi. Nad olid sajandite kestel sõlmitud usundi ja pärimuste mõjul troonile ja temal istujale endiselt truud. Kui nad otsisid pääseteed, siis nad tegid seda atavistlikel põhjustel enam kalifaadi ja sultanaadi kui eneste pärast. Et maad võiks päästa ilma kalliifi ja sultanita, see mõte ei mahtunud nende pähe. Ja häda neile, kes oleks julgenud avaldada vastandavamust.“) Suurriike ei tohtinud pahandada. Sõdida Inglismaa, Prantsusmaa ja Itaalia vastu,

*) Gasi Mustafa Kemal Pascha, Der Weg zur Freiheit — 1919—1920, Verlag von K. F. Kochler, Leipzig 1928.

kes ühel ajal Ottomaniriigiga purustasid vägeva Saksamaa ja Austria-Ungari — meeletus. Taktiilistel põhjustel tuli hoiduda igast vaenuavaldusest liitriikide vastu ja padišaa-kaliifi suhtes teeselda andumust ihu ja hingega. Kemal paša ei unusta oma allkirjale lisandamast tiitlit — sultani auadjutant. Sellise kõrge aukandja käskudes ja korraldustes pole ka kõige lojaalsemal vähemal vennal õigust kahelda.

Ottomaniriigi päästmiseks nähti kahte võimalust: paluda Inglismaa kaitset või Ameerika Ühendriikide mandaati. Veel soovitati maad vabastada sel kombel, et iga maaosa talitaks nõnda, nagu ta leiab võimaliku ja tarviliku. Mustafa Kemalile ei olnud ükski neist ettepanekuist vastu võetav.

„Osmaniriik, rippumatus, padišaa-kaliif, valitsus, kõik need olid ainult sõnad ilma mõtteta...“

Minu härrad, ses olukorras oli mõõduandev ainult üks otsus ja nimelt: luua uus Türgi riik, milline põhineb rahva suveräniteedile ning on rippumatu ilma igasuguse kitsendusest.“*)

Sellele otsusele Kemal paša oli jõudnud juba Stambulis, kui ta jõude uuris seisukorda. Seda teostama ta sõitis Anatooliasse oma laialdaste volitustega.

„Türkklasel on eneseväärtuse tunnet (Würde) ja uhkust, ta on teguvõimas ja andeline. Selline rahvas eelistaks pigemini hukkuda kui orjuses elada. Nii siis, iseseisvus või surm!“)

Pikkamisi, nii et laialdased hulgad seda ei märkaks, pandi käsi rahva pühaduse külge. „Tuli hakata vastu Osmaniriigile, Osmani padišaale, kõikide muhameedlaste kaliifile ning kogu rahvas ja sõjavägi kihutada mässule. Seda pidi teostama äärmise ettevaatusega ja juhtima asjade käiku nõnda, et iga arenemiseaste saabuks õigel ajal. Esimene asi oli side sõjaväega. Ühenduses kindralstaabi ülemaga karvitati salajas isiklikku šifrit. Valid ja kubernerid olid tema poolt, neile andis juhatusi kuidas kogu maal rakendada rahvuslikke organisatsioone, korraldada meelevaldusi, lähetada telegramme suurriikide esindajatele ja Kõrgele värvale. Seda alul ettekäändel, et kindlustada türgi esindajate seljatagust rahu-konverentsil. Välismaalaste vastu olla

äärmiselt korrektne, vaenuavaldustest kristlaste vastu hoiduda.

Uued ringkirjad: maapuutumatus on hädaohus. Keskkvalitsus ei seisa ülesande kõrgusel, rahvuskogu tuleb kutsuda kokku. Asi pidada täiesti salajas, delegaadid läbistagu teatud kohad incognito. Ent Stambul kutsus teda juba tagasi. Sõjaminister üha tulgu ja tulgu. Sultani ise palub tulla. Siis kõik koos — te peate tulema. Mustafa Kemal vastu: ma ei saa tulla. Telegrafeerib, et paneb ametikohused maha ja lahkub väeteenistusest.

Sündinud fakt tehakse sõjaväele ja rahvale teatavaks. Ja siitpeale toimib ainult nõnda nagu südametunnistus käsib. Sultani võtab talt kõik tiitlid ja auametid, valitsus kuulutab ta väljaspool seadust. Ühendus pealinnaga katkeb. Aga rahvamassid hakkavad end liigutama, ühendus sõjaväega on loodud. Idaproovintside esindajad koguvad rahvuskongressile Erserumis, sellele järgneb üldine kongress Sivas. Ameerika mandaadiküsimus on päevakorral. Halide Edib teadustab Stambulist: Prantsusmaa, Itaalia ja Inglismaa pakkunud Ühendriikide senatile ametlikult mandaati, tegelikult katsutavat mõjuda selle ettepaneku tagasilükkamiseks. Prantsusmaal olnud pettumusi Siirias, nüüd tahaks vastutatu Sürgist. Itaalia seletavat avameelselt, selleks ta astunudki sõtta, et saada osa Anatoolia saagist. Inglismaale ei sobiks ka edaspidi puutumatu moderniseeritud Türgi kaliifiga eesotsas. Kui aga tegemist suurte sõjaliste ohvritega, siis kaldub Ameerika mandaadi poole. Või jälle, et jätta Türgi vabaks, aga lämmatada ta kapitulatsiooniga, võttes talt Konstantinoopoli, Smürna, Adina, Trapesundi. Ameerika oleks nõus mandaati võtma vastu, kui rahvuskongressid Erserumis ja Sivas paluvad. Ametlik Ameerika ei pooldavat Armeeniat türgi maa-alal. Euroopa, eriti Suurbritannia, püüdvat Armeenia küsimust võtta päevakorrale.

Ali Fuad, XX korpuse komander, soovib Ameerika mandaati: selle läbi vabaneksime teistest kabajantsikutest, ameeriklastega ükski saaksime kergemini toime. Ilma võõra abita ei saa me enam edasi, kinnitavad kõik kongressil. Riigi sissetulekud ei kata enam võlaprotsentegi. „XX sajandil on võimata, et rahvas, kel 500 miljonit naela võlgu, laostatud majandus, vähetootev maapind ja kogu tulud kümme kuni viisteistkümmend miljonit, võiks oletseda ilma võõra abita. Seepärast ei

*) Gasi Mustafa Kemal Pascha, Der Weg zur Freiheit — 1919—1920, Verlag von K. F. Kochler, Leipzig 1920.

luba meie finansid iseseisvalt elada.“ Mustafa Kemal juhatab küsimuse arutust komisjonis ja üldkoosolekul. Memorandum võetakse tagasi, kongressi otsus vormuleeritakse nii üldistes sõnades, mis sisaldavad tunnustatud põhimõtteid igale edumeelsele rahvuslikule valitsusele. Konkreetsem on sooviavaldus — see kuldne kesktee — paluda U.S.A. kongressi saata kohale delegatsioon uurima türgi olusid. Kemal paša ütleb mäletavat, et ses mõttes on ka üks kiri kirjutatud, aga kas ka ära saadetud, seda ta ei tea. Väliskapitali või muu teadusliku ja tehnilise abi vastu türgi majanduslikuks ülesehituseks ta ei seisa. Aga neil, kes tulevad oma kapitaliga maale, ei tohi olla tagamõtteks panna kätt isamaa iseseisvuse ja puutumatus külge.

Edaspidine taktika: pommitatakse Damad Ferid paša kabinetti, kuni see langeb, tehes näo, nagu ei oleks aimugi, et padišaa ka süüdi. Uuele suurvesiirile Ali Risale esitatakse nõudmis ja tehakse tingimuseks: kui, siis. Sõjaministeeriumis on nii ütelda omad mehed, minister Dšemal loeb end kongressi esinduskomitee delegaadiks, abiks määratakse Ismet paša, aga üks või kaks isikut ei päästa asja, kui süsteem on väär. Ja nõnda kutsutakse rahvuskogu Angooras kokku. Uues moodsas türgi keeles kõnetletakse tribüünil rahvaesindust. Mustafa Kemal paša kõneleb: Politiline süsteem, mis selge ja täiesti teostatav, on rahvuslik politika. Et meie rahvas võiks õnnelikult ja elujõuliselt elada, on tarvilik, et riik ajaks ainult rahvuslikku poliitikat ja et see politika oleks meie sisemise organisatsiooniga tihedalt kooskõlas ja sellele põhineks. Kui ma kõnelen rahvuslikust poliitikast, siis mõtlen ma rahvuse ja maa tõeliku õnne ja hüvangu heaks töötamist rahvuslikes piirides, kusjuures me toetame ainult eneste jõule... rahvast ei avatle ebatõelikkaks eesmärke taotlema, millised need ka oleks, mis talle võiks tuua ainult häda ja viletsust, ja haritud maailmalt ootame haritud inimlikku kohtlemist ja vastastikust sõprust. Mustafa Kemal valitakse Rahvuskogu esimeheks, ettevalmistavale tegevusele järgnevad rängad võitlused sisemisel ja välisel rinnetel, ja sagedasti ei tea enam, kes sõber, kes vaenlane.

Kreeklased ei kärsi oodata kuni Türgi lõogivalmis, tilkuvad aga peale. Katsutakse pidada vastu nagu jõutakse ja haldada nende võitude mõju vastavate manöövrtega, et võita aega oma sõjavägede

korraldamiseks. Juuli keskpaigu 1921 Mustafa Kemal käib rindel ja annab seal Ismet pašale juhtnööre: jätta kummagi tuleliini vahele laiem vahemaa, milleks tarbekorral oma väed tõmmata põhjapoolse Sakaaria jõe. Kui vaenlane meile järgneb ilma peatuseta, arutas ta, lahkuvad ta omalt operatsioonbaasilt ja on sunnitud uusi etaapliine organiseerima. Igatahes ta leiab enese ees hulga raskusi, mida ta polnud ette näinud. Selle aja jooksul saame oma vägesid koguda. Sellise taktika tagajärjel kannatab küll meie avalik arvamus, ent selle pahemuse tasuvad tulemused, mida sel teel saavutame. Teostame viibimata, mis sõjakuusti vajadused nõuavad. Mis puutub pahemustesse, siis saame nendega juba toime.

„Avaliku arvamus pahemused“ ei lasknud end kaua oodata. Rahvuskogu hädaldati: kuhu läheb meie sõjavägi? Keegi peab ometi olema, kes nende kurbade sündmuste eest vastutab. Kus ta on, me tahaksime seda tõsist süüdlast se haletsemisväärses seisukohas, milles asume, näha sõjaväe eesotsas. Mersina saadik kõneleb ses mõttes, et Mustafa Kemal paša võtaks ülemjuhatus oma kätte. Mitmed ühinevad selle ettepanekuga, teised vaidlevad vastu. Lõppeks aga jõuavad kõik otsusele, et see oleks ainuke pääsetee. Mustafa Kemal vaikib, tal ei ole ruttu. See teeb mulje, nagu oleks katastroof möödapääsematu. Siis astub kõnetooli, tänab kõrget kogu usalduse eest ja ulatab oma esildise: ta võtab ülemjuhatus vastu tingimusel, et ta tegelikult teostaks seda kõrgemat võimu, mis kuulub Rahvuskogule. Et rahvale veel kord tõendada oma truudust rahvasuveraniteedile, palub need volitused määrata lähemaks ajaks, ütlemeks kolmeks kuuks. Sellega ei olda sugugi nõus, pakutakse vähem. Seesama Mersina saadik, kes mõtte algatas, küsib, mis siis rahvuskogu ise teeb, kui ta oma õigused annab käest. Saadikud kardavad oma isikliku julgeoleku eest, ka Mersina esindaja, kellest Kemal paša kinnitab, ta pole seda ettepanekut mitte puhtast südamest teinud. Aga Mustafa Kemal ei anna tolligi järele, viib oma nõudmise läbi ja seletab siis kõnetoolis: Minu usk, et me vaenlase, kes meie õnnetumat rahvast ähvardab orjastada, suudame võita, ei ole silmapilkugi kõiku- nud. Seda oma kindlat usku kuulutan sel hetkel Kõrgele kojale, rahvale ja kogu maailmale.

Ja siis viibimata teotsema. Esimesed,

üldised korraldused tehakse Angooras. Kindralstaabi ja kaitseministeeriumi tegevus ühtlustatakse. Nüüd mehi, veoabinõusid, toidumooni, riideid. Kümme päevakäsku järgnevad üksteisele kiires korras. Nr. 1 määrab rekvisitsioonikomisjonid üle maa tegevusse. Nr. 2: iga elukorter annab komisjonile ühe partii pesu, paar sokke ja saapaid. Nr. 3: 40% laagri hinnast tasumisel pärast sõda rekviireeritakse pesuriie, batist, puurvill, vill, riidekangad, nahk, jalatsemid, hobuserauad ja selle materjal, naelad, torbad, päitsed, vaibad jne. Nr. 4: villi, õled, jahu, oad, tangud, herned, läätsed, tapaloomad, suhkur, petrool, riis, seep, või, sool, õli, tee, küünlad. Nr. 5: Elanikud on kohustatud nende veoabinõudega, mis neil olemas, üks kord kuus ilma tasuta sõjaväeküüti. Nr. 6: kõik mahajäetud mõisad võetakse sõjaväe tarvituseks üle. Nr. 7: kõik tarvituskõlvulised relvad ja laskemoon loovutada kolme päeva jooksul sõjaväele. Nr. 8: olevatest tagavaradest 40% bensiini, rasva, küttega määrdeõli, uure, tallanahka, vaseliini, autokumme, veovankreid, küünlaid, liimi, telefoniaparaate, kaableid, poste, juhe-meid, isolatoreid, väävlihapet. Nr. 9: Koostada nimestikud sepikodadest, tisle-ritöötubadest, valukodadest, sadulseppadest. Esitada käsitöölise nimesid, kes valmistavad mõõku, piike, püssitääke ja sadulaid. Nr. 10: 20% neljarattaga vedruvankreid, härja ja hobuse riistu, „kagni“ (kärrud), veoloomi, kaamelid ja eeslid. Vabadussõda, see pole ainult heitlus kahe sõjaväe vahel, vaid võitlus elu ja surma peale kahe rahva vahel, milles on mängus kõik ainelised ja moraalsed jõutagavarad.

Siis frondile. Sõjaväele seletatakse, et on ekslik panna kõik lootus kaitseleini, mille läbimurdmisel vägi peab tõmbuma tagasi. Ei ole mingit kaitseleini, vaid on olemas kaitsepind ja seda on kogu maa. Ühtegi tolli maad ei tohi anda käest enne kui see kodanikkude verrega nõretatud. Kaksikümmend ööpäeva kestab Salkaaria lahing. Mustafa Kemal paša juhhib seda hobuse seljast kuni hobu lastakse alt surnuks ja ratsanik murrab ribi. Kuid eksam on hiilgavalt sooritatud, Mustafa Kemal lahkub väerindelt nagu aastat seitse tagasi Harbie sõjakoolist, ta on jälle ohvitser, aga juba marssali aukraadis. Türgi rahvas omandab oma majasteedi armust kõrgema aukandja, kelle jalge ette kanda oma truualamlusetunded, kui ei ole enam padišaa-kaliifi.

Gasi.

Aasta alalisi jõupingutusi. Volitusi tuleb pikendada iga kolme kuu tagant ja seega on raskusi. Rahvasaadikutel läheb aeg igavaks, nad tahaks ise kasutada neile kogumikus kuuluvat kõrgemat võimu, mille anastanud üks isik. Seadus jääb hääletamisel rahvuskogus vähemusse, valitsus kaldub lahkuma, Gasi vaid otsustab jääda edasi ametisse ja palub peaministri veel 24 tundi pidada vastu. Ise tõuseb kõnetooli. Mina olin see, ajab ta rinna ette, kes lõi selle asutise nagu ta on, panes kaalule oma elu ja au, see on minu töö, ja mina ei või soovida tema alandust, vaid ülendust. Isikud ei õigusta ametit, ütleb vastasrind. Ei ole indiviide, on ainult natsioon. Muidugi, natsioon, üldsus, on kõige alus, tema tahe kehastub rahvuskogus. Nii on kõikjal. Aga seegipärast on ka indiviide. Rahvuskogu juhhib riigi ja maa asju indiviidide, isikute kaudu. Ilmselt on olemas üks mees või mehed, kes iga valitsuse asju ajavad. Ja indiviid paneb enese maksma umbes kahe sajapealises esinduskogus. Siis lööb oma „generalissimuse lahingu“.

Liikumise ja pealetungi plaan on aegsasti valmis. Korpuste komanderid kutsutakse Ak Šehiri, kus asub peakorter, jalgpalli võistlust vaatama. Muidugi avaldatakse seejuures ka mõtteid sõjakäigu üle. Siis järgneb korraldus viia ettevalmistused lõpule. Ülemjuhataja ise sõidab Angoorasse. Ministrite nõukogu ei tea kavatsetavast pealetungist veel kuigi palju. On aeg teda informeerida. Rahvuskogu istub jälle noruspäi ja hädaldab. Vaenlase suhtes see mõjub hästi, nad ei tunne õiget olukorda ega aima midagi. Kuid isegi lähemad poolehoidjad närvitsevad, neid tuleb rahustada. Siis kaob teadmata Angoorast. Ajalehtedes ilmuvad teated, nagu korraldaks Gasi Tsankajas teeõhtuid. Tõepoolest ta on juba frondil ja jõudnud käsu anda, alata pealetungi 26. augusti hommikul. Pealetung peab vaenlasele tulema strateegilise ja taktilise üllatusena. Vägede ümberpaigutus toimub öösel. Teedeparandusi ja muid toiminguid teeseldakse ka mujal kui seal, kus seda kohe vaja. Viie päevaga on võit otsustatud. Aga staabi teadaanded räägivad ainult hiilgavast edust, ei ole vaja, et vaenlane veel viimasel silmapilgul saaks abi ei tea kust. Kui Kreeka väed purustatud ja riismed merre visatud, siis on Gasi oma maa peremees ja ei tarvitse enam võõraste ees võtta vett suhu. Omade suhtes on generalissimuse lahingu-

gud veel löömata ja pealetungid peavad tulema strateegilise ja taktikalise üllatuse-na. Aga nii tugev juba ollakse, et neid teatud määral julgeda. Nii siis: kaliifi amet eraldada padišaa troonist ja viimane kustutada riigi kõrgema võimu regaalide nimes-tikust. Eelnõu võetakse rahvuskogu päevakorda ja Gasi põhjendab ettepanekut pilkas kõnes. Mitte kui uskmatu, giaur, kes paneb käe hoolimata rahva pühaduse külge, vaid tõsise muhameedlasena, kel silma ees puhtus ja kord ka usundlikes asjus, vaatleb küsimust ajaloo valgustusel.

Inimkond oli kord nagu väike laps, kes vajas vanemate kaitset ja ainelist abi. Kõigekõrgem, kelle üheks jumalikuks omaduseks oli hoolitseda inimeste eest, läkitas nende juure oma käskjalgu ja prohveteid ilma arvuta. Usutõde prohveti suu läbi teada, jumalus ei tarvitse inimkonnaga olla enam kaudes ühenduses. Inimlikud võimed on aja kestes seevõrra arenenud, et igaüks võib Loojalt saada otse inspiratsiooni.

Prohveti asemiku, kaliifi tiitli ühendus sultani trooniga pole ajalooliselt sugugi nii laitmatult toimunud. Hulagu, tsingis-khaani pojapoeg, kes 1258 vallutas Bagdadit ja hävitas, surmas Mustassami, viimase Abbaaside kaliifi, kaotas seega kalifaadi üldse. Viimane kaliifi nimekandja leidis varju Egüptis, sultan Selim I Javus nägi pagulasest kaliifis häbi islamite ja omandas ise tiitli. Viiskümmend aastat kestis kalifaadi vägevusega, siis algas lagunemine, ja 36. ning viimase Osmani soost padišaa, Vahideddini valitsuse all türki rahvas on tõugatud kuristikku kaldale.

Vahideddini nime nimetamisel tõuseb kära, hüütakse: olgu ta neetud! Kõneleja jätkab.

Rahvas haaras oma saatuse enese kätte, ei usalda oma suveräniteedi esindust enam ühele inimesele, vaid Kõrgele kojale, koosnevale kõigi tema poegade volinikest. Türki Suure Rahvuskogu valitsuse kõrval ei ole ega või olla mingit muud suveräniteedi vormi ega valitsust. Tänapäeval on täiesti loomulik, et riigi ülemvõim ja kalifaat võivad oletseada eraldi, sest ülemvõimu esindab Türkis rahvas ise. Tulevik näitab selgesti, et ka kalifaat siitpeale muutub Türkile ja kogu islamile hüvangu ja õnne allikaks. (Inšallah!).

Kolmes komisjonis kaalutakse seaduseelnõu, aga hodsad jõuavad otsusele, et neid kahte asja ei saa eraldada. Seal kargab Mustafa Kemal, kes segakomisjoni

arutusi nurgast jälgis, pingile ja hüüab: Minu härrad! Suveräniteeti ja õigust valitseda ei saada akadeemilistel vaidlustel kellelegi kellegi poolt omastada. Suveräniteet omandatakse jõu, võimu ja väevõimuga... Küsimus ei ole enam selles, kas võtta seda suveräniteeti rahva kätte või mitte. Kõne on tõsiasja kinnitamisest, mida tuleb tingimata sellisena näha. Kui need, kes siia on kogunud, rahvuskogu ja igaüks, selle leiavad loomulikuks, siis on see minu arust väga otstarbekohane. Vastasel korral antakse tõelikule olukorrale ikkagi tarvilik kuju, aga siis on võimalik, et mõned pead lüüakse otsast maha.

Hodsa Mustafa efendi, Angoori saadik, vabandus, tema on asja vaadelnud teisest kandist. Nüüd ta on informeeritud.

Selliste abinõudega tuleb teinekord tagurlikku pähe taguda edulisi mõtteid, sundida inimesi vabadusele, vabariiklikus rakkimis. Sest Mustafa Kemal ei ihka isevalitseja krooni, ta tahab vältida vigu, mida tegi Napoleon, nagu Emil Ludvig, kelle kangelaste seeria jõudnud suure türkласeni, avaldab oma vestlusest Türki vabariigi presidendiga (Neue Freie Presse 9. märtsist 1930). Vabariiklus diktatuuri kaudu. Nagu teisel kommunism. Partei etiketi all.

Enne kui rahvaerakonna eeskava koostati, Mustafa Kemal reisis maal ringi, et tutvuda rahva meeoleolu ja nõuetega. Siis kutsuti patrioote ja silmapaistvaid taidlasi ja teadlasi üles põhimõtteid kindeldama. Mida neist avaldatakse, on väga pisut. Lühidane ja üldine programm. Vabariigi taotlusest, teokraatia kaotusest mitte sõna. Neid küsimusi ei võeta töökavva, et vastaspoolele mitte anda relvu kätte. Need ülesanded tulevad parajal momendil teostada, ja rahvas lepib viimaks seega. Ikkka see proovitud taktika, mis sõjas: pealetung üllatusena. Teod eelnegu sõnadele. Vaenlase pealetungi võimalikud eelised nuljata vastumanoõvriga ja — kasutada oma eesmärgi saavutamiseks. Vastarind alustas aktsiooni, et sulgeda Kemal pašale parlamendi uks, taotledes valimisseaduse muutmist, mille tõttu see oleks kaotanud valimisõiguse, aga osava vastulöögiga sunniti parlament hajuma ja tema uues koosseisus kuulutati vabariik välja ja Mustafa Kemal paša valiti presidendiks. Muidugi jälle umbes samade võtetega, nagu sultanaadi liikvideeringul.

Fakt jäi faktiks, sultan oli läinud ja president asemel. Kuid veel oli seal ka-

liif. Kes neist on suurem, kumb on riigipea? Küsimus muutub aktuaalseks, senine türgi iseseisvustlaste liit lõhestub kaheks leeriks: kaliifi jüngriteks ja presidendipooldajailks. Aeg on teotseda. „Tulevik näitab, et ka kalifaat siit peale muutub Türgile ja kogu islamile hüvangu ja õnne allikaks.“

Inšallah!

Ismiris korraldatakse „sõjamäng“ nagu jalgpallivõistlus Ak Şehiris enne generalisimuse lahingut. Seal on nad jälle koos: Mustafa Kemal, nüüd vabariigi president, Ismet paša, ministerpresident, Kiasim paša, sõjaminister. Otsustatakse kaliifi küsimuse aktid anda rahvuskogu arhiivi, milline otsus muidugi ka täidetakse.

Osmani sugu maalt välja ja selle lähema sõbrad — kokku 150.

Miks suleti see „hüvangu ja õnne allikas?“ Panislamistid on ahastuses. Ent veel on üks pääsetee — rahuldada võimuga auahmet vabariigi presidenti, pakkuda kaliifi amet Gasi Mustafa Kemal pašale endale, asi ise on lõppeks tähtsam kui isik. Rassih efendi, Punase Poolkuu ühingu esimees, millise staap asub Indias, kust Adalia esindaja äsja Egipti kaudu saabunud, teeb ettepaneku. Kuid lahkub lööduna. „Teie olete vaimuliku õiguse doktor“, ütleb talle Mustafa Kemal. „Teie teate, et kaliif tähendab riigipead. Kuidas saan ma võtta vastu ettepanekuid ja sooviavaldusi rahvastelt, kelle üle valitsevad kuningad ja keisrid? Kui mina võtaksin selle ameti vastu, kas oleksid siis nende rahvaste valitsejad sellega nõus? Kaliifi käsud tuleb täita, keeldudele alistuda. Kas suudavad need, kes tahavad minu teha kaliifiks, minu käske teostada? Kas ei oleks siis naeruväärt ehtida mind mingi illusoorse ametiga, millel pole mõtet ega olemisõigust?“

Kaliif läks sama teed, mis padišaa, maal suleti ja keelati kõik, millest see vaimupimeduse ja sallimatuse patriarh ammutas väge ja võimu: medressid, tekkenid, mausoleumid, sektid, šeigid, dervišid, tšelebid, okultistid, maagid. Punane fes, ignorantsi ja fanatismi sümbol maha, kübar, tsivilisatsiooni tummus, ka türklase pähe.

Mustafa Kemalile pannakse suhu sõnad:

„Türki, mille pärisime Osmaniriigilt, eraldab Türgist, mida me taotleme, sama vahemaa nagu hedšra ajaarvutust kristlikust kalendrist: üle viiesaja aasta. Vaevalt oleme seni võitnud ühe sajandi.“

Külap ta tunneb oma lähtekohta ja teab kaugel eesmärk. Ning palju maad seni käidud. Kuid kurss on kõigile nähtav, see suundub otsemat teed läände. Orientatsioon — oksidentatsioon.

Mustafa Kemal on alles oma paremates aastates ja püsib loodetavasti veel kaua oma rahva esotsas. Uutel valimistel 1927 valiti ta jälle presidendiks, tõsi-asi, mis ehk ülearunegi märkida. Kuid palju mis võib juhtuda, talle on ka elu kallale kipunud, nagu sünnib sagedasti riigipeadega ja võimumeestega. Igatahes ta on juba oma testamendi kirjutanud ja selle avaldanud revolutsioonilise tegevuse aruande lõpul, mille kandis ette erakonna kongressil 15.—20. okt. 1927. a. Angooras. Kõne ilmus trükkis türgi, saksa, prantsuse ja ingliskeeles, aasta hiljem venekeeles, kahes köites, esimene, Tee Vabadusele, käsitledes ajajärku 1919—1920, 421 lhk., teine, Rahvuslik Revolutsioon, ajastut 1920—1927, 397 lhk.

Autor apelleerib türgi noorsoo poole, usaldades vabariigi tema hoolde:

„See on sinu olemise ja tuleviku ainus alus. See on sinu kallim vara. Ka tulevikus leidub nii sise- kui välismaal ebasoosingut (Misssgunst), mis sinult tahab seda vara riisuda. Kui sa ühel päeval oled sunnitud iseseisvust ja vabariiki kaitsma, siis ei tohi sa, et täita oma kohust, hoolida olukorra võimalustest ega tingimustest, milles sa võid asetseda. Võib juhtuda, et need tingimused ja võimalused on täiesti ebasoodsad. On võimalik, et vaenlased, kes tahavad hävitada sinu iseseisvust ja vabariiki, kujunduvad võidukamas võimuses, mida maalkera kunagi näinud; et kavaluse või vägivaldaga kõik kindlused ja moonalaod isamaal on vallutatud; et ka sõjaväed on pillatud laiali ja maa osutub täiesti nende võimuses.“

Oleta vaatlemaks veel tumedamat võimalust, et need, kelle käes maal valitsemisvõim, on eksituses, et nad võivad tainapead ja reeturid olla, jah, et need juhtivad inimesed lasevad oma isiklikke huve ühtida vaenlase poliitiliste eesmärkidega. Võiks juhtuda, et rahvas satub äärmisse puudusse ja viletsusse, et ta on täiesti otsas ja jõud varisemas kokku.

Isegi ses olukorras ja neis tingimustes, oh tulevate sajandite türgi laps, on sinu kohus päästa iseseisvus ja Türgi vabariik.

Jõudu, mida selleks vajad, on küllalt õilsas veres, mis voolab sinu soontes.“

Kaks õist lahinguoperatsiooni.¹⁾

I. Esimene neist toimus meie ajaarvamise järgi 1249. a.²⁾ enne Kristuse sündimist More'i juures Samaria maal, mitte kaugel Jordani jõest ja on seotud Kideon nimega.

Kideon loasse'i poeg — nagu seda võib otsustada Piibli järgi — on tublimaid rahvajuhate, kes kunagi võrsunud israeli rahva seast, väljaarvatud vast ehk tuntud Jeriko vallutaja Josua Nuni poeg. Targa ning kaugelenägija riigimehena ütleb Kideon ennast lahti rahva poolt temale pakutud päritatavast kuningakroonist, mis teatavasti pärastpoole ei toonud palju õnne Saulile. Kuid see ei seganud teda kõval käel valitsemast oma rahvast, nii kui seda näitab Sukkoti ja Penudi meeste lugu, keda Kideon karistas raskesti vastuhakkamise ja käskude mitte-täitmise eest. Samasugust tarkust ja suurt inimeste tundmist näitas Kideon üles välispoliitilistes küsimustes, kus ta osava ning kavala diplomaadina ainult meelitussõnadega suurtis lahendada teravaks muutunud vahekorrad Evraimi meestega. Kuid kõrvuti nende tugevate rahvavalitseja omadustega, oli Kideonil veel silmapaistev väejuhi talent, millest annab tunnistust tema sõda miidjanlastega, keda ta lõi otsustavalt õises lahingus More'i juures.

Kideoni vastased — miidjani ja amaleki rahvad tol ajal arvatavasti vähe erinesid oma järeletulijatest, tänapäeva araabia kõrve suguharudest, kes veel hiljuti sheikide Faisali ja Dowlishi juhatusel sünnitasid tõsist muret Iraq'i valitsusele. Nomaadidena nad rändasid kõrves ringi ja on tõenäolik, et uute karjamaade otsimisel oma kaamelitele ja „puduljustele“ mõningatel salkadel läks korda tungida üle Jordani israeliitidelt asundatud maalale, kus nad leidsid ees õitsvad aasad ja lokkavad viljapõllud. Sissetungijate läbi levisid kuulujutud „tõotatud maa“ rikkusest kaugemale kõrve sügavusse ja meelitasid juure uusi saagihimulisi suguharusid, kes „tulid“ üles oma lojustega ja oma telkidega kui suur hulk rohutirtsusid, ja neid ja nende kaameleid oli ilmaarvamata palju.“

¹⁾ Andmeil: kolonel A. P. Wavell. Night Attacks — Ancient and Modern, „The Army Quarterly“ — July, 1930. Piibel — Kohtumõistjate raamat, ptk. VI—VIII.

²⁾ Tuntud õpetlase dr. Anguse arvamuse järgi.

Sellele sissetungijate parvele ei suutnud paljudesse omavahel tülitsevatesse suguharudesse jaotatud ning sõjaliselt halvasti organiseeritud israeliidid vastu panna; nad lahkusid kodukohtadest ja valmistasid endale „õoneid paiku, mis mägede sees, ja koopaid ja tugevaid kantsid.“ Nii kestis see seitse aastat, kuni viimaks Kideon otsustas vaenlast lõpulikult maalt välja tõrjuda.

Miidjanlaste laager asus suure Esdraeloni lausmaa idapoolses osas, mitte kaugel praegusest El Afulest. See ei kujutanud endast mingisugust kindlustatud sõjaleeri või kantsi, vaid tuletas rohkem meele suurt loomakarjade kogumiskohta. Miidjanlased ise ei moodustanud endast tõsist sõjalist jõudu; need olid tavalised kõrvekarjased, kes vähe tsiviliseeritud rahvana kummardasid mitmesuguseid loodusjõudusid, pimesi uskusid ettekuulustesse ja unenägudesse, olid ebausklikud ning kergesti alistusid kabuhirmule; ka puudus neil tol ajal see usuline fanatism, mis neid kalkstuhat aastat hiljem Muhamedi järelkäijatena „uskmatute“ vastu lahingusse kihutas.

Kideoni mehed, kes asusid laagrisse lõunapool miidjanlasi Kileadi mäele, Arodi allika juure, polnud üldiselt paremad oma vastastest. Kogunenud lipu alla mitmesugustest (Manasse'i, Aseri, Sebulari, Navtali jne.) tihti omavahel tülitsevatest suguharudest, demoraliseeritud miidjanlaste rüüstretketega, näljaga ja redusolemisega, neil polnud lusti võitluseks vastasega, kelle rasket kätt nad olid seitse aastat tunda saanud; pealegi polnud Kideonil kui juhil sel ajal veel tarvilist autoriteeti, sest et „tema tuhat oli halvem Manasse'i seas ja ta oli vähem oma isa sous.“ Kideon tundis oma meeste üldiselt madalat lahingväärtust ja seepärast ta otsustas lahutada kõlbmatu elemendi kõlblikust. Ta saadab koju kõik, „kes kardab ja väriseb“ ja kui päeval kohale jäänud mehed allikale jooma läksid, siis kutsus ta välja kõik need, kes jõid püsti, hoides ühes käes relvu tegevusvalmis (allikas asus vastase läheduses) ja teise käega tõstsid vett allikast. Nende, kui tublimate sõjameeste abil otsustab Kideon operatsiooni läbi viia, kuna kõik teised, kes olid vett joonud vaenlase läheduses muretult maha heites allika juure, ta saadab oma telkidesse tagasi.

Kideoni operatsiooni plaan baseerus ootamatusele, ning kabuhirmu tekitamisele vastase ridades, et teda põgenema sundida ja siis energilise jälitamisega hävitada. Kogu operatsiooni ettevalmistamine sündis selle eesmärgi kohaselt. Kõigepealt laskis Kideon liikuma miidjanlaste leeri salapäraseid kuulujutte, et israellitide hulgas on ilmumas suur ja kuulus kangelane, kes vabastab oma rahva võõraste rõhujate ikke alt, — niiviisi külvates paanika esimesi seemneid kergeuskliku vastase vastuvõtlikule pinnale. Oma väljavalitud meestest, keda oli arvult kolmsada, ta moodustab löögigrupi, selle jaotades kolmeks osaks (kompanniiks), mis omakorda arvatavasti olid jaotatud rühmadeks. Iga mees varustatakse pasunaga, tõrvikuga ja kruusiga. Kõik teised mehed jäetakse maha laagrisse, et neid ära kasutada vastase jälitamiseks siis kui see on löödud põgenema.

Ööpimeduse katte all toimetab Kideon ühes oma käskjala Puraga isiklikult vastase ja maastiku luuret, kusjuures selgub, et miidjanlastel polnud aimu neid varitsevast hädaohust; kahe vaenlase tunnimehe omavahelist kõnelust salaja pealtkuulates, tuleb ta veendumusele, et miidjanlased on küpsed kabuhirmu tekitamiseks nende ridades. (Kohtumõistjate raamat, ptk. VII, 13 ja 14). Luurelt laagrisse tagasi jõudnud, annab Kideon viimased korraldused: iga mees peidab oma tõrviku kruusi sisse niiviisi, et lähenemisel vastane ei võiks tähele panna tule kuma; hoida pasunad valmis puhumiseks ja relvad — oda või mõök — käes, nii et oleks võimalik seda igal silmapilgul tegevusse panna; signaal tegevuse alguseks antakse Kideoni poolt pasuna puhumisega ja lahinghüüdega: „Jehova eest ja Kideoni eest.“

Täies vaikusel, kasutades ööpimedust, liikusid Kideoni mehed neile kätte juhutatud kohtadele miidjanlaste laagri ümber. Kesköö tunnil, kui vastane oli parajasti vahetanud tunnimehi ja „miidjani ja amaleki ja kõik hommikumaa rahvas oli seal orus maas kui rohutirtsud paljuse poolest“, magades rahulist und, kõlas Kideoni märguanne. Sellepeale kõik mehed puhusid pasunaid, löid oma kruusid katki, tõstsid tõrvikud kõrgele ja kisendasid: „Jehova ja Kideoni mõök.“

Unest kohkunud araablased võisid tähele panna ümberringi hõljuvaid tõrvikute tulesid ja kuulda kõikjal kostvat valju

lahingukära. Neil tekkis mulje, et laager on igalt poolt ümber piiratud vaenlasega ja hommikumaa elav fantaasia manas ebausklikkude kõrbepoegade vaimusilma ette kohutavaid pilte suurest israellitide juhust Kideonist, kes unenägude, mitmesuguste märkide ja ennustuste järgi pidi ilmuma, et miidjanlasi hävitada (Kohtumõistjate raamat, ptk. VII, 13 ja 14). Kabuhirmus haarasid nad relvad ja pimeduses ning üldises segaduses üks suguharu astus võitlusse teisega. Seda omavahelist taplust, kus inimesed ja loomad sulasid ühiseks kihavaks massiks vaatasid Kideoni mehed pealt puhudes pasunat, valgustades lahinguvälja tõrvikutega ja kihutades miidjanlasi vihasemale võitlusse oma lahinghüüdega: „Jehova ja Kideoni mõök“. Oma relvu hoidsid israelli lapsed sealjuures valmis, et tarbekorral oleks võimalik sekka liüa.

Varsi algas vastase põgenemine lahinguväljalt, mis vähehaaval muutus üldiseks paanikaks. Nüüd astus Kideon tegevusse oma löögiosaga vastast jälitades ja teda relvadega hävitades. Vastase jälitamisest võtavad osa ka need kes „kartsid ja värisesid“ ja keda Kideon oli enne operatsiooni algust koju saatnud kui viletsaid sõjamehi. Evraimi meestele antakse käsk Jordani jõe koolmed oma alla võtta ning põgenevatele teed kõrbesse kinni panna. See sünnib ning hulk miidjanlasi langes vangi. Neile kellel korda läks üle jõe pääseda ei anna Kideon mahti toibuda ning ennast uuesti võitlusvalmis seada; ikka ja uuesti ta tungib neile kallale kuni viimaks kuningad Seba ja Salmuna on vangistatud ning miidjanlased lõpulikult laiali pillatud.

Kideoni öise operatsiooni täielik kordamine oli põhjustatud: detailse ettevalmistamisega, kavakindla läbiviimisega, meeskonna hea lahingulise ettevalmistusega, distsipliiniga, isikliku luurega, vastase moraalsete omaduste arvesse võtmisega ning vastavalt sellele täieliku ootamatuse saavutamiseks. Need öiste operatsioonide põhitingimused on veel täiel määral maksvad ka praegusel ajal, mida näeme järgmisest näitest:

II. Teine öine operatsioon viidi läbi 12/13. augustil 1918. a. peale Kristuse sündimist, s. o. rohkem kui kolmtuhat aastat hiljem, samuti Palestiinas, umbes 70 km lõunapool Kideoni lahinguväljast, poole tee peal Jerusalema ja Nabluse vahel, ligikaudu seal, kus vanasti läks piir Juuda ja Israeli kuningriikide vahel. See ope-

ratsioon pole küll ümbritsetud niisuguse romantikaga kui eelpoolkirjeldatu, kuid ta väärib samuti tähelepanu oma ettevalmistuse ja teostamise poolest.

Märtsi alguks 1918. a. olid türklased ennast kindlustanud El Burj—Ghurabeh mäeseljandiku joonel, rindega lõunapoole, mõlemil pool Jerusalem—Nabluse teed, mis läheb lõunast põhja suunas ja on ainukeseks korralikuks teeks kogu positsiooni piirkonnas. Türklaste kaevikud olid varustatud varjenditega ja kaitstud traatbõketega. Soliidimalt oli kindlustatud Jerusalem—Nabluse tee ümbrus, kus tõenäolisemalt võis oodata inglaste pealetungi; selles positsiooni osas tähtsamad toetuspunktid asusid El Burj ja Ghurabehi mäel — garnisonidega kogusummas umbes 800 püssi ja 36 kuulipildujat.

Türklaste vastas rindega põhjapoole, samuti mäeseljandikku mööda, lahutatud vastasest sügava oruga, asus positsioonil XX Briti väekorpuse. Kindral Allenby kavatses jätkata pealetungi, kuid sakslaste edu märtsikuu lõpus Läänerindel nõudis kaugelt suurema osa briti üksuste saatmist Euroopa sõjateatrile. Neid asendati küll maikuu lõpuks vähehaaval Indiast juureveetud india pataljonidega, kuid viimastel polnud mingisuguseid lahingukogemusi ning ka nende väljaõpe oli nõrk. Seepärast tuli pealetung septembri kuu peale edasi lükata, et oleks suve vältusel võimalik väeosi selleks ette valmistada.

Lähised türklaste positsioonidele tsentrumi osas olid äärmiselt rasked: pealetungi korral oleks inglastel tulnud ligi 300 m kõrgelt mäeseljandikult järskusi kallakuid mööda alla orgu laskuda ja veel järsumaid, paiguti koguni ligipääsmatuid kallakuid mööda umbes 250 m kõrgusele vastase positsioonile üles ronida. Teisest küljest oli tõenäoline, et türklased ootavad inglaste kallaletungi just siin, Jerusalem—Nabluse tee ümbruses, mis võimaldas suurtükiväge juure vedada ning saavutatud edu tagajärjerikkamalt arendada. Seda arvesse võttes otsustas XX väekorpuse ülem kindral Chetwode: koondada oma jõud korpuse tiibadele, et siit anda löök vastase positsiooni nõrgemate osade pihta ja, arendades edu orgusid mööda Nabluse suunas, haarata sügavalt türklasi nende tähtsama taandumis-tee lõikamisega; edu korral oleks siis kõvasti kindlustatud türklaste tsentrum Jerusalem—Nabluse tee piirkonnas ilma vaevata inglaste kätte langenud. Et aga türklasi veendumusele tuua, et inglased

kavatsevad arendada pealetungi Jerusalem—Nabluse tee suunas, otsustas kindral Chetwode augusti kuul korraldada öise retki vastase tähtsamatele kindlustustele El Burj—Ghurabeh harjal; selle operatsiooni ülesandeks oli veel proovida kevadel rindele toodud ja suve vältusel kõva treeningu läbi teinud värskete india väeosade lahinguvõimeid, ühtlasi neid ergutades omavahelisele võistlusele. Arvesse võttes neid eesmärke oli kallaletungi e d u k a s läbiviimine tingimata tarvilik.

Öise operatsiooni tegelikuks läbiviimiseks oli määratud 29. brigaad (10. iiri diviisist) kolonel E. H. Wildbloodi juhatusel (koosseisus: 1 briti ja kolm india pataljoni). Operatsiooni plaan, mille jämedad jooned olid tõmmatud kindral Chetwode'i poolt ja üksikasjad väljatöötatud diviisi juhatuselt, oli järgmine: türklaste positsiooni El Burj—Ghurabeh seljandikul ründavad kumbagilt tiivalt üks india pataljon, arendades edu vastase positsiooni sügavusse; iga pataljoni taga pidid liikuma 2 briti kompaniid (1. Leinsteri rügemendi pataljonist) eesmärgiga rullida kokku türklaste kaevikud El Burj—Ghurabeh seljandikul. Operatsiooni lõpp ja brigaadi osade tagasitulek — vaatamata retki edule pidi algama keskööl. Kolmanda india pataljoni ülesandeks oli vangide saatmine, haavatute lahinguväljalt ärakandmine jne. Brigaadi tegevust pidi toetama — peale mõlema diviisi suurtükiväe (XX väekorpuses oli 2 diviisi) — veel 9 keskmise kalibri patareid ja üks mägestiku suurtükiväe brigaad.

Seda operatsiooni polnud kerge läbi viia. Eriti keerukaks osutus kolonnide viimine rünnaku lähtealusele, mis asus teiselpool orgu vastase positsiooni läheduses. Selleks oli vaja laskuda järskude, kõveraid ja kitsaid — ainult ühekaupa liikumist võimaldavaid jalgradu mööda alla orgu põhja ja sealt ronida veel järsumat vastaspoolset kallast mööda üles. Mõlemad kolonnid, kes liikusid umbes 3½ km kaugusel üksteisest, pidid sealjuures täpsalt hoidma suuna, tegutsema täies vaikusel ja jõudma neile määratud kohtadele vastase positsiooni läheduses niisuguse ajaarvestusega, et rünnak võiks alata ühel ajal.

Et sarnastel tingimustel saavutada edu, oli tarvilik pöörata erilist tähelepanu operatsiooni ettevalmistamisele. Kolonnide liikumisteed olid üksikasjalikult läbiuuritud ja tähistatud; kohtadesse, kus

võis karta teelt äraeksimist, seati üles erilised valgeksvärvitud signaallauad ja jalgrajad olid märgitud mahapritsitud lubjavedelikuga. Kära sumbutamiseks kõval ja kivisel teerajal kinnitati saabaste alla vildist tallad; sama eesmärgiga kaeti vasaku kolonni liikumisteel eriti kivine oru põhi (kuivanud oja säng) kuiva rohuga. Kolonnide liikumise kiirus oli täpsalt kalkuleeritud ja tegelikult maastikul katsetatud; see pidi võrduma 1½ km tunnis; kui raske oli sealjuures maastik, näitab asjaolu, et tähendatud kiiruse saavutamiseks vasakul kolonnil tuli teha tõsiseid jõupingutusi. Vastase traattõketest üleminekuks olid sõduritel kaasas erilised kokkupandavad redelid. Liikumisteede ääres oli organiseeritud kandevahetused haavatutele; ühes mahajäetud külas rinde ees all orus valmistati pihtamiskindel varjend nende haavatute tarvis, keda polnud võimalik pimeduse kätte all lahinguväljalt ära koristada. Üks teine küla valgustati elektri abil, et ta tõmbaks enda peale vastase tule sel ajal kui ründavad väeosad — pärast ülesande täitmist — liiguvad tagasi oma positsioonidele; õige suuna näitamiseks tagasiliiukivatele osadele oli rinde taha paigutatud tulesignaallid.

Suurtükiväe ülesandeks oli rünnatava vastase positsiooni tulistamisega (15 sek. vaheaegadega) sumbutada kära, mis võis tekkida rünnaku lähtealusele asumisel; kivine maapind, mis suurendas mürskude lõhkemise kõla ja see asjaolu, et türklased olid harjunud öise pommitamisega inglasele, soodustas tähendatud ülesande täitmist. Muide pidi suurtükiväeline ettevalmistus algama pärast rünnaku lähtealuse sissevõtmist ründavate osade poolt kell 2155. Esimest märki pidi pommitatama 20 minutit, võttes ühes sellega intensiivse suurtükiväe liikuv tulitõke vastase kaevikuid rullivate Leinsteri pataljoni osade ees, kuna samal ajal raske suurtükivägi oleks hoidnud oma tule all teed, mida kaudu — vangidelt ja ülejoosikutelt saadud andmetel — võis oodata vastase varude liikumist.

Selle keeruka operatsiooni läbiviimiseks 29. brigaadi osad said kolme nädala vältusel erilise ettevalmistuse maastikul, milleks kasutati Jerusalema lähedal leiduvaid ja vormilt El Burj ja Ghurabeh kõrgendikke meeletuletavaid mäeseljandikke. Õhufotode abil valmistati vastase

positsioonist reljeefplaan, millel võis tutvuneda rünnatavate kindlustuste üksikasjadega. Peale selle valmistati — samuti kasutades õhufotosid — vastase positsiooni kaart. Kõik abinõud olid käsile võetud, et selgitada türklaste staapide ja komandopunktide asukohad, et neid rünnaku teostamisel suurtükiväele alla võtta.

Ülalpool toodud plaani järgi teostatud öine operatsioon õnnestus täielikult; ainult vasak kolonn, kelle tegevuspiirkonnas maastik oli eriti raske, ei jõudnud välja temale määratud joonele selleks ajaks, kui tuli alata tagasilikumist. Türklastele oli sünnitatud raskeid kaotusi; ümarguselt 250 meest, 14 kuulipildujat ja 10 muuli langesid sõjasaagina inglaste kätte. Türklasi tabas inglaste retk täiesti ootamatult ning nad ei avaldanud kuigi tugevat vastupanu: sel ajal kui Leinsteri pataljoni osad rullisid neid kokku mõlemalt tiivalt, arendasid türklased metsikut tuld oma rinde ette, kust neile kedagi polnud kallale tulemas. Inglaste moraali mõjus operatsiooni kordaminek tiivustavalt, kuna selle vastu nende vastased olid kõvasti põrutatud; vaatamata sellele saatsid türklased oma sakslasest ülemjuhatajale Liman von Sandersile teate, et vaenlane on katsunud nende tsentrumist tugevate jõududega läbi murda, et Nabluse vallutada, kuid löödi suurte kaotustega tagasi.

III. Mida võiksime õppida eelpool kirjeldatud kahest öisest operatsioonist? Kõigepealt küll seda, et öiseks tegevuseks on tarvis hästi väljaõpetatud ja distsiplineeritud väeosi; Kideon valis välja tema käsutuses olevate paljude tuhandate hulgast ainult 300 vilunumat sõjameest, kelle peale ta võis julge olla;¹⁾ india pataljone valmistati ette El Burj—Ghurbeh rünnakuks kolm nädalat kestnud intensiivse treeninguga, ilma milleta operatsioonil arvatavasti poleks olnud edu. Teiseks peab alla kriipsutama moraali tähtsust öisel tegevusel; puudulikult või hoopis väljaõpetamata väeosadele mõjub öine lahing otse hävitavalt, nagu seda võisime tähele panna müdjanlaste juures; isegi sarnased loomult tublid ja visad positsioonide kaitsjad sõjamehed kui seda on türklased öises lahingus, lahkasid vastupanust ning sattusid segadusse, kuna paar nädalat hiljem, päevavalgusel nad võitlesid vaprasti samade mäelharjade pärast, mis

¹⁾ Huvitav, et ka Leonidasel oli Thermopylae juures 300 meest, keda ta kahtlemata valis välja teiste hulgast.

olid neid valdava kabuhirmu tunnistajaiks 12./13. augusti ööl 1918. aastal.

Praegusel ajal, kus tule mõju on suuresti kasvanud, tuleb ööpimeduse katte all läbi viia nii mõnedki lahingoperatsioonid, millede teostamine päevavalgusel oleks seotud suurte kaotustega. See nõuab aga — nagu nägime — vastavat ettevalmistust, seega ka aega, mida on nii vähe

praeguste lühikeste teenistusaegade juures. Küsimus on aga seevõrra tähtis, et seda aega peab leidma kas või lahingulise ettevalmistuse arvel tegutsemiseks päeval, kui ei aita muud abinõud. Igatahes öise tegevuse peale on tarvilik senisest rohkem rõhku panna, mitte aga püüda sellest küsimusest isiklise mugavuse huvides mööda minna.

Kv.

Diviisiratsaväe kasutamisest.*)

E e l s õ n a.

Tõuke käesoleva avaldamiseks andis mulle eelseisev sügisene üldmanööver.

Niipalju kui senini manöövreid ja suuremaid taktikalisi õppusi kaasa on tulnud teha, siis jalaväe ja ratsaväe koostöö harutamisel on igakord valitsenud teatud umbusk, võimete mittetundmine ja sellest tingitult üksteisest mittelugupidamine. Ratsaosade organisatsiooni ja jõudu on käsitatud tema kahjuks.

Ka kõrgemad juhid on tihti õppuste harutuste lõppsõnades toonitanud, et:

- 1) ratsavägi pole tema peale pandud lootusi täitnud;
- 2) jalaväe juhatus ei ole osanud talle juureantud ratsaväge otstarbekohaselt kasutada.

Nii tihti on kuulda olnud üleolevaid etteheiteid jalaväelastelt ratsaväelastele, et mida teil ikka teha — aina sõidate uisapäisa ringi; ka ratsaväelaste poolt, et jalavägi ei kasuta otstarbekohaselt ratsaväge.

Arvan, et oleks aeg nende iganenud valevaadete juurtega väljakiskumiseks. Praeguseaja teenistus ja õpe ning sellega seotud raskused ei põhjusta kuidagi sarnase vaate olemasolu.

Üheks suurimaks põhjuseks ülaltoodule loen üksteise võimete mittetundmise ja vähesed koostöö.

Olles terve aasta Poolas ja kokku puutudes kaunis lähedalt kõigi väeliikide ohvitseride ja sõduritega, ei ole seal leid-

nud valitsemas seda arusaamise nappust nagu meil. Seal loetakse kõiki väeliike üheväärilisteks ja tingimata vajalikeks tulevikusõjas, austakse igaüht oma võimete ja eriliigi kohaselt. See on ka seletatav sellega, et nii kuidas seal on läbi viidud koostöö üksikute väeliikide vahel ei ole ma mujal näinud. Ei peetud seal ühtki suuremat õppust, kus ei puudunud üksteisega tihedalt kokku, kus põhjalikult tundma õpiti üksteise võimeid ja väärtusi. Meil on raske teostada koostööd ratsaväega ta vähesuse ja dislokatsiooni tõttu.

Kirjutises on käsitletud diviisi ratsaväge, milline meie oludes oma koosseisu poolest vahest vastuvõtmatu, kuid kõik see, mis on öeldud diviisi ratsaväe kohta, oleks maksev ka meie brigaadi ratsaväe (brigaadi luure eskadroni) kohta. Vahe seisaks ainult jõudude suuruses, nende jaotuses ja kaugustes, kuna ratsaväe kasutamispriinitsiibid jalaväe poolt ja luure läbiviimine ratsaväe poolt muutmata jääks. Need põhimõtted ja nõuded, mis seal üles seatud, on täies ulatuses maksvad ka meie suhtes, kuid ainult väheemas mahtas.

Kirjutis on jagatud kahte ossa. Esimene osa käsitleb ratsaväe kasutamispriinitsiibi jalaväe juhi poolt ning teine osa ratsaväe tehnilis-taktikalist täitmist vastavalt jalaväe juhilt saadud ülesandele.

Praktilise näpunäitena oleks juure lisada, et:

- 1) ülem, kelle käsutada ratsavägi, ei unustaks eelkäsundmist ratsaväele, sest tema ettevalmistustööd väljaastumiseks (lahingvalmisseadmine) nõuab rohkem aega kui jalaväes;
- 2) ülesanne ise oleks antud aegsasti, et jalaväeosad kohe järele ei tormaks, nagu see meil viisiks;

*) Selle töö koostamiseks olen kasutanud peale isiklike kogemuste ja tähelepanekute:

1) Kindralstaabi major Żoltek Leon Mitkiewicz: „Taktyka“.

2) „Zasady i metody wyszkolenia“, Poola kesk-ratsakooli väljaanne.

3) „Regulamin służby polowej“, Poola sõjamineisteriumi väljaanne. J.—

- 3) ülesanne vastaks jõule;
- 4) ratsaväe paigutamine enne väljastumist ja peale tehtud tööd vastaks tema erinõuetele.

Loodan, et alljärgnevas kirjutises esile toodud põhimõtete vastastikune erapooletu käsitlemine ja täitmine kaasa aitab üksteise võimete lähemalt tundmaõppimisele.

I.

a) Diviisi ratsaväe ülesanne.

Ratsavägi, jalaväe diviisi koosseisus orgaaniliselt või juurdeantult, on kiirelt liikuv organ vaenlasest täpsate teadete kogumiseks ja julgestusülesannete täitmiseks. Nagu vanasti nii nüüdki on tema selle jalaväe osa „silmad ja kõrvad“, kellega töötab koos.

Enne jalaväe poolt vaenlasega kontakti loomist diviisi ratsaväe ülesanne on igakülgsete teadete kogumine vaenlasest ja nende teadete kättetoimetamine juhile kiiremalt ja suurematelt kaugustelt kui seda suudab teha jalaväe luure.

Toimetades luuret jalaväe kasuks diviisi ratsavägi täidab ka ühtlasi kauge-
maa julgestuse ülesannet (julgestus juhilt).

Kaugust, milleni võib diviisi ratsaväge välja saata, defineeritakse järgmiselt: „Diviisi ratsaväe ülesandeks on hankida vaenlasest vajalikke teateid jalaväe diviisi ülemale; luure kaugus ei tohi ületada üksuse ühe päeva rännaktee pikkust; kaugust lugeda peajõudude algest, s. o. 25—30 km.“

Sellel kaugusel diviisist teostab diviisi ratsavägi luuret, kui diviis rännakul või puhkusel.

Vaenlasele lähenemisel kohe enne kontakti loomist jalaväe poolt diviisi ratsavägi muudab tegutsemise iseloomu. Ta muutub siis puht-luureorganist jalaväe lähedamaa katte- ja julgestusorganiks.

Pealetungi rännakul diviisi ratsavägi täidab alljärgnevaid ülesandeid:

- 1) Luurab vaenlase poole viivaid teid ja liikumissuundi jalaväe diviisile määratud ribas.
- 2) Tõrjude tagasi vaenlase eelkaitse (kiilgkaitse) ning suunides teda oma diviisi pealikumissuunale, osutub esimeseks vaenlasega kontakti loovaks üksuseks. Sellega seotult võib saada ülesande oma alla võtta teatud tähtsad punktid ja looned diviisi eelväe kasuks, et neid niikaua oma käes hoida, kuni eelvägi järele on jõudnud.
- 3) Olles teatud jõud, võib peale kontakti loomist hilitada vaenlase liikumist oma eelväe (tiib- ja tagaväe) suunas.

4) Katab rännakorra tiibu ja tagab vahetu kaitse rännakut teostavatele vägedele.

5) Loob side diviisi rännakolonnis üksikute kolonnide vahel.

Puhkusel diviisi ratsaväe ülesandeks on:

- 1) suunade luure, kust võib oletada vaenlase ilmumist;
- 2) katteülesanded puhkusvalve osade väljapanekul;
- 3) tiibade kaitse.

b) Diviisi ratsaväe koosseis.

Diviisi ratsavägi normaalselt koosneb kahest eskadronist sõjaaegses koosseisus ja ühest või kahest rühmast raskeist kuulipildujaist. Juhtimist soodustava aparadiina peab ta omama staabi, käskjalad, sideabinõud ja administratiiv personali.

Diviisi ratsaväe ülem allub vahetult jalaväe diviisi ülemale.

Diviisi ratsaväe edukaks ülesannete täitmiseks on sageli tarvilik ja kohustav tema elavajõu suurendamine tulejõu abil, mis annab võimaluse aktiivseks tegevuseks (luure jõuga) ja kaitseks. Selleks tuleb teda täiendada soomusautode, ratturite, kahurväe või autodele asetatud jalaväe juure andmisega.

Iseäraliselt nõuetav on siis diviisi ratsaväe kõvendamine, kui ta omab ülesande kindla joone oma alla võtmiseks ja selle kinnipidamiseks kuni eelväe (eelvägede — kui diviis liigub mitmes kolonnis) saabumiseni.

Poleks huvitusetu heita pilku mõne Lääne-Euroopa sõjaväe organisatsioonile ja vaadata, kuidas seal see küsimus on lahendatud.

Prantsusmaal, kus diviisi ratsavägi kannab nimetust „l u u r e ü k s u s“ (groupes de reconnaissance) on luureüksused jagatud korpuse ja diviisi luureüksuseks.

Korpuse luureüksuse koosseis:

- 2 rivieskadroni à 4 rühma; igas rühmas jagu k. k.;
- 1 eskadron rattureid à 3 rühma; igas jaos k. k.;
- 1 rühm raskeid kuulipildujaid hari-
likkudel (mitte soomustatud) auto-
del.

Korpuse ja diviisi luureüksuse koosseisuline vahe on selles, et viimane omab ainult ühe ratsaeskadroni, kuna teised osad on samad mis korpuses.

Nagu sellest näeme, on seal lähedama luure organ tugev tule kui ka liikumise võimetes. Ta suudab täita peale puht-luureteenistuse ka eelväe ülesandeid.

Prantslaste lähedama luureüksuse organisatsioon kõlbab seal, kus maastik

on kaetud tiheda ja hea teedevõrguga, kus aga maastik seda ei oma, peab diviisi ratsaväe organisatsioon omama teise kuju, olema paenduvam, et temalt võiks ära võtta osad, mis eluliselt seotud teedega ja täiendada osadega, mis nendega mitte nii seotud pole.

c) Diviisi ratsaväe kasutamise põhimõtteid.

Diviisi ratsaväge käsutab vahetult jalaväe ülem. Tema annab talle ülesanded ja viib läbi ta jaotuse ning täiendamise antud ülesande täitmiseks.

Diviisi ratsaväe jaotus on oleneb kas:

- 1) luurest jalaväe diviisi rinde ees;
- 2) iga üksiku kolonni vahetust julgestusest ja sidest kolonnide vahel,
- 3) sidest naabervägede vahel.

Jõudude suuruse, milline on tarvilik kolonnide vahetuks julgestuseks või sidepidamiseks, määrab kindlaks jalaväe diviisi ülem, kinnipidades põhimõtet, et käsutada olev ratsaüksuse tegevusvõime selle all ei kannataks. Jõudude määramisel kinni pidada tarvisminevast miinimumist, kasutades siin spetsialistina diviisi ratsaväe ülemat.

Diviisi ratsaväe peajõudu peab kasutama jalaväe diviisi peajõudude tegevuse suunas luureks ja ülesanneteks, millistest eelpool oli jutt.

Nagu ennem mainitud, annab ülesande diviisi ratsaväe peajõududele jalaväe diviisi ülem, kuid tehnilis-taktikalise täitmise viisi valib ja selle eest vastutab ainuüksi diviisi ratsaväe ülem.

Jalaväe diviisi ülem määrab kindlaks üldise eesmärgi, mida ta tahab saavutada, annab tegevussuuna ja määrab kindlaks jooned, kust tahab teateid saada. Nende nõuete täitmise ja diviisi peajõudude jaotuse eest, antud eesmärgi saavutamisel, vastutab ainuüksi diviisi ratsaväe juht.

Seega on alal hoitud spetsialiseerumise põhimõtte ja ratsaväe juhib ohvitser, kes selleks vastavalt koolitatud.

Nendest põhimõtetest mittekindipidamine, kui ratsaväge puht-ratsaväe tegevusalal saab juhtida jalaväe juht, viib niikaugemale, et käsutada olev väikene ratsaosa paisatakse laiali ja ta ei suuda oma otsekoheheid ülesandeid edukalt täita.

Käsitades diviisi ratsaväge, peab diviisi ülem tähelepanu pöörama asjaolule, kas jalaväe rinde ees tegut-

seb luure ülesandega iseseisev ratsavägi võie.

Esimesel juhul teated, millised hangib iseseisvalt töötav ratsavägi, antakse edasi tagaoleva jalaväe diviisi ülemale. Seotult sellega, diviisi ratsaväe tegutsemisraioon võib tunduvalt väheneda — kauguseni, mis tarvilik jalaväe juhile ainult vahetuks julgestuseks.

Kaugus, milliseni diviisi ratsaväge võib välja saata, on oleneb täielikult sarnasel juhul maastikust. Jalaväe juht peab selle poole püüdma, et järjekorras oma alla võtta jooned (märgid), mis pakuvad talle kõige suuremaid soodustusi lahingu algamiseks. Nende joonte (märkide) vallutamisel (okuppeerimisel) peab silmas pidama, et vaenlaselt saaks ära võetud vaatluse võimalus diviisi rännakraiooni. Sellega on ka vaenlasel takistatud kaugemaa suurttükitle avamine.

II.

DIVIISI RATSAVÄGI RÄNNAKUL.

A. Pealetungirännak.

a) Diviisi ratsaväe peajõud.

Rännakul vaenlase suunas harilikult määratakse jalaväe diviisile teatud tegevusriba ja kindel ülesanne 25—30 km kaugusel eelmisest asukohast.

See diviisi ülesanne dikteerib ka diviisi ratsaväele ette teatud kindla tegevusriba ja piirid.

Diviisi ratsaväe ülesanne on luure teostamine piiratud maa-alal, s. t. jalaväe diviisi tegevusribas.

Diviisi tegevusriba laius manööversõja olukorras laial operatsiooni väljal on mitmesugune. Ühel juhul tema laius kõigub 20—30 km või rohkemgi, teisel juhul operatsioonide raskussuunas on riba laius 10—12 km ja isegi vähem. Nende ribade laiuse määramisel mängib domineerivat osa diviisi asetuse: tiival asuvate diviiside tegevusriba on laiem kui raamistatud diviisidel.

Kui diviisi tegevusriba ei ületa 10—12 km, võib selle maa-ala tervikuna määrata diviisi ratsaväele luuramiseks. On aga tegevusriba laiem, peab diviisi ratsaväe ülem saama jalaväe diviisi ülemalt konkreetse ülesande, kus allakriipsutatud, milliseid suunde ja punkte loeb ta kõige tähtsamateks, ühtlasi äratähendades nende suunde ja punktide tähtsuse järjekorra.

Diviisi ratsaväe töö on peaaegu analoogiline eraldi tegutseva ratsaväe poolt

väljasaadetud luursalgale. Tema erinevus seisab selles, et kord peab ta tegutsema kui luursalk määratud ribas, kord kui luursalk määratud suunas. Normaalselt saab ta üldise luure ülesande: kindlaks teha vaenlase koosseis ja jõud selle rajooni lõpuni, kus diviis katvatab päevast rännakut lõpetada.

Mis puutub rännaku sooritamisesse, siis on diviisi ratsaväe peajõu ülesanne kogu aeg tihedalt läbipõimitud diviisi ülema kavatsustega.

Meil on teada, kuidas eelvägi peab liikuma ja oma ülesannet täitma, ta peab peajõudude kasuks oma alla võtma järjekorras ülema poolt kindlaksmääratud märgid maastikul. Samuti tuleb toimetada ka diviisi ratsaväe suhtes, nõudes temalt teateid kindlatest märkidest (joontelt) ehk punktidest, millised on tähtsad nii meile kui ka vaenlasele.

Vastavalt sellele peab ka diviisi ratsavägi liikuma hüpetena märgist märgini, mis kindlaks määrab diviisi ülem, kusjuures nende märkide kaugus üksteisest peab vastama eelväele määratud märkide vahede pikkusele.

Need märgid peab esimesena läbistama diviisi ratsavägi, siis alles diviisi eelvägi.

Selle tehniliseks läbiviimiseks liigub diviisi ratsavägi kui iseseisev luursalk, ette saates patrullid ja piilkonnad maastiku luureks. On ülesandeks tehtud ühel ajal luurata ja julgestada mitut suunda, siis diviisi ratsaväe ülem peab eraldama oma jõududest väikesed iseseisva ülesandega patrullid ja piilkonnad ohtlikuisse suundesse, jättes aga peajõu suunale, mis diviisile kõige tähtsam.

Nende väikeste iseseisvate patrullide ja piilkondade suurus ei tohi ületada rühma või jagu, kusjuures arvestada tuleb, et diviisi tegevusribas ei leidu rohkem kui 2—3 kõrvalsuunda. Nii jääb diviisi ratsaväe ülema käsutusse peasuunale $\frac{2}{3}$ — $\frac{1}{2}$ olevast jõust.

Selle järelejäänud jõu peab diviisi ratsaväe ülem ära kasutama samal alusel kui luursalga südamiiku. See ülejääk on talle ka reservvaariks piilkondade täiendamistel ja vahetamistel ning rusikaks lahinguga tarvisminevate teadete hankimisel.

Pealiikumissuunal ülekaalukat vaenlast kohates peab diviisi ratsavägi temaga kontakti looma, katsudes igal moel niipalju teateid temast hankida kui see välhegi võimalik, et kergendada diviili otsuse võtmist. Selle täitmiseks peab vastav juht

omama kiire otsustamis- ja tegutsemisvõime, palju julget hakkamist, riski ja teatud määral häbematus.

On vähe kui vaenlasega vastamisi lahingut lüüakse, vaid peab ka kindlaks tegema, kes, kui suurel arvul ja millises suunas liigub ta luure- ja eelväeosade taga. Sest ainult vaenlase peajõudude liikumise suund ja suurus on see, mis kõige rohkem diviisi ülemat huvitab.

Selleks tuleb eraldada iseseisvad patrullid ja nad kasutada vaenlase luure või eelväe osade seljataha saatmiseks.

Vaenlase aktiivsel pealesurumisel peab diviisi ratsavägi tema eelväge kinni pidama, sundima hargnema (vaenlase ajakaotus) joonel, milline diviisi ratsaväele kõige kasulikum lahingu mõttes. See oma alla võetud joon peab pakkuma kõik paremused lahinguks ka tagasitõmbuvale eelväele. Seda joont tuleb niikaua oma käes hoida, kuni eelvägi ei ole kohale jõudnud või teda läbistanud. Siin diviisi ratsavägi tugineb peamiselt oma tulejõule.

Mittejõudes vaenlast kinnipidada, diviisi ratsavägi taandub, hilistab vaenlase liikumist, sunnib teda hargnema, püüdes suunida oma eelväe otsa, aegsasti eelväe juhti ja diviisi ülemat sellest informeerides.

b) Kolonnide vahetuks kaitseks eraldatud elemendid.

Diviisi ratsaväe peajõud, töötades kui luursalk, küllaldaselt kaugusel oma vägedest kolonnide ees, ei taga veel nende julgeolekut.

Vaatamata sellele, et diviisi ratsavägi on vaenlase suunas välja saadetud, on tarvilik organiseerida julgestus rindelt ja tiibadelt nii kui eelväele (eelvägede), kui diviis rännakut sooritab mitmes kolonnis) nii ka jalaväe peajõule.

Selleks peab iga kolonn saama oma käsutusse kas või kõige väiksema ratsaosa, et temast moodustada kas ratsatippu või välja saata eri- (kiir-) ülesannetega piilkonnad ehk külgiipiurid.

Kõige rohkem võib määrata selleks ratsaväe rühm ühe kolonni peale. Et aga jalaväe rügemendid omavad ratsamaaakula ja te või ratturkomandod, siis nimetatud ülesannete täitmine peaks lasuma nende peal; diviisi ratsavägi peaks täitma oma otsekoheseid ülesandeid.

c) Side.

Side diviisi kolonnide vahel rinnetpidi ja kolonnide vahel sügavusse organiseerib kolonni ülem, kas käsutada oleva ratsaväe või muude kiirelt liikuvate vahendite abil.

Sideks naabervägedega vastavalt nõuetele ja olukorrale saadab diviisi ülem erilised patrullid või piilkonnad.

Side diviisi ratsaväe peajõu (südamiku) ja diviisi eelväe vahel loodakse diviisi ratsaväe ülema poolt temal kasutada olevate abinõudega. (Side-eeskiri II osa 1928 § 7 nõuete kohaselt. Toim.)

Teadaannete kiiremaks kohaletoomiseks peab diviisi ratsaväe ülema käsutada olema kiiresti liikuvad abinõud, nagu ratturid (headel teedel hea ilmaga) mootorrattad, telefon jne. Nende abinõude juureandmine on kohustatav, kui diviisi ratsavägi saab pikema maa peale (20—30 km) ette visatud jalaväe diviisist.

B. Tiibrännak.

Tiibrännakul diviisi ratsaväe peajõud saab põhimõttelikult suunatud välisele (katmata) tiivale, s. t. ta tuleb asetada kõige ohtlikumale suunale ja vaenlasele lähemale.

Töötab seal diviisi ratsavägi kui luursalk, liikudes rööbiti jalaväe peajõududega, joondudes peajõudude algega. Mõnel juhul diviisi ratsavägi kõvendatud ratturüksustega, soomusautodega ja kalhurväega, võib moodustada tiibkaitse.

See leiab aset siis, kui olukord näitab, et vaenlane ei tunge suuremate jõududega peale või kui maastik eriliselt soodustab vastupanu väiksemate jõududega. Diviisi ratsavägi saadetakse välja kõige ohtlikumale tiivale 6—10 km kaugusele äärmisest diviisi kolonnist. Üldiselt oleneb see aga ülesandest ja olukorrast.

Tiibrännakutel on nõuetav ratsaväe juureandmine ka eelväele (eelvägedele), sest et peale luure ja julgestuse ohuall-oleval tiival on samuti vajalik luure ja julgestus rännaku suunas.

C. Taandumisrännak.

Taandumisrännakul diviisi ratsavägi töötab käsikäes tagaväega, alludes vahetult tagaväe ülemale, aga mitte diviisi ülemale.

Taandumisel diviisi ratsaväe töös on tähelepanndavad kaks momenti:

1) järelkaitse osad peavad vaenlast kinni, asudes kaitsele teatud joonel;

2) järelväel on korda läinud ennast vaenlasest lahti kiskuda ja marsib oma taanduvate peajõudude järele.

Esimesel juhul peab diviisi ratsavägi organiseerima võitluses oleva järelväe tiibade kaitse. Selleks ta uurab vajalikke suunde patrullide abil, asetades oma südamiku ühele või mõlemale järelväe tiibale.

Vaenlase energilisel pealesurvel teostab diviisi ratsavägi vastupanu, selleks kõige soodsamaid punkte maastikul valides ja lähenevast ohust järelvalve ülemat informeerides.

Teisel juhul moodustab diviisi ratsavägi viimase ešelon. Peab alal hoidma kontakti vaenlasega patrullide abil, informeerima järelvalve ülemat igast vaenlase liikumisest. Pealesurvel hilistab vaenlast, organiseerides vastupanu, — järjekorras soodsaid jooni maastikul oma alla võttes ja lühikesi vastulööke andes.

Diviisi ratsaväe tehniline jaotus taandumise rännakul on analoogiline tema jaotusele pealetungi- ja tiibrännakutel; südamik — järelväega ülejäänud üksikute diviisi kolonnide juures vahetu kaitse organiseerimiseks.

D. Diviisi ratsavägi puhkuse ajal.

Diviisi ratsaväe peajõud, töötades kui luursalk jalaväe diviisi eelväe ees, jõuab esimesena diviisile määratud puhkusraiooni. Siin asub ta organiseerima puhkusvalve katet.

Jõudes diviisile määratud puhkusraiooni, diviisi ratsavägi paiguneb sealt 10—12 km vaenlase poole, okupeerides maastikku, milline võimaldab vaba vaatluse vaenlase suunas ja jääb sinna nii kauaks, kuni jalavägi ei ole korraldanud oma puhkusvalve.

Üldine diviisi ratsaväe grupeerimine oleks järgmine: rida üksikuid patrulle ja piilkondi võtab oma alla maastikul vaatluspunktid. Südamik on asetatud taha kõige tähtsamale suunale, olles iga minut valmis tegutsemiseks vaenlase vastu, ükskõik millises suunas see ei ilmuks.

On jalavägi puhkusvalve välja pannud, lõpeb ratsaväe tegevus — ta asub ise puhkusele jalaväe seljataha. Puhkusvalve osade juure võib määrata minimaalne arv ratsanikke side ja lähedamaa luure pidamiseks aga ainult juhtudel, kui jalaväel muid side- ja luurevahendeid ei ole. J.—

Inglise ajakirjandus riigijulgeolekutunde kasvatamisel.

Tänapäeva ühiskondlike korra arenemine on enesega kaasa toonud suure vabaduse ajakirjandusele. Praegu peab olema ajakirjandus igas riigis esijoones rahvahääl, kuid ühtlasi ka avaliku arvamise mõjutaja ja looja. Seepärast poleks vahest huvitusetä vaadelda lühidalt ajakirjanduse arenemist üldse ja ta meetodeid eriti nüüdsel Inglismaal. See tohib ehk seda huvitavam olla, et alljärgnevad mõtted ja vaated, mis tahavad ühtlasi kriitikaks Inglise ajakirjandusest olla, on tuntud saksa teadusmehe W. Dibeliuse sulest*), kirjutatud peale Maailmasõda, siis kui igalpool hakati ajakirjandust teisiti hindama, kui enne sõda.

Teatavasti tugeneb Inglise riiklik kord veel tänapäev sajandite jooksul väljakujunenud kahel tugipunktil: juhtiva riigimehe aktiivsel võimul ja avaliku arvamise kontrollil. Peaminister on võrdlemisi iseseisev tegutsemisel vähemates poliitilistes küsimustes, kuid allub traditsiooniliselt nii õelda avaliku arvamise kohtule; ta püüab viimast oma poliitikale kaasa tõmmata, kuid ühtlasi arvestab ka avaliku arvamise juhtnöõre. Tekib alaline vastastikune mõjutamine juhi ja juhitava vahel, kus tugevam pool otsustavat mõju avaldab ja väga sageli on selleks pooleks avalik arvamine.

Viimane võib tekkida väga mitmesugustes kohtades, nagu rahvakoosolekuil, seltskonnas, teatris, kirikus, parteikongressidel, klubides ja üldse kohtades, kus rahvas poliitikast kõneleb. Kuid otsesem ja mõjukam avaldis on ikkagi ajakirjanduse, presse kaudu. Siin paisatakse mõne silmapaistva isiku mõtted ja vaated miljonites eksemplarides massi kätte ja seda äärmiselt kiirelt. Eriti Inglismaal, sel põlisel parlamentlises riigil arenes ajakirjanduse tähtsus 19. sajandil eriti suureks ja võimsaks. Selleaegne poliitiline võitlus üksikute partei juhtide vahel ei ole üldse mõeldav ilma ajakirjanduse abita. Siis taoti lugejale mõne riigimehe vaateid kümnes variatsioonis pähe ja ajakirjaniku ideaaliks oli ainult seda kirjutada, mis lugejaskonda teatud suunas mõjutaks ja ühtlasi vastuvõetav oleks teatud ringkondadele. Valitsusele on ajakirjandus tarvilik, kui kontrollorgan. Üksikul parlamendisaadikul on õigus arupärimise esitada, mida ainult harva võib ministri vastus rahuldada, kuid kui viimase vastust toetab ka ajakirjandus, siis on arupärimise mõju kindlasti null.

Poliitiline ajakirjandus koosneb tegelikult parteiorganitest, mis taotlevad teatud kindlaid suunde, kuid, eriti Inglismaal, ka kohustusi riigi vastu. Seepärast on loomulik, et parteijuhtide kõned ilmuvad ka vastasrinnas ajakirjanduses ja võimalikult erapooletult. Täiesti valed andmed ei leidu kunagi ajalehes, ehk kui on sattunud sinna, siis püütakse kohe õiendada. Seega on ajakirjandus võitnud enesele sarnase usaldusväärse seisukoha, et iga suurema ajalehe esitaja

*) Dibeliuse, Wilhelm. England, Leipzig u. Berlin. 1923.

võetakse vastu igas ministriumis, vaatamata sellele, millisele parteilehele ta kirjutab.

Kuid Inglise ajakirjandus ei ole ainult riiklike funktsioonide kandja vaid — eriti mõõdunud sajal, teatud poliitikute ja kapitali huvide esitaja ja seda esijoones. Kuni 19. sajandi viimase veerandini oli kapitalistide mõju väga tunduvalt. Paljud suurajalehed olid väljaandjate ja perekondade eraomanduseks, mis täiesti iseseisvat, rippumatut, poliitikat ajasid ja mõnele parteile tugevat mõju avaldasid. Nii John Walter, „Times'i“ asutaja 1785. a. ja ta järeltulijad näitasid kujukalt, kui absoluutselt iseseisvat poliitikat võib ajada, kuid seda ainult Inglismaal. Tõesti „Times“ on ajanud suurpoliitikat, vaatamata sellele, et järkjärgult liberaalsest ajalehest arenes konservatiivseks. Sarnased perekonna kapitaliga asutatud ajalehed on veel tänapäev ilmuvad 1821. a. asutatud perekonnale Taylor-Scott kuuluv „Manchester Guardian“ ja 1817. a. asutatud Edinburis ilmuv perekonna Ritchie'le kuuluv leht „Scotsman“. Edasi, paljud ajalehed on kapital-poliitiliste ärikontsernide omandus, kuid selle juures absoluutselt identne mitte ühegi poliitilise parteiga. Nii näiteks „Daily Telegraph“ või „The Morning Post“ on täiesti rippumatu vanameelsest (konservatiivsest) parteist, nii et konservatiivid ei tarvitse sugugi igat sealilmuvat artiklit oma partei väljenduseks lugeda, kuid siiski on nad kuidagi seotud. Ja nimelt — mõningad lehe-toimetajad istuvad parteijuhatuses ja mõned partei tuusad on lehe aktsionäärid, — seega saab siiski partei kaudset mõju avaldada lehele, kuid ei või lehte ka nimetada täielikuks partei häälekandjaks, sest erakonna mõju esineb seal väga tagasihoidlikul kujul. Ainult suhteline, mitte absoluutne, ajalehe rippumatus on parteile kasuks. Täielik vastand on väikelehtede seisukoht, kus toimetaja on sageli mõne väiksema partei juht. Omalt ilmelt on ajalehed erinevad: mõõdukad, radikaalsed ja alalhoidlikud.

Tsensuur on kaotatud juba 17. sajandil. Mida sellesarnast püüti Inglismaal elustada küll Prantsuse revolutsiooni ajal, tõstes eksemplari hind kuni 7 shillinguni, et oleks kättesaadav ainult jõukatele, kuid see aktsioon ei leidnud poolehoidu. Leiti, et ajaleht kui maa poliitilise pingemanomeeter, peaks kättesaadav olema kõigile.

Valitsus seisab, loomulikult, tihedas kontaktis ajakirjandusega, kuid Inglismaal puudub seni ametlik ajakirjandus, valitsuse häälekandjad. See on üks positiivne nähtus Briti kultuuris, mida alati välismaal toonitatakse. Igivana Inglise liberaalse rigikorra mõistete järele on iga valitsus — türanniline võim ja ajakirjandus olgu tagakiusatavate pelgupaigaks; ta olgu selleks, et alati olla opositsioonis. Siit järeldusena: iga ajaleht, mis valitsusega koos töötab, on põlatav. Muidugi see vaade oli õige mõõdunud sajandi kohta ja seda kõike peame jällegi relatiivselt (suhteliselt) vaatlema, sest ei ole mõeldav ükski modernriigi valitsus, mis ei otsiks ajakirjanduse toetust avaliku arvamise mõjutamisel, olgu see ükskõik millisel peidetud kujul tahes.

Ja siin ei saa ka Inglismaa erandlikul kohal asuda, sest ka seal on valitseval parteil oma häälekandja, kuid seal esinevad valitsuse mõjutused väga tagasihoidlikul kujul.

Iseloomustava läbilõike tänapäeva Inglise ajakirjandusest üldse ja ta meetoditest eriti, annab suurim ajaleht „Times”. Nagu juba mainitud ülal, asutatud 1785. a. perekonna Walter'i poolt ja pea osava toimetamisega viidud ajakirjandusilmas hiilgavale järjele. Juba esimestel aastakümnetel peale asutamist omandab ta sarnase mõju ja autoriteedi, mis on ainulaadne tolaeageses ja ka praeguses maailma ajakirjanduses. Oma kuulsat toimetajat John Delane (1841—1877) ajal pooldab „The Times“ sageli valitsuse välispoliitikat, kuid sama sageli sunnib valitsusele peale ka oma poliitikat ja just eriti välispoliitilistes küsimustes on ta jäänud kuni viimase ajani tooniandjaks kogu Euroopas ja vähemal määral ka mujal. „Times'i” rikkalikult tasutavad kirjasaatjad on laiali kogu maailma tähtsamates välispoliitilistes punktides, kelledele liituvad sõjaaegadel terve rida sõjakirjasaatjaid. Neil juhtudel telegrammide ja teadete peale väljaantavad rahasummad tõusevad hiigla arvudeni, mis on võimalik ainult „Times'il” ja mõnel teisel suurlehel. „Times'i” korrespondent mõnes Euroopa, Aasia või Ameerika pealinnas oli sageli tähtsam ja mõjukam isik, kui kohalik Inglise saadik; sest kirjasaatja poolt saadetud teated kohalikest poliitilistest või majanduslikest olukorrast, sageli tendentsilise, mõjutas teatud suunas „Times'i” lugejaskonda, ehk — maailma valitsevaid isikuid ja ringkondi. Poliitiliste korrespondentide kõrval tegutsevad samuti kogu maailma tähtsamates kohtades, peamiselt esimese järgu asjatundjad majanduslikes, teaduslikes, usulistes ja sotsiaalsetes küsimustes, mille tõttu „Times” esineb äärmiselt asjatunliku, igakülge elunähte avaldajana, nagu seda ei ole ükski teine informatsiooni allikas kogu maailmas. Sellepärast ei saa ka ükski juhtiv riigimees loobuda „Times'i” lugemisest, mis ongi põhialuseks selle lehe suurele mõjule. Ühtlasi on seejuures sisu võrdlemisi objektiivne ja suurele massile, kellele loomulikult puudub kindel poliitiline vaade, annab sarnane sisu küllalt objektiivset pilti poliitilisest seisundist. Kujuka näitena „Times'i” iseloomulisest objektiivsusest sakslaste vaatevinklist annab järgmine sündmus. Maailmasõja eel arvestas Inglise kolonel Kepington „Times'is” Saksa sõjajõudude manöövreid, mis oli kuni detailideni täiesti eeskujulik ja hiilgav kriitika. Midagi öeldust ei olnud objektiivselt vale ja midagi ei olnud tarvis öendada. Vaid kogu artikli tendentsiline mõju seisib ainult tähtsate asjade sihilikus ignoreerimises — mindi lihtsalt väga lühidalt ja pealiskaudselt asjaoludest üle, mis võib olla manöövritel olid väga tähtsad. Kuid punase joonena käis kõigist teadetest Saksa sõjajõudude kohta läbi kasvav kahtlus nende kõlbulikkuse kohta, eriti kahurväe, lennukväe ja väljaõppe suhtes. Ja sarnane järjekindel suggestiivne masside mõjutamine pidi loomulikult usku tulevase vastase löögivõimesse nõrgendama. Ebameeldivad teated toodi võimalikult lühidalt ja ühekordselt, mis mõistetavalt publikult vähe ehk pea sugugi tähelepanu leidis.

Mis „Times“ avaldab, on üheksakümnendikku õige. Kuid ainult soovitud tõsiasjad levitatakse kõigi ajakirjandusliste võtetega, kuna ebasoovita-

vad andmed sinnivad ilmale surnult. Oluline seejuures on asjaolu, et nii „Times”, kui ka mitmed teised kõrvallehed on ühe ja sama kontserni kätes. „Times“ ise ilmub ainult 200.000 eksemplaris, seega mitte paljuloetav leht, kuid selle vastu lugejaskond on jälle maailma valitsevad ringkonnad. Kohaliku inglise laiemas massi tarvidusteks on sama Northcliffi kontserni leht „Daily Mail“ — ilmub 1.350.000 eksemplaris, piltidega hommikulehena „Daily Mirror“ ja tööliste jaoks poolsensatsioonilehena „Evening News“. Peale nimetatute veel rida teisi. Ilmuvad veel eraldi sama Northcliffi kontserni väljaandel üksikud spetsiaal-lehed insee-neridele, kaupmeestele, töösturitele, juristidele ja kirjanduslike-kunstilistele ringidele. Välismaa tarvis ilmub eriline nädala väljaanne („Times Weevly Edition”). Need ja terve rida teisi väikelehtesid kuuluvad kõik Northcliffi kontsernile, mis kujutab enesest kogu maailmas oma organisatsioonilt ainulaadse, hiigla kapitaliga ettevõtte. Meile on arusaadav seega mõju, mida see hiigla aparaat teatud suunas liikudes, võib tekitada. On öeldud enne Maailmasõda, et terves maailmas on ainult kaks lõplikult väljakujunenud organisatsiooni — Preisi sõjavägi ja katoliku kirik — need ei tarvitsevat enam täienemist, kuid võrreldes Northcliffe ajalehekontserniga on nad alles kaugel täiuslikkusest.

Loomulikult sarnase suuretegevõtte juhataja ei tarvitse sugugi ajakirjanik olla ja juhtkirju kirjutada, või teeb seda väga harva, kuid ta on ainuke inimene, kes loeb ajalehe läbi A-st kuni Z-ni. Sest seal ei ole mitte ainult juhtkirja poliitiline vaid iga rida; sest on ju tähtis kui palju ruumi on ühele artiklile reserveeritud, kas ta korduvalt mitmes variatsioonis lugejale pähe tuubitakse jne. Suurte poliitiliste agitatsioonide puhul, eriti kui on tarvis sõbralikkuse meeleolu luua mõne riigi vastu, tuuakse isegi kuulutustes igasuguseid pisi-asju vastavast riigist. See Northcliffe kontsern on niisugusele suurvõimule jõudnud ainult kibeda võistlusega teise umbes samalaadse kontserniga, mille eesotsas seisib seebivabrikant Arthur Person (suri 1921. a.). Sinna kuulusid lehed, nagu „Daily Express”, „Daily Telegraph” ja „Morning Post” peale selle rida vähemaid.

Trükitehniliselt on kõik Inglise ajalehed eeskujulikult hästi toimetatud; trükivõgu ei esine pea kunagi. Kõik materjal kontrollitakse keeleliselt ja lugejale arusaamatud terminid ja kohanimed selgitatakse kommentaaridega ja kaartidega. Eetilise tasapind on Inglise ajakirjandusel kindlasti kõrgem kui näit. Ameerika ajakirjandusel, kui muidugi maha arvata Maailmasõjaaegsed n. n. sõjavalad, mis on alati ilmas olnud. Mass ei märka seda üldises sõja ärevuses ja üldse rahvamaas ei käi kunagi põhimõtete ega veendumuste, vaid instinktide järele ja ajakirjandusel jääb vaid üle seda kasutada soovitud suunas.

Kaks võimu valitsevad tänapäeva Inglismaad — vana aristokraatia ja kapital ja tänu ajakirjandusele, on viimane tugevam esimesest. Võimu juure pääsemiseks valimise teel osutuvad kulud (agitatsioon, reklaam jne.) nii suurteks, et see on võimalik ainult suurkapitalistidel. Tõsi küll, ka parlamendis on mittejõukaid isikuid, kuid need satuvad peagi ühel ehk teisel teel kapitalistide mõju alla ja peavad kulusside tagustes võitlustes nendega kaasa minema, eriti veel siis, kui rahva-

saadik soovib järgmistel parlamendivalimistel kandideerida. Sest mees, kes püüab tühjade taskutega avalikku arvamist enesele võita — sõdib puust mõõgaga kindluse vastu. Siin ilmneb jällegi selgesti säärase vägevate ajalehekontsernide tähtsus ja mõju, nagu on seda Northcliffe kontsern.

Kõike paremat, mida Inglise koolid ja ülikoolid annavad, leiab lugeja mitmesugustes nädalaja kuukirjades (Magazines and Reviews). Seal esinevad sageli väga täsedad teaduslikud artiklid avaliku elu, kirjanduse, politika, majanduse, filosoofia ja loodusteaduse üle, mitte küll spetsialistide sulest, vaid teadusmeeste poolt, kes samal ajal on ühtlasi ka avalikud tegelased. Lugejaskonnaks peamiselt — maaintelligents, kirikuõpetajad, juristid ja advokaadid, sest oma kõrge hinna tõttu (3—6 shillingit nummer), ei ole ta kättesaadav kehvematele. Kõik need ajakirjad on poliitilised, vaatamata erialale. Erialalised oleksid: majanduses — „Statist” ja „Economist”, pangaasjanduses „Financial Times”, kirik — „Church Times” ja kaubanduses „Journal of Commerce”. Eriti välispoliitikas: „Empire Review”, „United Empire”, „National Review” ja „Round Table”. Sisepoliitikas mitmesugused perioodilised ajakirjad

nagu: „Spectator”, „Saturday Review”, „Outlook” ja „Observer”. Ka kõik need ajakirjad (Magazines) kuuluvad parteidele ja sageli neis ilmuvad poliitilised anonüüm-artiklid. Pahempoolsetest ja vabameelsetest oleksid: „Nation”, „Common Sense”, „New Statesman” ja „The New Age”. On veel mõningad ajakirjad, kus pea igale on võimaldatud artikleid avaldada kõrge honoraari eest, nagu „Fortnightly Review”, „Nineteenth Century”, „Con temporary Review” ja „Review of Reviews”.

Pilku tagasi heites eeltoodule, näeme, et Inglise ajakirjandus läheb mõneski suhtes lahku teiste rahvaste ajakirjandusest, eriti oma objektiivsusega, muidugi mitte absoluutselt. On selge seepärast ka see suur mõju, mida Inglise suurajalehed nagu „Times”, „Morning Post” i. t. maailma poliitilistest tsentrumitest avaldavad; esijoones anglo-saksi rahvastiku juures, nagu Ameerikas ja mujal. Eriti inglaste ja ameeriklaste — nende kahe raasiliselt ja kultuuriliselt lähedase rahva vastastikke sümpaatiad on pilkav-tabavalt iseloomustatud järgmiselt: kui Londonis hakkab vilhma sadama, siis kääneb ameeriklane New-Yorgis püksisääred üles, et veest läbi minna.

W. —s.

„Seljataguse teenistuse“ asemele „turgutusteenistus“ ehk „kaitsevõe turgutamine“.*)

J. Org.

K o h a s e m a i d o s k u s s õ n u k a i t s e v ä e l e ! — see oleks deviis, mida aegajalt peaksime silmas pidama. Sest elame praegu veel ajajärgus, kus oskussõnad ei ole omanud tardunud kodanikuõigust, ajajärgus, kus sagedasti valmistatakse alles eeskirjade esimest väljaannet ja esmakordselt defineeritakse ametlikult teatud sõjalisi mõisteid meie olude kohaselt.

Sõna enesest on hääleks transformeerunud mõiste. Kujukas, hästiõnnestunud sõna, samuti ka oskussõnad, kutsuvad esile selge, kirka mõiste, võib saada isegi ergutavaks suggestiooniks. Halb sõnakuju, selle vastu, võib mõjuda mõistettumestavalt ja lasta seda paista halvas või mannetus valguses. Uute, kui ka juba kodanikuõiguse saamasolevate oskussõnade valikul peab seepärast vägagi kaaluma, kas sõna on tõesti sobiv.

Õnnestunult valitud oskussõna omab üldise tunnustuse, „lööb läbi“ enamasti ikka kiirelt. Vana, sobimatuse tõttu kõrvalejätud oskussõna, selle vastu, uue parema kõrval peagi omab üldiselt manne-

tuse ilme ja vajub unustusehõlma, või saab arhailise maigu. Kas me sellepärast peaksime kartma hakkama, et kaotame stabiilsuse, oskussõnade kindluse? Kuna tegu ei saa olla väga paljude oskussõnade muutmisega üldse ja eriti veel ühekorraga, siis arvan, et seda karta ei tarvitseks. Meie teame ju, et midagi pole igavene siin maailmas, miski ei tardu igavesti muutumata kujusse.

Olgu see kõik üldisena öeldud. Käesolevas kirjutises tahtsin väljatõrjumisekatset algatada ühe oskussõna suhtes, mis meil, nähtavasti venekeele oskamise mõjul, on omanud küll täieliku kodanikuõiguse, kuid, minu arvates (ja usun, et seda arvamist veel väga paljudki jagavad), pole sugugi sobiv.

See oskussõna on: „seljatagune teenistus“. Tarvis ainult veidi mõtisklema jääda selle oskussõna enese juures ja — kes tahaks siis veel õieti tõendada, et on sobiv ja kõigiti kohane sarnaselt tituleerida seda teenistust (sõjategevuse haru), millel eriti meie oludes, territooriumi vähesuse ja vaesuse tõttu, on nii suur tähtsus. „Seljatagune“! See kõlab lausa mõnitavalt, halvakspanevalt. See

*) Ettepanekule antakse ruumi vaielusekorras. Toim.

suggereerib mõtte, nagu rindejõududele ei oleks seda teenistust sugugi vajagi, nagu oleks lahingjõud vaid selleks, et varjata oma „seljatagust“ teenistust. Ometi on see ju ümberpöörduvalt: „seljatagune“ teenistus on tarvilik rindel tegutsevate lahingjõudude toetamiseks ja uuendamiseks ning suurendamiseks.

Panen ette selle abitu, kohmaka ja osalt mõnitava (? Toim.) kõrvalmaiguga oskussõna asemele uue ja nimelt: „turgutusteenistus“.

See sõna enesest pole midagit uut, pole väljamõeldis. See on ainult meil (vähemalt Lõuna-Eesti murdeis) olemasoleva sõna teenistusserakendamine õigele kohale. Turgutama — tähendab „hoolitsema, ravitsema, toitma, halbade (ilmastiku jne.) mõjude eest varjama.“ (Vaata Dr. F. J. Wiedemann Eesti-Saksa sõnaraamat, Eesti Kirj. Seltsi kirjastus, Tartus 1923, veerg 1224 ja J. Aavik „Uute sõnade sõnastik.“ Toim.).

Kas ei sobi sama mõiste, „turgutama“ täielikult ka kaitseväge varustamise, arsti-

mise, transpordi, etaabiteenistuse jne. üldise mõiste märkimiseks paremini kui senine „seljatagune“ teenistus?

Arvan, et sobib väga hästi. Sest lahingjõudusid on tarvis samuti turgutada, nagu mõnda elavat organismi. Selle järgi oleks võimalikud ja veel eelistatavamadki ka sarnased lühendatud, kuid väga kujukad oskussõnad, nagu:

1. „kaitseväge turgutamine“ — s. o. kaitseväge varustamise, tervishoiu, transpordi ja etaabiteenistuse korraldus;

2. „turgutusohvitserid“ — s. o. intendantid, arstid, transpordiohvitserid jne. Kõik n. n. „seljataguse“ teenistuse spetsialistid kokku;

3. „turgutaja“ — s. o. „seljataguse“ teenistuse organiseerija jne.

Oleks ehk kohane, et seda ettepanekut kaalutaks, kui selleks paras juhus avaneb.

Soovitatud oskussõna tarvituselevõtmisel loomulikult sõna „seljatagune“, „rinde“ vastandina ei ole kõige vähemaski hädaohus ja võib rahulikult püsima jääda.

Sõjaväelisi teateid.

Suured Prantsuse manöövrid Lothringis.

4. septembril s. a. algasid Lothringis suured Prantsuse manöövrid. Olukorra järele on sinised (sakslased) alanud sõja. Bitburg—Trier—Saarbrücken'i joonel on juba (oletus) käimas ägedad võitlused. „Sinine armee“ koondunud Ülem-Elsassis püüab rünnata „punase armee“ tiiba. Punased jõud on ca väekorpuse koondanud Metz—Conflans—Verny raiooni ja liiguvad siit kiiresti lõunapoole, et seal kaista oma vägede paremat tiiba.

Manöövrist osavõtivate jõudude koondamine lõppes kolmapäeval, 3. septembril. Siniste ja punaste eelosade vahel võeti kontakt ööl 4./5. septembril. Manöövrite peastaap Luneville'is, kuhu saabus ka marssal P e t a i n. Poolte juhtideks on kindralid Mittelhauser ja Dufieux. Manöövreist võtab osa teiste väeliikide hulgas 8000 meest ratsaväge ja 500 lahingmasinat.

6. septembril teatatakse Pariisist, et sinine pool (sakslased) on teotsenud seni suure eduga. Rhein—Marne'i—Kanaal oli sinistelt ületatud ja punaste parem tiib surutud põhjapoole. Põhja-Aafrika

dragunite rügement atakeeris ratsarivis sarnase hooga ja sarnastes lahinguformatsioonides, et vahelkohus märkis niisuguses ratsaväge teotsemises määratud kaotusi. Reede (5. sept.) olid sinised punaste meeleheitlikule kaitsele vaatamata vallutanud pea kõik tähtsamad strateegilised punktid.

Suured manöövrid Lothringis lõppesid 10. septembril neljas paigas peetavate paraadidega, milliseid võtsid vastu sõjaminister M a g i n o t ja kindralstaabi ülem

kindral We y g a n d. Sõjaminister, tänades manöövri üldjuhti kindral Brocard'i ja osavõtjaid, rõhutas, et kõik see, mis manöövriks tähele pandud, tekitab kindla veendumuse Prantsuse armee hiilgavast ettevalmistusest ja et armee on

tugevaid aluseid, millele Prantsusmaa heakäekäik võib toetuda.

Manöövritel viibib ka „Sõduri“ kaastööline, milletõttu on võimalik tulevikus avaldada tähelepanekuid manöövreist pikemalt. K.

Kaitsevæe elu.

Lasketiiru ja laskuritemaja avamine Kaitseliidu Tallinna Malevale Mustamäe all 7. sept. 1930.

Kaitseliidus, eriti aga Tallinna Malevas on suurt poolehoidu võitnud laskeasjandus ja laskesport. Nende edaspidiseks arenguks oli tarvis lasketiiru laskeharjutusteks ja suurte laskevõistluste teostamiseks. Pika ja energilise otsingu, töö ja kuludega jõuti Kaitseliidu Tallinna Malevas nii kaugele, et pühapäeval 7. sept. võis sisseõnnistada ja avada Nõmmel Mustamäe all lasketiir ja laskuritemaja Tallinna Malevale. See päev kujunes Malevale suurpäevaks. Peale vaimuliku talituse vaimulikkude poolt avas maja ja tiiru kaitseministri asetäitja kohtu- ja siseminister hra A. A n d e r k o p p.

Kaitsevægede staabi poolt tõi tervitusi kindral J. T õ r v a n d, avaldades mõtteid: Meie sõjatehnika ei ole seni kõige rikkalikum. See kohustab meid seda pisutki mis meil on kasutama mitte ainult parima tahtega, vaid ka meisterlikult. Avatav lasketiir koondab mehi ja arendab teravat silma ning kindlat kätt jalavæe kergete relvade kasutamises. Kaitsejõudude sõjalise õppe nimel soovib edu tööle avatud tiirul, tänades ühtlasi Maleva pealikut kolonel Fr. P i n k a t ja Maleva vanematekogu esimeest Fr. U i b o p u u d senise suure töö eest.

Kindral E. P õ d d e r kui vabariigi esimene kaitseliidu ülem soovib, et avatud maja ja lasketiir aitaks kaasa Kaitseliidu Tallinna Maleva tugevdamisele.

Proua T õ r v a n d-T e l l m a n n tuues tervitusi naiskodukaitselt teatab, et malevasse koondunud naised on alati valmis aitama kaasa muretsema sissetulekuid suurte kulude katteks, millistega on seotud maja ja lasketiiru ehitamine ning ülalpidamine.

Nõmme linnapea hra L i n d e m a n n toob tervitusi Nõmme poolt ja kapten Terras Tallinna Maleva malevkonradelt.

Loetakse ette tervitustelegrammid.

*

Kaitseliidu Tallinna Maleva uue lasketiiru ja -maja kohta andis maleva pealik kol. F. P i n k a järgmisi seletusi:

„Kaitseliidu ellukutsumisega pärast 1924. a. 1. detsembri sündmusi algas harilikult organiseerimistöõ kõrval intensiivne malevlaste väljaõpe, milles erilise tähtsuse omas laskeasjandus. Malevlased näitasid üles eriti suurt huvi laskeharjutuste ja -võistluste vastu, saades aru suurest kasust, mida annab laskesport riigikaitse ja enesearendamise mõttes. Malevlastel on igapäevase töö tõttu võimalik käia laskeharjutustel ainult pühapäeviti, mil ei suutnud aga olemasolevad kaitsevæe lasketiirud mahutada kõiki lasta soovijaid.

Oli tarvis uut laskevälja, kus kaitseliitlased suurel arvul aega raiskamata saaksid pidada laskeharjutusi. Tallinna malevas tekkis mõte, muretseda endale uus laskevæli. 1925. aastal astuti samme lasketiiru jaoks maa-ala muretsemiseks Kadriorus Rohelisel Aasal ja 1926. a. peeti läbirääkimisi maa saamiseks Liiva-Ristil, kuid need jäid tagajärjetuks. 1927. a. sügisel loodeti saada selleks maad Toompea all Snelli tiigi ääres, kuid linnavalitsus pidas hädadohtlikuks laskeharjutuste korraldamist linna sees. Samal põhjusel ei saadud ka Rannavärava mäe all maad.

Kuna Tallinnas ja selle ümbruskonnas enam lasketiirule vajalist kohta ei leitud, pöördus maleva juhatus lõpuks linnavalitsuse poole maa saamiseks Mustamäe all. 4. mail 1928. a. otsustaski linnavalitsus rentida malevale Mustamäe all 18 aastaks 31 hektaari maad rendiga 28 krooni aastas.

Kaitseministri nõusolekul võttis lasketiiru ehitustööde juhatamise enda peale kapten Pedajas (pioneerpatalj.), kelle maleva komandeeris Soome tutvuma sealsete moodsate lasketiirudega. Ehitustööd algasid ja on kestnud kolm aastat. Seni on jõutud ehitada valmis lõpuliikult 100, 200 ja 300 m lasketiirud, kusjuures ehitustööd on läinud maksma seni 103.979.78 krooni. Sellest rahast on saadud riigilt toetuseks 40.444 krooni ja tööta töölistele määratud summadest ligi 63.000 krooni, kuna tööjõuna kasutati tööta töölisi. Ülejäänud raha on kogutud erasummadest. Hulk tööd täiesti tasuta on teinud tiiru ehitamisel ka malevlased pühapäeviti.

Asutud on ka tiirule juurepääsutee ehitamisele, milleks kaevatakse läbi Mustamägi Nõmme turuplatsi kohal. Tulevane tee on ka ümbruskonna elanikele hädasti vajaline. Töö lasketiiru ja juurepääsutee lõpuleviimiseks kestab edasi eelseisval talvel.

Lasketiiru valmimisega tekkis tarvidus oma

maja järele, et laskuritel oleks võimalik helva ilma juhul peavari ning koht püsside puhastamiseks. Selleks ehitati laskemaja, mis läks maksma 13.481 krooni. Selleks saadi riigilt toetust ainult 5000 krooni, kuna ülejäänud osa on tasutud erasummadest. Valminud hoones on muu seas suur ruum püsside puhastamiseks ja tiiruvahi jaoks. Majast on huvitatud peale laskurite veel talisportlased ja jahimeeste selts.

Maja valmisaamisel annetas suure osa tarvilisest sissestest a.-s. Luther. Peale selle tuli rahalise toetusena suurem summa paljudelt malevkonadelt ja laskepordi toetajailt. Sügavaim tänu neile kõigile! Kõigile jõupingutustele ja annetajate lahkusele vaatamata on maleval siiski raskust kõigide tarviliste summade saamiseks, kuid loodetavasti saadakse üle ka neist raskustest.

Mustamäe lasketiiru ja -maja valmimisega on tehtud suur töö meie rahva enesekaitseks ettevalmistamise võimaldamiseks."

*

Kamini asetäitja hra A. Anderkopp laskeb avatud lasketiirul esimese paugu. Sellele järgnevad laskevõistlused ja sõbralik koosviibimine.

*

Kelle süda tunneb soojalt kaasa meie riigikaitse edule ja kõrvaltvaatajana on jälginud Kaitseliidu Tallinna Maleva senist tööd, tema esinemist kodus kui ka väljaspool kodu, see peab tõlise rõõmuga kons-tateerima temas valitsevat ühtmeelt ja suurt edasipüüdu ning edu töös. Sarnast Kaitseliidu Tallinna Maleva väljapaitsvat seisukohta tingivad paljud asjaolud, nagu ajaloolisi õpiseid, malevlaste koosseis, ametilised võimalused jne., kuid üks neist — ja suuremaid — on Maleva pealik kol. Fr. Pinka tuse pealikukukuju. Kol. Pinka on see, kes juba Skoutsrühemendi ülemana ja isiklikult vahvana võitlejana Vabadussõjas (raskesti haavatud lahingus) oli tunnustatuimaid juhte, vähemalt kaitseväge ohvitserkonnas. Elukogemused ja püsiv töö enese teadmiste täendamisel sõjaasjanduses on Pinkat viinud eduteid. Tallinna Maleva suursündmuse puhul soojemaid tervitusi Malveale ja ta õilsale juhile. —n.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

Revue Militaire Française

Nr. 108.

1. juuni 1930 a.

„Iseloomust“ (major de Gaulle). Autor puudutab lühikeses artiklis tuntud ainet: iseloomu tähtsus sõjaväes. Kuigi seda ainet sõjaväelises kirjanduses on käsitatud mitmelkümnel korral, on autor suutnud siiski seda valgustada uuest vaatevinklist. Ta tuleb otsusele, et kindla iseloomu väljakujundamisele tuleb kõigiti kaasa aidata eriti sõjaväes, kuigi siin sellele distsipliin loob teatud takistusi. Ka sõjaväes peavad olema võimaldatud oma arvamise ja algatusvõime avaldamine. Lugupidamist sõjaväeteenistuse vastu tulevat tõsta peaaegjalikult sellega, et suurema teguvõimega isikutele oleks võimaldatud laiem tegevusala.

„Operatsioonid Marokkos“ (Kol.-lt. Boisboissel). Käsitades veel Marokko sõjaväe organisatsiooni leiab autor, et jal. rühemendi organisatsioon ei vastavat tegevusiseloomule ja tegevusvõimalustele Marokkos. Ta olevat raskepärane, sest tegutsemine sündivat niikuini üksikute pataljonide kaupa. Soovitava organisatsiooni uurimise aluseks võtab autor 1925. a. Ouergha's moodustatud liikuva grupi, mille koosseisu kuulusid järgmised üksused:

- Juhatus ja staap,
- 6 jal. pataljoni,
- 2 eskadroni,
- 3—4 srt. patareid (65—75 mm, mõnikord ka 105 mm),
- partisaanide grupp, tankid, pioneeride ja topograafia üksused,
- tarvilikud teenistused (side, sanitaar, intendandi, transpordi, veterinaar, post jne.).

Kokku: 6000 inimest ja 2500 looma.

Edasi annab autor pikema ülevaate selle „grupi“ taktikalisest kasutamisest. Igatahes väga huvitav relvliikide proportsioon eeltoodud grupis. Kahjuks puuduvad artiklis lähemad andmed kõnesolevate jalaväe pataljonide kohta. On nad täiesti iseseisvad, koosnevad nad ainult laskurkompaniidest või kuuluvad nende koosseisu ka veel mõned teised üksused (ratsa, pioneer, side jne.)? Samuti jääb tumedaks juhatare organisatsioon ja üldse sarnase suure arvu iseseisvate (? — R. Tck) lahingüksuste juhtimise probleem. Need küsimused on aga erilise tähtsusega organisatsiooni puudutavate igasuguste küsimuste juures. Seepärast oleks autor võinud nende juures veidigi peatuda. Ülaltoodule vaatamata peab siiski tähendama, et kõnesoleva grupi koosseis on algupärane ja võib huvi pakkuda ka meie riigikaitse seisukohalt. Kuna artiklil on järg, siis võiks võtta sõna pikemalt selle organisatsiooni kohta pärast seda, kui selguvad kolonel-ltn. Boisboissel'i järeldused nimetatud „grupi“ kasutamise tagajärgedest Marokkos.

„Motoriseerimine Põhja-Ameerika Ühendriikide sõjaväes“ (kapten Cammos). Täies ulatuses motoriseeritud üksuste katsetamist toimetati 1928. a. Leonard Wood'i (Maryland) fortis. Kuigi katsetamise tulemustest pole ilmunud ühtegi ametlikku avalikku kokkuvõtet, võivat sõjaväelises ajakirjanduses ilmunud artiklite järele siiski otsustada, et motoriseerimine P.-Ameerika Ühendriikide sõjaväes polevat veel jõudnud Inglismaal samal alal tehtud katsete tulemuste tasapinnani. 1929. a. eelarves oli P.A.Ü. Sõjaministeeriumil ettenähtud 140.000 dollarit (umbes 56 miljonit senti) mitmesuguse materjalosa muretsemiseks, mis oli määratud katsete tegemiseks 34. jal. rühemendiga. Huvitav on siiski tähele panna, et ostetavale materjalosale esitas Sõjaministeerium alljärgnevad tingimused:

- 1) vähemalt šassi (liikumisvahendeil) peab olema komertsiaal tüüpi, mida oleks võimalik muretseda suuremal määral;
- 2) kõik liikumisvahendid peaksid üldiselt oma ühesuguse kiiruse;
- 3) nende liikumise omadused igasugusel maastikul peaksid olema võrdsed vähemalt samaks otstarbeks ehitatud hipomobiil liikumisvahenditele.

Muretsetavad veovahendid pidid koosnema: sõiduautodest, kergetest veoautodest, mootorrattastest, 1—½-tonnilistest (4—6 rattaga) veoautodest, 3,5 tonnilistest lülükuga varustatud traktoritest.

Nende kasutamine on kavetatud järgmiselt:

- 1) kergesõiduautod ja mootorrattad ratsahobuste asemele ja abiväelike isiklike koosseisu (sidemehed, pioneerid jne.) veoks;
- 2) ühe- ja pooletonnilised veoautod rügemendi voori asetamiseks;
- 3) kerged ja ¼-tonnilised veoautod lahingvoorina, r.-kuulipildujate ja teiste saaterelvade transporteerimiseks.

Laskurüksuste veoks erilisi liikumisvahendeid seni pole ette nähtud, vaid kasutatakse seks harilikke 3-tonnilisi veoautosid.

Artiklil on lisana 4 tabelit, milles selgitatakse P. A. Ü. sõjaväe tarvitusele olevat materjalosa.

„1. prantsuse armee Serre lahingus“ (major Thierry d'Argenlieu). Episood Maaülemasõjast.

„Hispaania Marokko sõjavägi“ (kapten Tourret). Tuuakse üksikasjalised andmed Hispaania sõjaväe arvust ja organisatsioonilistest iseäraldustest Marokkos. Meile pakub see artikkel siinult vähe huvi.

Uudiseid välisriikide sõjaväest. Bibliograafia.

ITAALIA.

Esercito e Nazione. August 1930. a.

1. „Töö“ kindlustamine Itaalias. Lühikene ajalooline ülevaade küsimusest Itaalia praeguse valitsuse teenete allakriipsutamisega tööliste eest hoolitsemise alal.

2. Bahr. Sõjaline seisukord Vahemerel. Teinud lühikese ülevaate nendest briti, prantsuse, itaalia, hispaania, lõunaslaavia, kreeka, türgi, n.-vene ja rumeenia merejõududest, kes sõjakorral võiksid tegevusse astuda Vahemerel, tuleb autor otsusele, et Vahemere sõjateater omab suure kui mitte absoluutse tähtsuse ja siin võib tekkida tõsisid riikidevahelisi konflikte. Siin, Vahemerel asuvad ja manövreerivad 3 suurriigi laevastikud ja paljude väikeriikide omad, keda samuti tuleb arvesse võtta jõudude tasakaalu määramisel. Viimastest on tähtsamad hispaania ja kreeka laevastikud, kuna lõunaslaavia merejõudude tegevus arvatavasti piirduks Adria merega ja n.-vene, türgi ning rumeenia omad jääksid Mustale merele, mis siiski ei takistaks nende ilmumist ka Vahemeres kui nende riikide huvid seda peaksid nõudma. Sellest jõudude arvestamisest teeb autor järelduse, et Itaalia peab kõvendama oma laevastikku ja et tema nõudmised sel alal viimasel Londoni merekonverentsil olid täiesti õigustatud.

3. L. A. Magiorotti. Itaallaste tornid ja müürid hommikumaa. Varematal aegadel Ägea, Marmara ja Mustamere rannikul itaal-

lastelt püstitatud linnade, kindlustuste ja losside varemete piltidega illustreeritud kirjeldus.

4. V. Franchini. Itaalia tööstuslik mobilisatsioon sõjas. V. Hurvitav, paljude statistiliste andmetega varustatud uurimus.

5. Dorico. Sotsiaalsete ja sõjaliste küsimuste interfereerumise alalt. Sunduslik töökohustus Bulgaarias. Teatavasti anti 1920. a. Bulgaarias välja seadus, mille järgi kõik mõlemast soost bulgaaria kodanikud alates 20 eluaastast (naiskodanikud 16 aastast) alluvad sunduslikule töökohustusele, mille eesmärgiks on:

— organiseerida ning ärakasutada rahva kogu tööjõu tootmisega ning rahva heakäekäigu tõstmiseks;

— arendada kodanikkudes — vaatamata nende sotsiaalsele ja majanduslisele seisukohale — armastust ning lugupidamist ühiskondlike tööde ja kehalise jõu vastu;

— tõsta rahva moraalselt ja majanduslikku seisukorda, arendades kodanikkudes kohusetunnet enda ja ühiskonna vastu ja näidata neile kätte parimad töömeetodid mitmesugustes rahvuslikkudes tööstusharudes.

Autor võtab nimetatud seaduse üksikasjalikuma vaatluse alla, kaalub selle tulemusi majanduslikust seisukohast ja leiab, et need pole just suured; paremaid tagajärgi olevat siiski saavutatud sõjalisel alal, kuna sundusliku töökohustuse seaduse alusel bulgaarlastel on võimalik organiseerida ja distsiplineerida rahvamassisid, mis on keelatud Bulgaariale kui võidetule Maaülemasõjas Neuilly rahulepinguga.

6. A. Vinciguerra. Rühmatankidega kõvendatud bataljon kallaletungil ja rünnakul. Küsimust selgitatakse üksikasjaliselt läbitöötatud taktikalise ülesande peal.

7. L. Rossini. Neutraliseerimine suurtükitelega. Autor püüab lahendada küsimust detailselt läbitöötatud taktikalise ülesande abil.

8. G. Caniglia. Föderalism ja unitarism Saksamaal. Baieri ülesanne ja tegevus. Selgitatakse Baieri poliitiliste erakondade vaateid nimetatud küsimustele, eriti aga nende separatistlike püüdeid.

9. C. Cesari. Itaalia päralt olevad saared Ägea meres. Lühikene geograafiline kirjeldus.

10. U. Ademollo. Uue Euroopa poliitilised piirid. V. Austria föderatiivvabariigi piirid. Sõjageograafiline kirjeldus.

11. G. Chirico. Sõduri toidunorm. II. Toidu ratsioon sõjaajal. Hulga statistiliste andmetega illustreeritud uurimus. Austria arvamus järgi peaks tulevikusõjas sõduri toidunorm olema järgmine.

Toiduained	Ratsioon		
	Minim.	Keskm.	Maks.
Leiba	gr. 700	700	700
Loomaliha	200	225	250
Makarone või riisi	150	180	200
Juustu	—	40	60
Kuivatatud aiavilja	80	100	120
Praetud kohvi	15	15	30
Suhkrut	20	20	40
Veini	25	25	25
Rasvi või õli	15	15	20

Soola	20	20	20
Pipart	0,5	0,5	0,5
Rohelist kraami	100	100	100
Tomaate, konserv.	15	15	15

Neist normidest keskmist tuleks lugeda harilikuks sõjaaegseks ratsiooniks, kuna maksimaalse normi järgi toidetakse sõdureid talvisel ajal; minimaalne norm on määratud kõikidele neile, kes lahingtegevusest vahetult osa ei võta. Arvestatud kalooriates annaks keskmine — 3400, minim. — 3069 ja maksim. — 3819.

12. Reservohvitseride lehekülg.

13. Ühest kuust teise. Mitmesugust. Teateid välisriikide sõjavägedest. Spordi kroonika. Kirjavehus lugejaskonnaga. Sõjakirjanduse ülevaade.

14. Bibliograafilisi märkmeid.

V. K—ts.

BELGIA.

Bulletin Belge des Sciences Militaires.
August 1930. a.

1. Belgia armee operatsioonid 1914.—1918. a. sõjas. Hautem-Sainte Marguerite'i ja Grimde'i lahingud. (Järg vt „Bulletin Belge des Sciences Militaires“, juuli 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 30/31/32 1930. a.). 1. diviisi lahingtegevuse kirjeldus 18. aug. 1914. a. Artikkel on varustatud skeemidega.

2. D. S. J. Jalaväe kroonika (VII). Mehhaniseerimine ja motoriseerimine. Autor teeb sõjakirjandusest selle küsimuse kohta kokkuvõtte, kasutades peamiselt saksa allikaid. Selgub, et mehhaniseerimise ja motoriseerimise ülesandeks on:

- väiksemate lahingüksuste tulejõu kõvendamine automaatpüssi tarvituselevõtmisega, kk. ja rk. tuleomaduste tõstmine nende asetamisega stabiilsemale alusele, kerge kuid samal ajal võimsa granaadipilduja või väikese mortiiiri konstrueerimine;
- kuulipildujate — kk. ja rk. — laskurkompaniide käsutusse andmine;
- pataljoni tulirelvade arvu suurendamine ja nende senisest otstarbekohasem tehniline kasutamine lahingus, ja erilise mortiiiri konstrueerimine pataljoni tarvis;
- pataljoni varustamine lahingus õhukaitse ja tankivastaste relvadega. Kõikidel nimetatud aladel on juba ammugi välja jõutud küsimuste akadeemilise käsitlemise perioodist

ja asutud nende realiseerimisele — nii arwab autor.

3. Major Bouha. Jalaväe pataljoneelväena. Autor püüab lahendada küsimust konkreetselt taktikalise ülesande peal.

4. Major Delvaux. Antwerpeni tsitadeli piiramine 1892. a. Artiklil on järg. (Vt. „Bulletin Belge des Sciences Milit.“, juuli 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 30/31/32, 1930. a.).

5. Kapten Wanty. 1830. a. revolutsioon sõjalisest seisukohast vaadatuna. Artiklil on järg (Vt. „Bulletin Belge des Sciences milit.“, juuli 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 30/31/32, 1930. a.).

6. Kuulide hajumine õhumärkide tulistamisel kuulipildujaist. Ameerika sõjaajakirjas „Infantry Journal“ nov. 1929. a. avaldatud major Leonard R. Boyd'i, leitnant Joseph J. Greene'i samanimelise artikli tõlge ingliskeelest prantsuskeele; huvitav piltidega, diagrammidega, skeemidega ja täbelitega varustatud uurimus, kust selgub, et ka kõigiti heade relvade juures pole võimalik saavutada rahuldavaid tagajärgi, kui sihtur ei oska relva käsitada; rõhutatakse meeskonna hea väljaõppe ning praktika tähtsust õhumärkide tulistamisel kuulipildujaist.

7. Sõjabibliograafiline ülevaade.
V. K—ts.

SAKSAMAA.

„MILITÄR-WOCHENBLATT“ nr. 8 — 25. VIII 30.

Kindral-leitnant C. Fleck: Võõraste sõjavägede tundmaõppimine kui õppeala. Põhimõttest „edukalt võidelda võib ainult siis, kui vastast hästi tunnend“ tulevat kinnipidada sõjaväe õppel ka meie ajal. Ohvitserkonnalt eriti tulevat nõuda võimalikkude vastaste põhjalikku tundmist ja seda saavutada vastavalt õppusi korraldades ning pakkudes tarvilikku sõjanduslikku kirjandust ja ajakirjandust.

Ratsaväe kindral v. Kayser: Ratsaväe tehnilisest õppest. Kauemkestnud vaield sellel teemal.

Šveitsi-kiri. Sõjapolitiline olukord. Šveits ei olevat kindel püsivas rahus. Selle tõenduseks olevat seegi nähe, et sõjakohustuslastest liig suur protsent end kinnitab sõja vastu; kuna enne Maaülmäsõda sarnaseid isikuid olevat olnud 4%, tõusvat nüüd sarnaste arv 10—12 protsendini.

Annuaire Militaire 1930. Rahvasteliidult väljaantav aastaraamat 1930 sisaldavat rikkalikke andmeid liitu kuuluvate sõjavägede kohta,

Raamatud: ilukirjandus, teaduslikud, noorsookirjandus jne. **Suurem väljavalik.**

Väljamaa ajakirjanduse

parim tellimiskoht.

Kluge & Ströhm'i raamatukaupluses

Tallinnas, Pikk tän. 9.

Tellimised, järelepärimised täidetakse viibimata.

kuid andmetes leiduvat „küllaldaselt ebatäpsusi“, et evida õiget ülevaadet ühe või teise riigi kaitsejõududest.

Fentsch: Õhukaitsest rännakul. „Mil. Wochenblatt“'is kauakestunud vaielusartiklite seeriast õhukaitse korraldamises.

Hptm. Wagner: Kriisist pealetungil. Sõjaajalooline näide Maailmasõjast. Saksa 81. diviisi tegevus Gorlitsi-läbimurdel 1915. a.

Riviohvitseride hariduse täiendamise sõjanduses.

„MILITÄR-WOCHENBLATT“ nr. 9—4. sept. 1930.

Tuli ja löögijõud. Tulirelvade tehnika harilikult ei arene nii edukalt kui vahel nõudvat taktikud. Kui aga tehnika suurte pingutustega jõuab kõrvaldada kõik raskused ja täita taktikute nõudmised, siis leiab ta sageli ees nii võrt iganenud võitlusvõtted ja tõeks-pidamised, et ei suuda kohaneda neisse.

Oberst Adolb Fischer: Saate-suurtükiväest.

Õhusõidu arengust. Saksa hiiglalennuk „Do X“, mille oli seni õhuradiaatoriga 12 mootorit kokku 6300 PS, on saanud 12 veeradiaatoriga mootorit à 600 PS, või kokku 7200 PS. Inglastel on õnnestunud lennuk õhulaeval „R 100“ üle Atlandi. Sealjuures „R 100“ tegi 5400 km 57 tunniga, või 95 km tunnis. (Võrdluseks: „Graf Zeppelin“ oma viimasel Atlandi-lennul juunis 1930 tegi 6390 km 54,2 tunniga, või keskmiselt 118 km tunnis.) Prantsusmaa arendavat pealetungi-lennuväge, s. o. sarnast, mis võivat teostada vaenlase seljataguses suuri iseseisvaid operatsioone. Itaalia teotsevat sportlase-lennuasjanduse alal, Põhja-Ameerika Ühendriigis olevat päevakorral mere-lennuväe loomine.

Automaatselt tüürimisest ja tüürimisest eemalt. Selle küsimuse ajalooline areng ja tänapäev.

Väeliikide koostööst tankidega. Uuest Austria lahingueeskirjast. Reichsheeri sanitaarseisukorrast 1927. a. Reichsheeri sanitaarseisukorrast on teinud põhjaliku töö Reichsheeri tervislikust olukorrast. Viimastel aastatel kasvab välispidiste vigastuste arv ja seda sportimise tagajärjel, nimelt: 1926. a. tuli tuhanda peale 231, 1927. a. — 290 välisvigastust; suguhaigete arv on langenud: 1908.—1913. a. oli 9,3%, 1927. a. — 2,7%; närvihäigete arv kasvab: 1908.—1913. a. — 7 tuhanda peale, 1927. a. — 14. Enesetapiate arv oli 1908.—1913. a. — 0,43 promilli, 1925. a. — 1,36, 1927. a. — 0,82, seega langemas.

Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust.

Mitmesugust. Siin tuuakse muu seas teade, et Kolmekümneaasta-sõjast tuntud suur väejuht krahv Tilly saab lähemal ajal — kuigi suure hilinemisega — Bayeris oma kalmule aksamba.

SOOME.

„SUOMEN SOTILAS“ nr. 34/35 — 1930.

Annab lühikese kujutluse Itaalia omaaja vabastusvõitleja Giuseppe Garibaldi elukäigust ja tegevusest.

Järgneb kirjutis: Mida iga kodanik peab teadma väekohustusse puutuvast asiust. Juhtnõore väeteenistuskohuslasile.

Kolmandaks: Manöövrpäev. Mälestus vabastussõjast.

Neljandaks: Soome kaitseküsimusest. Soome sõjapolitilist asendit ja kaitsevõimalusi puudutav katkend briti tuntud politiku major Polsson-Newmani tähelepanuväärivast teosest: „Vana ja uus Balti meri“, kus kõneldakse hindavalt Soome armeest ja kaitseviisidest ja puudutatakse Soome vahekorda Nõukogude Venega, kellesse Soome suhtuvat sõbralikult aga ettevaatlikult.

„HAKKAPELIITTA“ nr. 33 — 1930.

Pühendab kirjutise Ameerika soomlasile, kuna emamaa huvides on kanda hoolt, et sidemed väljarrannanuteaga ei katkeks.

Annab Soome Vabadussõja invaliidide majandusliku seisukorra parandamise küsimuse uuesti päevakorrale kenkimise puhul ülevaate Soome Kyyhkylä Invaliididekodu tegevusest. Nimetatud kodus võib Soome Vabadussõja Invaliidide Liidu iga liige leida suveti vaba ülespidamist kahe nädala kestel.

Edasi: „Valge neeger“ avaldab oma arvamisi sõdurite vabastamiseks aegaviitvaist, sõduri-kasvatuse tõelist sihti mitte vastavaist, n. öelda „tsiviiltoist“, milleks oleks näiteks hoonete ja tänavate puhastamine kasarmute ümber ine. Teeb ettepaneku, teha parem nimetatud tööd töötuile, kuid riigi abiraha saajaile töölisile ülesandeks.

„HAKKAPELIITTA“ nr. 34 — 1930

toob kirjelduse Viiburi, „Põhjala Gibraltar“, pommitamisest 1855. a. Lääneriikide laevastikkude poolt Krimmi sõja ajal, mis sõjalaevade ja rannakindlustuse vahelise võitlusena tähendas omaaja suursündmust, millele praegugi peale Dardanellide võitlusi ei olevat kõrvutada teist väärset.

Teiseks rõhutatakse kahurväe ja eriti rannakahurväe tähtsust maakaitstes.

Järgneb „Hakkapeliitta“ järjekordne lühikene Soome sisepolitiliste küsimuste harutelu „Valge neegri“ sulest. Seekord tehakse ennustusi päevakorral olevate valimiste võimalikkude tulemuste kohta.

„HAKKAPELIITTA“ nr. 35/36 — 1930.

Kurd — Türgi murelapse. Sõnake looduslastest — kurdidest, taltsutamata mässuhimukast rahvatõust Ees-Aasia mägedes, kellega Türgi valitsusel on alalisi kokkupõrkeid.

Teiseks esitatakse pilte Soome armee ja kaitseliidu sõjamuuseumist, mille lõplikku avamist oodetakse lähimal ajal.

Pööratakse tähelepanu väiksele niioelda ükskõiksusele, võrreldes välisriigega, mis ilmneb Soomes sõjas langenute mälestamise küsimustes. Kirjutise autor teeb ettepaneku muude riikide eeskujul teha näiteks kombeks paljastada pead langenule püstitatud hauasammastest möödumisel, millisel kombel oleks oma vaidlematu jaatavalt kasvatustlik mõju, eriti noorsoole. „Rahvas, kes austab oma kangelas, võib olla kindel oma tulevikku.“

N.-VENE.

„VOJENNŌI VESTNIK“ nr. 24 — 25. aug. 1930.

G. Stelmach: Ülesandeid eelolevateks manöövriteks. Möödunud aasta õppetöös olevat eriti rõhutatud liikuvust, kiirust, kui rännakul nii lahingus. Manöövritel tuleb kontrollida saavutusi selles. Väeliikide koostööd, eriti koostööd lennukiväe ja suurtükiväe vahel, tulevat manöövritel rõhutada. Seljatagune teenistus

F. H. MAULTZSCH

TALLINN, Pikk tän. 33. Tel. 19-81.

VESKISISSESEADED:
nagu valtstoolid, kruubimasinad
j. n. e.

Veskikivi valamismaterjalid.
TURBIINID. MOOTORID.
PAADIMOOTORID.

„Kokk“

„Sana“

Meie tööstuse saadused on talmevõid:

„Kokk“, „Sana“, „Java“, „Palmi“
„Stella“ ja „Köögi Kokosrasv“.

Saadaval igal pool.

Toetage kodumaat tööstust saadust.

(„turgutamine“) lonkavat; manöövrid andku õpiseid selle korraldamiseks. Kaitse lahingus jätvat P U 29 (Polevoi Ustav 1929) palju tühemeid; manöövritel tulevat otsida ka selles asjas lahendusi.

A. Kravtšenko: Pataljoni rännakkaitse metsasel maastikul.

I. Rubin: Staapide kaitsest. Et tulevikusõjas vaenlane oma tegevuse objektiks valib sagedamini staape kui senistes sõdades, see olevat kindel, seepärast vajavad staabid erilise kaitse korraldamist vaenlase vastu õhust ja maapealt.

L. Punin: Transport-kolonnide kaitsest.

S. Ivanitski: Tankid manöövrelil

Sobolev: „Kaitsevast“-fotograafiast. Maastiku plaanistamist ja pildistamist moondamise otstarvetel, samuti tehtud moondamistööde kontrollimist fotoülesvõtete abil nimetavad venelased inglaste eeskujul „kaitsevaks-fotoks“ (zastšititelnaja fotograafia).- Autor soovitab õppetöid sellel alal eriti staapides.

Kronberg: Sõjaväe kaadrite ettevalmistusest.

Tišajev: Politilise vahekohtu apa-

raat eelolevail õppusil ja manöövrelil. Selle paraadi peamine ülesanne olevat — kaasa aidata, et manöövreist ammutataks maksimum õpiseid.

Politruki osas:

D. Jeremin: „Agitatsioonikaariku“ tegevusest.

Zuravlev: „Raamatukandja“ töötehnikast.

Agitaatori ja propagandisti märkimik: Kuis võidelda „kallakutega“ rahvusküsimuses ja kuis ületada majanduslikke raskusi? Mõlemad küsimused seisavad teravalt päevakorral. Venelaste „füsioloogiline“ põlgus juutide vastu ajavat õisi kui punaväes nii noorsoo keskel. Puudus esimesejärgu tarbeaineist kasvavat. Agitaatoril tulevat leida teid puuduste tekkimise põhjuste selgitamiseks. Tulevat kõikjal rõhutada, et puudustes on süüdi igasugused kontrrevolutsioonilised elemendid. (Teisal küll seletatakse, et punaväe poliitilise paraadi hoolsal kaastegevusel on igasugused „tõrkujad“ likvideeritud ja „kulak“ maalt kadumas. Mõtete vastolude üle ei tohiks lugeja imestada, sest politruki osas valitseb lopsakalt „Revisorist“ tuntud Hlestakovi vaim.) K.

Sport.

Murdmaa jooks.

31. augustil s. a. võistlesid 6. üksiku jalaväe pataljoni noored murdmaa jooksus. Jooksutee väga mitmekesine ja tema pikkus 3 klm. Lähe ja lõpp 3. kompanii õuel. Jooksust võtsid osa 46 noort, kes kõik jooksu hea meeoleolu ja tervise juures lõpetasid.

Kuuele esimesele kohale tulid ja omasid auhindadeks väärtuslikud asjad:

1. noor Soovik, 1. kompanii	— 12:10,8,
2. „ Mats, 3. „	— 12:29,2,
3. „ Vesik, T. 1. „	— 12:39,2,
4. „ Kumm, 1. „	— 12:52,3,
5. „ Veide, 1. „	— 13:00,0,
6. „ Vesik, J. 1. „	— 13:07,0.

Punkte omasid: 1. kompanii — 38, 2-ne — 4, 3-as — 13. Seega omas pataljoniülema poolt parimale kompaniile väljapandud rändauhinna, millist tuleb kaitsta 3 a. järjest ehk 5 a. vaheldamisi, teistkordselt 1. kompanii. E—dt.

Auto-tanki rügemendi spordivõistlused.

Männiku laagris, kuhu suvel koondatakse rügemendi üksused, peeti käesoleval suvel rida spordivõistlusi. Alad, milles osavõtjaid rohkem, peeti „A“ ja „B“ klassides, kuna alad, milles osavõtjaid vähem, peeti ühes klassis. Kolmele esimesele kohale tulijale andis rüüül üle väärtuslikud auhinnad.

27. VI 30. Murdmaa jooks umbes 4,5 km. Osavõtjaid — 33

I rms. Kägu, Helmuth — Tp. Soomusauto rühm — 13 min. 57 sek.,

II noor Everd murd, Edgar — Öppekompanii — 14 min. 20 sek.,

III n. a. o. Ukivi, Heinrich — Soomusautokomp. nr. 2 — 14 min. 30 sek.

4. VII 30. Üleajateenijate kogu võrkpalli võistlused.

„Tallinn—Provints“ — osavõtjaid 2 meeskonda, võitis Tallinna meeskond.

9. VII 30. Üksuste vahelised võrkpalli võistlused.

Osavõtjaid 6 meeskonda. Võitis Soomusautokompanii nr. 2 meeskond kolmandat korda ja sellega omandas jäädavalt rändkarika.

10. VII 30. Üksuste vahelised korvpalli võistlused.

Osavõtjaid 3 meeskonda. Võitis Soomusautokompanii nr. 1 esimest korda rändkuju albakast.

12.—13. VII 30. Kergejõustiku võistlused.

„A“ klassis.

100 m jooks — osavõtjaid 5.

I n. a. o. Kadak, Hilmar — Öppekompanii — 11,6 sek. Uus rüü. rekord.

II v. a. o. Gustavson, Aleksander — Öppekompanii — 12,1 sek.

III v. a. o. Küla, Aleksander — Tankikompanii — 12,2 sek.

Kõrgushüpe hooga — osavõtjaid 8.

I n. a. o. Rebane, Johannes — S/Autokomp. nr. 2 — 1,50 m.

II n. ltn. Tammeägi, Richard — S/Autokomp. nr. 1 — 1,50 m.

III n. a. o. Kadak, Hilmar — Öppekompanii — 1,45 m.

Kaugushüpe hooga — osavõtjaid 7.

I n. a. o. Kadak, Hilmar — Öppekompanii — 6,08 m.

II n. a. o. Küla, Aleksander — Tankikompanii — 6,01 m.

III n. ltn. Stamm, Eduard — S/Autokompanii nr. 2 — 5,54 m.

Kuulitõuge (raske kuul) — osavõt-
jaid 7.

I v. a. o. Arm, Aleksander — Tp. Soomus-
autorühm — 11,11 m.

II n. ltn. Tammemägi, Richard — S/Auto-
komp. nr. 1 — 10,49 m.

III v. a. o. Karjatse, Eduard — Tanki-
kompanii — 9,99 m.

Granaadiviske kauguse ja tabavuse
peale — osavõtjaid 11.

I n. ltn. Tammemägi, Richard — Soomus-
autokomp. nr. 1 — 56 punkti.

II v. a. o. Arm, Aleksander — Tp. S/Auto-
rühm — 52 punkti.

III v. a. o. Meer, Evald — Tankikompanii
— 51 punkt.

„B“ klassis.

100 m. jooks — osavõtjaid 15.

I asp. Tartu, Arnold — Tankikompanii —
12,1 sek. Uus rüg. rekord.

II rms. Leesman, Heindrich — Öppekom-
panii — 12,1 sek. (rinnaosa järel).

III rms. Lepp, Arthur — Öppekompanii —
12,5 sek.

Kõrgushüpe hooga — osavõtjaid 7.

I kprl. Ehrlich, Voldemar — S/Autokompa-
nii nr. 1 — 1,55 m. Uus rüg. rekord.

II rms. Luik, Eduard — S/Autokompanii
nr. 1 — 1,45 m.

III asp. Tartu, Arnold — Tankikompanii —
1,40 m.

Kaugushüpe hooga — osavõtjaid 9.

I rms. Luik, Eduard — S/Autokompanii nr. 1
— 5,50 m. Uus rüg. rekord.

II Pääsoke, Roland — Tankikompanii —
5,11 m.

III kprl. Ehrlich, Voldemar — S/Autokom-
panii nr. 1 — 5,06 m.

Kuulitõuge (kerge kuul) — osavõt-
jaid 12.

I rms. Nokkur, Ervin — Ökkekompanii
— 13,34 m.

II asp. Tartu, Arnold — Tankikompanii
— 12,78 m.

III rms. Lepp, Arthur — Öppekompanii —
11,44 m.

Granaadiviske kauguse ja tabavuse
peale — osavõtjaid 15

I noor Plint, Oskar — Öppekompanii —
52 punkti.

II rms. Mägi, Robert — S/Autokompanii
nr. 2 — 39 punkti.

III rms. Terts, Jakob — S/Autokompanii
nr. 1 — 35 punkti.

Ühises klassis, 400 m. jooks — osavõt-
jaid 11.

I n. a. o. Kadak, Hilmar — Öppekompanii
— 57,4 sek. Uus rüg. rekord.

II v. a. o. Karjatse, Eduard — Tankikom-
panii — 59,6 sek.

III n. a. o. Küla, Aleksander — Tankikom-
panii — 60,0 sek.

1000 m. jooks — osavõtjaid 15.

I rms. Volfried, August — Tagavarapark-
ladu — 3 min. 2,2 sek.

II n. a. o. Kadak, Hilmar — Öppekompanii
— 3 min. 6,2 sek.

III n. a. o. Uukivi, Heindrich — S/Auto-
kompanii nr. 2 — 3 min. 6,4 sek.

Kettaheide — osavõtjaid 13.

I n. ltn. Tammemägi, Richard — S/Auto-
komp. nr. 1 — 31,82 m.

II asp. Tartu, Arnold — Tankikompanii —
30,26 m.

III n. a. o. Treial, August — Öppekompa-
nii — 27,97 m.

Odaviske — osavõtjaid 17.

I noor Plint, Oskar — Öppekompanii —
43,49 m.

II n. ltn. Tammemägi, Richard — S/Auto-
kompanii nr. 1 — 40,84 m.

III noor Pähn, Johannes — Öppekompanii
— 40,07 m.

Kaitseväge viievõistlus rakmetes —
osavõtjaid 7.

I v. a. o. Küla, Aleksander — Tankikompa-
nii — 29,5 punkti.

II n. a. o. Kadak, Hilmar — Öppekompanii
— 26,0 punkti.

III v. a. o. Gustavson, Aleksander — Öp-
pekompanii — 23,0 punkti.

Kergejõustiku võistlustel
said punkte.

I Öppekompanii 29 punkti

II Soomusautokompanii nr. 1 22 „

III Tankikompanii 18 „

IV Soomusautokompanii nr. 2 7 „

V Tp. Soomusautorühm 5 „

VI Tagavarapark ladu 3 „

Üksuste vahelised kõieveo võistlu-
sed — osavõtjaid 5 meeskonda.

Võitis esimest korda rändkarika Öppekompanii.

15. VII 30. Ohvitseride vahelised võrk-
palli võistlused — osavõtjaid 4 mees-
konda.

Võitis rändkarika esimest korda Soomusauto-
kompanii nr. 2 meeskond.

A. D.

M. MÄNNIL & Ko.

Tallinn, Pikk tän. 13, telef. 431-49.

Raud- ja teraskaubad,
laskeriistad, laskemoon
ja jahitarbed.

Hinnad mõõdukad.

Uusi raamatuid kaitsevägede staabi raamatukogus.

18.703. Троцкий, Л. Сочинения. (Серия I) Т. III. 1917. Часть I. От февраля до октября. Москва, 1924.

18.706. Соколовский, И. и А. Мелик-Каспаров. Карманная книжка полевого артиллериста Москва, 1924.

18.702. Положение о работе ВЛКСМ в красной армии. Москва, 1929.

18.527. Schlieffen, Graf A. von. Cannae. Berlin, 1925.

17.859. Groener, W. Der Feldherr wider Willen. Berlin, 1930.

17.858. Shotwell, J. T. Der Krieg als Mittel nationaler Politik. Berlin/Leipzig, 1930.

17.836. Tschischewitz, v. Manöver und grössere Truppenübungen. Berlin, 1930.

17.835. Seeliger, E. Spione und Verräter. Berlin, 1930.

17.832. Övel, R. ja O. Liiv. Eesti riiklikust arhiivindusest. Tartus, 1930.

17.689. Программы курсов осоавиахима по переподготовке среднего и старшего командного состава запаса конницы. Москва, 1929.

17.687. Программы для саперных кружков военных знаний I-й и II-й ступени. Москва, 1929.

17.688. Программа курсов осоавиахима по переподготовке младшего командного состава запаса пехоты. Москва, 1930.

17.686. Программа для артиллерийских кружков военных знаний I и II ступени. Москва, 1930.

17.685. Программа пехотных кружков военных знаний I ступени. Изд. II. Москва, 1930.

17.684. Примерная программа осоавиахима по военной работе среди пионеров. Москва, 1929.

17.683. Программа курсов осоавиахима по переподготовке среднего начальствующего состава запаса пехоты. Москва, 1929.

17.682. Программа для топографич. кружков I и II ступени. Москва, 1930.

17.681. Программы военизированных женских телефонных курсов осоавиахима. Москва, 1930.

17.680. Наставление по стрелковому делу РККА. Часть I. Стрелковое оружие. Винтовка обр. 1891 г. Ленинград, 1930.

16.679. Михеев, С. Оборона железнодорожного моста малым гарнизоном. Москва/Ленинград, 1930.

17.675. Петрасевич, П. Полевой караул. Москва/Ленинград, 1930.

SISUSTIK: -ng.- Möödnud lennuvõistlustest. — H. Fr. Vaatlusi Prantsuse Kõrgema Sõjakooli tööst. — Jaan Lintrop. Gasi Mustafa Kemal paša. — Kv. Kaks õist lahinguoperatsiooni. — J. Diviisratsaväe kasutamisest. — V. s. Inglise ajakirjandus riigi julgeolekutunde kasvatamisel. — J. Org. „Seljataguse teenistuse“ asemele — „turgutusteenistus“ ehk „kaitseväge turgutamine“. — Sõjaväelisi teateid. — Kaitseväge elu. — Sõjakirjandust. — Sport. — Uusi raamatuid.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. A. KASEKAMP. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

MOODSAD MÖÖBLID

mis rafuuldavad.

Magamistoad, söögitoad,
võõrastetoad, nahk-
kabinettmööblid.

Soodus järelmaks!

**Rafume külastada meie
mööblitadu**

Vabriku juures
S. Tartu mnt. 61-d, tel. 308-96.

AKTSIASELTS

„MASSOPRODUKT“
MÖÖBLITEHÄS — TALLINNAS.

Mehaaniline jalanõudevabrik REKORD

SOOVITAB:

talla, pinsoli, kroom, schevret, schevro **nahku**, viltsaapaid nahkadega ja ilma, venesaapaid kalameestele ja töölistele igas suuruses ja jaos, ning igat seltsi meeste- ja naisterahva kingi ja saapaid.

Suur nahaladu.

Müük suurel ja väikesel mõõdul.

Hinnad võistlemata odavad.

A. S. A. Gorbatschev & Co.

Tallinn, Vene turg 5, tel. 397-74.

Koloniaal- ja veinikauplus H. O. Valdmann

Tallinn, Raekoja pl. 16.
Telef. 429-11.

Alati saadaval
värskelt põletatud ja jah-
vatatud kohvi. Maiustused,
veinid ja liköörid kuulsa-
matest vabrikutest. Kon-
servid. Kuivatatud puuvili.

**Kõiksugu koloniaalkauba pare-
mad saadused.**

KAUBAMAJA

TALLINNA TEKSTIIL

TALLINN, SUUR KARJA 20.
TELEF. (2)26-86.

*Riidekauba
en gros ladu.*

Kõiksugu välismaa- ja kodumaa
saadused.

Kasulik ostukoht kaupmeestele ja
ühisustele.

EESTI PUNASE RISTI POLIKLIINIK

TALLINN, Niguliste 12, telef. 431-60.

Vastuvõtmine vilunud arstide poolt kõigil eri-
aladel igal äripäeval kella 13—14 ja 17—18.

EESTI PUNASE RISTI MASSEERIMISASUTIS

Ravimine massaashi ja elektriga, tervisvõimle-
mine ja vannid arstide ettekirjutuste järgi.
Haigete vastuvõtmine igal äripäeval kl. 9—17.

EESTI NOORTE PUNASE RISTI NAHATÖÖKODA

TALLINN, Niguliste 12, telef. 432-73.

Valmistatakse eestilaadilisi kunstipäraseid
nahatöid: addresskaasi, albumeid, kirjamappe,
käekotte, rahataskuid, karpe, blokke, raamatute
ilukõiteid j. n. e.

Igasugused tellimised kingitusteks jne.
täidetakse kiirelt ja korralikult.

Le Locle Schweiz

Asutatud 1826. a

A-S. H-y Moser & Ko.

Pikk tänav 19

kõnetr. 22-67.

soovitab

rikkalikumas valikus

tasku- ja käeuurisid maailmakuulsast H-y Moser & Cie vabrikust Le Locle
Schweiz. Seinä-, laua- ja äratuskellasid, kette ja käevõrusid, kuld-
ja plaqué. Parimat Rootsi kristalli.

W. Eichhorn

Asutatud 1881.

Tallinnas, Müürivahe 52.

Kõnetraadid: 221-30, 431-70.

Veesiseseaded

Veemootjad

Puurkaevud

Gaasivalgustus

Supelussiseseaded

**Autogeeniline
schveissimine**

**Sepa- ja lukusepa-
tööd.**

A-S. LIGNUMI tehased

Tallinnas, Telliskivi tän. 61.

Kõnetraat: 12-89, 19-57.

Jahutööstus

kõige moodsamate Schweitsi masinatega valmistab kõrges headuses igasuguseid jahusaadusi, nagu: nisujahu (poolsõre ja pehme), manna, rukkijahu, rukkipüüli, tangu, kruupe, loomajahu j. n. e.

Metsatööstus

Saetud ja hõõveldatud materjalide müük ja võõraste materjalide ümbertöötamine. Põletis ja pinnapuude müük.

Viimaseaja uuem leidus

painduvad, mitte purunevad, vastupidavad, värvilised, helipuhtad

grammofoni plaadid

puhtus väljaspool võistlust — ilma kahinata. grammofone, nõelu j. n. e.

ESINDAJA
EESTIS

K

m. „AKORD“

Tallinnas,
Harju 34, tel. 29-05

„PHONYCORD - FLEXIBLE“

mi-sugused 5 korda õhemad ja 7 korda kergemad kui harilikud kõvad mustad plaadid. Vastupidavus imestust äratav — peale 600 korra läbimängimist häälepuhtus muutmata. Mängusaadaval kõik löökpalad. — Suur valik

L. BUSCHMANN & Ko.

kõik

keemia-ained

õlid, rasvad jne.

Tallinn, Vana Posti t. 6. Tel. (2)19-45.

TALLINNA LINNA PANK

TALLINN, Mundi 2. Telef.: (2)19-30, (20)3-13, 428-39. Aidad (20)7-48.

Telegrammi aadress: „LINNAPANK“.

Võtab raha hoiule ja maksab hoiusummade pealt 8 protsenti aastas.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal.

Võtab kaupu oma aitadesse hoiule ja annab nende vastu laenusid.

Kindlam raha hoiukoht.

Juhatuse koosolekud on igal äripäeval kella 12—13.

Tallinna Aktsia Pank

AUTOMAT TELEFON:

Nr. 425-31 — kella 9—17.

Nr. 425-32 — „ 17— 9.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk tän. 42.

EESTI TRANSPORT AKTSIA-SELTS
„GERHARD & HEY“

Saatan, Vene tän. 11-a, krt. 7.

TELEFONID: Juhatus 429-00.

Import 428-82.

Eksport 432-84.

Tolliosakond (2) 22-40.

**Ekspeditsioon, tollimine, laoruumid, kinnitus,
inkasso, komisjon, akreditiiv-väljamaksud.**

ARSENAL

Saatan, Suur Karjamäe tän. 1.

Telefonid Arsenali keskjaama kaudu.

Võtab vastu peale sõjaministeeriumi tellimiste ka tellimisi teistelt riigiasutustelt, eraisikutelt ja -ettevõtjatelt peaaesjalikult autode, mootorite ja muude masinate osade, koonus-, tigu- ja igasuguste teiste hammasrataste, tigufreeside, kuivade, märgade ja poolmärgade elementide, hobuseraudade, vankrite, plekksepa- ja peenlukusepa-tööde, lekaalide ja shabloonide valmistamise peale.

Igasuguste laskeriistade, sihtimise ja optiliste abinõude parandamise ja kordaseadmise tööde alal.

Toimetab autokummide uuendamist, mahavõtmist ja pealepressimist, hinnaga 3,50 kr kummi pealt, rataste valmistamist ja rautamist (vitsa pealetõmbamist) külmalt, pressi abil, milliste vitsade paksus on kuni $\frac{3}{4}$ ja laius kuni 6 tolli, ratta läbimõõdu juures kuni 170 sm või 67 tolli, samuti ka tarvitusel olevate rataste rattavitsa pingutamist (kokkupressimist), ilma vitsa maha võtmata.

Vasevalu kuni 100 kg iga üksik tükk ja teeb stantsimise, nikeldamise, mustamise, elektrotehnilisi ja muid töid. **Hinnad ajakohased.**

HIND 40 senti.

KODUMAA VABRIKUTE RIIDEKAUPLUS

KÖNET. 18-03

HEINRICH TOFER

TALLINN. S. KARJA T. 15

MÜÜRIVAHE TAN NURGAL

*Iga kodanik saagu
kodumaa riide tarvitajaks.*

Puuvillase- ja villase riide jaos-
konnad rahuldavad oma suure
väljavalikuga iga nais- ja mees-
kodaniku tarvidused.

⌘

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osäühisus.

Asut. 1857. a.

Ketrusevärtnaid	500.000
Kangrutelgi	4.000

Valmistatakse:

Puuvillariiet ^{igat} _{seltsi,} pleekimata, pleegitud ja värvitud
lõnga, sukalõnga ja vatti.

VABRIK: Kreenholm, Narva kaudu.

VALITSUS: Tallinnas, Pikk tänav 68. Telefon 426-63.

LADU: Tallinnas, Suur-Karja tänav 13.